

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

1956 MACAR İHTİLALİ'NİN TÜRK
BASININDAKİ YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET FURKAN DEMİR

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

1956 MACAR İHTİLALİ'NİN TÜRK BASININDAKİ
YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET FURKAN DEMİR

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. SEBAHATTİN ŞİMŞİR

BALIKESİR, 2024

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Tarih Anabilim Dalı'nda 202112517004 numaralı Ahmet Furkan DEMİR'in hazırladığı 1956 MACAR İHTİLALİ'NİN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca ..... tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

İmza

Üye (Danışman) Prof. Dr. Sebahattin ŞİMŞİR

İmza

Üye Dr. Öğr. Ü. Ezgi AYDOĞMUŞ

İmza

.../.../...
Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.../.../2024

İmza

Ahmet Furkan DEMİR

ÖNSÖZ

İkinci Dünya Savaşı ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılma süreci arasında kalan yıllarda Avrupa, Kafkasya ve Türkistan coğrafyasında birçok devlet tam bağımsızlığını yitirmiş ve Sovyetler Birliği'ne bağlı hale gelmiştir. Bu devletlerin arasında bağımsızlığını geri kazanmaya çalışanlar olmuş fakat başarılı olamamışlardır. Macaristan, 1956 yılında Sovyetler Birliği'ne karşı en büyük mücadeleyi veren devletlerden biri olmuş, ihtilal her ne kadar mağlubiyetle sonuçlansa da tüm dünyanın kalbi süreç boyunca Macaristan ile beraber atmıştır.

Bu araştırmada Macaristan'ın 1956 yılındaki ihtilal girişimi Türk basınındaki karşılığı ile beraber incelenmiştir.

Araştırmanın birinci başlığında, Birinci Dünya Savaşı'ndan 1956 yılına kadar Macaristan'ın genel durumundan, ihtilal öncesinde yaşananlardan ve ihtilali tetikleyen nedenlerden bahsedilmiştir. İkinci başlığında ise Türk basınında Macar İhtilali'nin karşılığı, gelişim süreci ve sona erme safhaları yer almıştır.

Araştırmanın üçüncü başlığında ise ihtilalin olumsuz sonuçlanmasının ardından Macaristan'ın genel durumu, ihtilalin ve Macarların dünya devletlerindeki karşılığı ve Türkiye'de olup bitenler ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı 1956 yılında bağımsızlık arayışı için binlerce insanın hayatını kaybettiği Macaristan topraklarında yaşanan olayların Türk basınındaki ve Türkiye kamuoyundaki karşılığını ortaya koymak olmuştur.

Çalışmamdaki öneri, destek ve üzerimdeki emeklerinden ötürü başta çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Sebahattin ŞİMŞİR'e ve bilgilerinden her zaman istifade edebildiğim, yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Nahide ŞİMŞİR'e teşekkürlerimi borç bilirim.

BALIKESİR, 2024

AHMET FURKAN DEMİR

ÖZET

1956 MACAR İHTİLALİ'NİN TÜRK BASININDAKİ YANSIMALARI

DEMİR, Ahmet Furkan

Yüksek Lisans, Tarih Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sebahattin ŞİMŞİR

2024, 131 Sayfa

Çalışmanın konusu 1956 yılında yaşanan Macar İhtilali'nin Türk basınındaki karşılığıdır. İhtilalin öncesinde Macaristan'da yaşanan süreçlerin, ihtilali tetikleyen faktörlerin, ihtilal ve ihtilal sonrasında ülke genelindeki durumun Türk basınındaki karşılığı tezin asıl amacı olmuştur. Çalışmanın ana kaynağını 1956 yılında ve sonrasında yayınlanan ulusal ve yerel gazeteler, dönemin dergileri ve bunun dışındaki yayımlanmış eserler oluşturmuştur.

Hürriyet ve özgürlük arayışı, uzun yıllar boyunca Sovyetler Birliği'ne bağlı olarak varlığını sürdüren devletlerin arasında en çok Macaristan'da ortaya çıkmış, temelinde öğrencilerin yer aldığı bu fikir, hiç kimsenin beklemediği bir zamanda patlak vererek aksiyon hareketine dönüşmüştür.

İhtilal başarılı şekilde ilerlemiş, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ülkede yer bulan komünizmin zaman içerisinde ülkedeki çalışma koşullarını, ekonomik faaliyetleri ve dolayısıyla Macarları da olumsuz yönde etkilemesinden dolayı Macaristan'ın tamamen Sovyetlerden arındırılması gerektiği düşünülmüştür. Sovyetler Birliği'nin süreç içerisinde daha büyük bir kuvvetle geri dönüşü ise başarılı bir şekilde ilerleyen ihtilalin kaybedilmesine neden olmuştur.

İhtilal her ne kadar başarısızlıkla sonuçlansa da Macarlar, dünya üzerinde ilgiyi kendilerine çekmişler, komünist fikriyatın ve bu bağlamda Sovyetler Birliği'nin eleştirilmesine, zihinlerde yargılanmasına zemin hazırlamışlardır. Dünya üzerinde bu gelişmeler yaşanırken, Türkiye kamuoyunda da soy bakımından akrabalık gösterdikleri bilinen Macarlar içinde destek mayyeti taşıyan fikirler ortaya

ıkmış, bu fikirler gazetelere, gazetelerin kőőe yazılarına, dergilere, edebiyat ve sanat alanındaki çalışmalara da yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: İhtilal, Hürriyet, Gazete, Basın, Macaristan

ABSTRACT

REFLECTIONS OF THE HUNGARIAN REVOLUTION OF 1956 IN THE TURKISH PRESS

DEMİR, Ahmet Furkan

Master Thesis, Department of History

Advisor: Prof. Dr. Sebahattin ŞİMŞİR

2024, 131 pages

The subject of our study is the response of the Hungarian revolution in 1956 in the Turkish press. The main purpose of the thesis was the reflection of the processes in Hungary before the revolution, the factors that triggered the revolution, the revolution and the situation in the country after the revolution, in the Turkish press. In order to obtain the study, national and local newspapers published in and after 1956, magazines of the period and other works were examined and this study was revealed.

The quest for freedom and liberty emerged most prominently in Hungary among the states that had been part of the Soviet Union for many years, and this idea, which was based on students, erupted at a time when no one expected it and turned into an action movement.

The revolution progressed successfully, and since communism, which found a place in the country after the Second World War, negatively affected the working conditions, economic activities and thus the Hungarians in the country over time, it was thought that Hungary should be completely cleansed of the Soviets. The return of the Soviet Union with a greater force in the process caused the successful revolution to be lost.

Even though the revolution ended in failure, Hungarians attracted the world's attention to themselves and paved the way for the communist ideas and in this context the Soviet Union to be criticized and judged in the minds. While these developments were taking place in the world, the public opinion in Turkey, which is known to be related to Hungarians in terms of ancestry, came up with ideas in

support of Hungarians, and these ideas were reflected in newspapers, newspaper columns, magazines, literature and art works.

Keywords: Revolution, Liberty, Newspaper, Press, Hungary

*Beni bugünlere kadar getiren, desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen başta
çok kıymetli aileme ve değerli yolbaşçım Ümit Yavuz'a...*

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Varsayımları	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar	4
2. İLGİLİ ALANYAZIN	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.2. İlgili Araştırmalar	5
3. YÖNTEM	7
3.1. Araştırmanın Modeli	7
3.2. Evren ve Örneklem.....	7
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	7
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	7
3.5. Verilerin Analizi.....	8
4. BULGULAR VE YORUMLAR	9
4.1. 1956 Macar İhtilali	9
4.1.1. İhtilal Öncesi Macaristan ve Türk Basınındaki Yansımaları.....	10
4.1.2. İmre Nagy	15
4.1.3. İhtilal Öncesinde Macaristan	16
4.2. İhtilal ve Türk Basınındaki Yansımaları	18
4.2.1. Macarları İhtilale Götüren Süreç	20
4.2.2. İhtilalin Başlangıcı ve Türk Basınındaki Yansımaları.....	21
4.2.3. Sovyetler Birliği'nin Tekrar Macaristan'ı İşgal Süreci	41
4.3. İhtilal Sonrası Yaşanan Gelişmeler ve Türk Basınındaki Yansımaları	49
4.3.1. İmre Nagy'nin Tutuklanması.....	53

4.3.2. Mülteci Sorunu	54
4.3.3. İhtilal Sonrası Direnişler ve İşçi Grevleri	59
4.3.4. Nümayişler.....	66
4.3.5. Sürgünler.....	68
4.3.6. Yapılan Yardımlar	70
4.3.7. Dünyadaki Yankıları.....	71
4.3.8. Sosyal Durum	75
4.3.9. Köşe Yazarlarının Kaleminden Macar İhtilali.....	79
4.3.10. Macar İhtilaline Türk Devlet Adamlarının Bakışı	86
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	89
KAYNAKÇA	93
EKLER.....	101

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya devletleri arasından sıyrılarak iki büyük güç olan Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin arasında başlayan soğuk savaş süreci ve iki ülkenin dünya genelindeki diğer devletler üzerinde ideolojik olarak teşkilatlanma yarışı beraberinde birçok sorunu meydana getirmiştir. Bu sorunlardan biri de Macaristan'daki özgürlük arayışıdır.

Macaristan, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Sovyetler Birliği'nin peyk memleketlerinden biri olmasından sonra siyasi, ekonomik ve toplumsal sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır. Ülke içindeki gergin atmosfer, toplumun korku içerisinde yaşamını sürdürmesi ve ekonomik buhran 1956 yılında Macar İhtilali'ni ortaya çıkarmıştır. Sovyetler Birliği'nin bütün memleketlerde olduğu gibi baskıcı ve şiddet yanlısı politikaları, özgürlük kelimesinin içinin boşaltılması ve ekonomik olarak halkın isteklerinin hiçbirini karşılayamaması Macaristan'ı bağımsızlığına susayan bir devlet haline getirmiştir.

1956 Ekim ayında başlayan ayaklanma, ihtilal hareketine dönüşmüş, Sovyetler Birliği ile ilgili her unsur Macaristan'dan tamamen silinmek istenmiştir. İhtilal hareketi ilk etapta başarılı olmuş gibi görünse de Nikita Kruşçev, Macaristan'ı gözden çıkarmamıştır. İhtilal hareketi Kasım ayının ilk günlerinde bastırılmış olsa da Macaristan'daki genç, yaşlı, kadın, çocuk herkes kanlarının son damlasına kadar mücadele etmekten vazgeçmemiştir. Dünya, Macarların savaşı kaybettiğini görmüş ancak mağlup olduğunu bir an olsun düşünmemiştir.

Avrupa'nın tam ortasında yaşanan bu hadisede on binlerce Macar yaşamını yitirmiş, yüz binlercesi çeşitli ülkelere sığınmak zorunda kalmış ve Macaristan'da kalanlar ise sürgünlere gönderilmiştir. Aynı günlerde yaşanan Süveyş Krizi,

Birleşmiş Milletler'in ve dünyadaki diğer ülkelerin Macaristan'a yardım etmemesinin en önemli sebebi olmuştur.

Yaşanan gelişmeler tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de geniş yankı uyandırmıştır. Türkiye'de yaşayan vatandaşlar da Macaristan'da yaşanan gelişmelere karşı bakış açılarını dergi, gazete ve açıklamalarla ortaya koymuş, genel anlamda Macar İhtilali'ni kan dökücü ve sert bir yöntemle bastıran Sovyetler Birliği'ne karşı cephe alan bir tutum sergilemiştir.

Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki fetihleriyle beraber ilişki kurmaya başladığı, yüzyıllar boyunca temas halinde olduğu Macaristan'ın ve adı geçen dönemde orada yaşanan hadiselerin Türk basınındaki yansımaları ve kamuoyu nazarındaki sonuçları ise oldukça önem arz etmektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Yapılan araştırmanın temel problemi 1956 yılında gerçekleşen Macar İhtilali'nin Türk basınında ve gündeminde nasıl karşılık bulduğu konusunda yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olmasıdır.

Macarların nazarında Türkler, Türklerin nazarında ise Macarlar akraba topluluk olduklarına inanmaktadırlar. Bu düşünce ile Sovyetler Birliği tarafından acımasız bir şekilde bastırılan Macar İhtilali'nin Türkiye kamuoyunda ve Türk basınındaki yansımaları bu kapsamda oldukça önemlidir. Gazetelerde, dergilerde ve hatta tiyatro ve şiirlerde de Macar İhtilali sıklıkla yer almış ve bu hassasiyetten hareketle çalışmanın problemini ortaya çıkarmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı Macar milletinin özgürlük arayışı içerisinde Sovyetler Birliği'ne karşı girişmiş olduğu mücadelenin nedenlerini, gelişmelerini ve sonuçlarını Türk basınına yansıyan bilgiler ışığında ele almaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çalışmanın önemi, Avrupa'nın tam ortasında bir ülkenin vatandaşlarının yaşam koşullarına ve bu koşulların getirmiş olduğu olumsuz hayat standartlarına, Rusların baskıcı politikalarına, Sovyet askerlerinin ülkelerinde bulunmalarına ve onların psikolojik baskılarına, kültürel yozlaşmalarına ve en önemlisi de hür yaşama arzularının bastırılmasına karşı çıkan Macarların gerçekleştirmiş olduğu ihtilalin hem Sovyetler Birliği'ne hem de komünizm ideolojisinin aslında dünya üzerinde sanılanın aksine sadece Ruslara fayda sağlayan bir fikir aracı olmasına karşı verilen bir tepki olduğunu göstermektedir. Böylesine önemli bir aksiyonun ülkemiz açısından ifade ettiği anlamı basın unsurları ile araştırıp öğrenmek de çalışmanın asıl anlam ve önemini oluşturmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Macaristan'da yaşanan gelişmelerden önce, Sovyetler Birliği'nin izlemiş olduğu politikalar sebebiyle, 1956 yılında gerçekleşen ihtilal girişiminin benzerleri ve aynı sorunlar, peyk memleketlerde de yaşanmıştır. İhtilal ile aynı yıl gerçekleşen Poznan ayaklanması ve Polonya'da gelişen hadiseler ve daha sonra Polonya Başbakanı Gomulka'nın attığı adımlar, Polonya'da da ihtilal olmasını engellemiştir. Aynı sürecin Macaristan'da da yürütülmüş olmasının ihtilali engelleyebileceği yönündeki varsayımları ve ihtilal sürecinde alınabilecek önlemler sonucunda ihtilalin başarıyla sonuçlanabilir olması çalışmanın varsayımları arasındadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları, konu, zaman ve mekân bakımından sınırlılıklar ile değerlendirilmiştir. 1956 Macar İhtilali'nin Türk basınındaki yansımalarının incelendiği bu çalışma, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Macaristan'ın geçirmiş olduğu tarihsel süreç itibariyle 1957 yılına kadar sınırlandırılmıştır ve çalışmada Türkiye'nin köklü gazetelerden olan Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Tercüman gazetelerinden ve basın hayatındaki zenginliği ile bilinen Balıkesir'de yayımlanan Balıkesir Postası ve Türk Dili gazetelerinin de ilgili nüshalarından faydalanılmıştır. Ayrıca çalışmanın konusuyla ilgili olarak Ayın Tarihi ve Akis dergileri de incelenmiş

ve süreli yayınlar bakımından farklı perspektiflerle çalışmanın içeriğinin zenginleştirilmesi hedeflenmiştir.

Araştırma konu bakımından Macaristan'ı 1956 yılında gerçekleşen ihtilale götüren süreç ile ihtilalin sonuçlarını da kapsayan 1957 yılına kadar gerçekleşen yayınlar ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma genel itibarıyla Macaristan, ihtilali bastıran Sovyetler Birliği ve ihtilalin sebepleri ve sonuçları olarak etkilenebilecek peyk ülkeler olarak Polonya, Yugoslavya ve araştırmanın amacı olan Türk basınındaki yansımalar sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

İhtilal: Kökten ve tümünden değişim.

Mukavemet: Dayanma, karşı koyma.

Başvekil: Başbakan.

Peyk: Bir başkasına bağımlılığı olan.

Komünizm: Özel mülkiyetin olmadığı, bütün malların, üretim araçlarının topluma ait bulunduğu, bunları herkesin ortaklaşa kullandığı toplum düzeni.

Nümayiş: Gösteri.

Komite: Az sayıda kişiden oluşan kurul.

Mülteci: Sığınmacı.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın başlangıcını Macaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndan 1956 yılına kadar süregelen yönetim şekilleri ve genel anlamda bu yönetimlerin ideolojilerine ilişkin yapılan incelemeler oluşturmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Macaristan'ın Sovyetler Birliği'nin peyk memleketi haline gelişi de yine çalışmanın ilk safhasında incelenmiştir.

İkinci bölümde 1956 Ekim ayında Macaristan'ı ihtilale götüren süreçten bahsedilerek, ihtilalin patlak vermesine neden olan sebepler anlatıldı. İhtilal sürecini, ihtilalin bastırılmasını ve ihtilalin hem Macaristan'daki hem de dünya üzerindeki sonuçlarını ve etkilerini ele alarak, düşüncelerinin milletin genel anlamda düşüncesini yansıttığını düşündüğümüz köşe yazarlarının da hadiseye bakış açıları değerlendirilerek sona erdirildi.

2.2. İlgili Araştırmalar

Araştırmaları yaparken ve çalışmayı ortaya koyarken Macar İhtilali'nin Türk basınına göre olmasına dikkat edildiği için ana kaynak olarak Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Tercüman, Akşam, Tan, Her Gün, Dünya ve Türk Dili, Balıkesir Postası gazetelerinin 1956 yılındaki Ekim, Kasım ve Aralık ayındaki haberleri ana kaynak olarak kullanıldı.

Aynı Tarihi ve Akis dergilerinin 1956 Ekim, Kasım ve Aralık ayındaki yayınları kullanıldı.

Fahir Armaoğlu'nun *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi* adlı eserinden faydalanıldı.

Kadir Mısıroğlu'nun 1966 yılında Hür Macar Yazarları Birliği tarafından ödöl aldığı *Macar İhtilali* eseri önemli ölçüde katkı sağladı.

François Fejtö'nün, çevirisini Bülent Kocamemi'nin yaptığı *1956 Macar İhtilali: İlk Antitoliter İhtilal* adlı eserinden faydalanıldı.

Macar İhtilali sırasında ve daha sonra başbakanlık görevini üstlenen Janos Kadar'ın 1976 yılında basılmış olan ve İngilizce basımından Türkçeye çevrilen *Socialist Construction in Hungary (Macaristan Karşı Devrimi 1956)* adlı eseri çalışmaya destek oldu.

Doç. Dr. Melek Çolak'ın *1956 Macar İhtilali ve Türkiye* adlı eserinden büyük ölçüde faydalanıldı.

Çalışmada Zeki Velidi Togan'ın *Umumi Türk Tarihine Giriş* adlı eseri ve çevirisini İbrahim Kafesoğlu'nun yapmış olduğu Ferenc Eckhart'ın *Macaristan Tarihi* adlı eseri de araştırmaya büyük katkı sağladı.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada araştırma modeli olarak dönemin şartları değerlendirildi ve 1956 yılında Macar İhtilali'ni ele alma amacı taşıyan eserleri bulabileceğimiz kütüphaneler, süreli yayınlar ve kitaplar taranılarak objektif bir biçimde değerlendirildi.

3.2.Evren ve Örneklem

1956 Macar İhtilali, Türk basınına göre incelenmesi sonucunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti, devlet yetkilileri, kamuoyu, önde gelen fikir adamları ve basın unsurları ihtilalin Macar milliyetçileri lehine sonuçlanmasını arzulamış fakat Sovyetler Birliği'nin ihtilali bastırması ve katliamlar gerçekleştirmesi üzerine üzüntülerini ve desteklerini dile getirmekten çekinmemişlerdir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Veriler toplarken basın unsurlarından gazete ve dergilerin 1956 yılındaki nüshaları incelenmiş, ulusal ve yerel gazeteler elde edilerek Macar İhtilali ile alakalı kısımlar taranmıştır. Bunun yanı sıra dönemin dergileri yine aynı şekilde incelenmiş, elde edilen tüm bilgiler bir bütün oluşturacak şekilde araştırmaya aktarılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Verilerin toplanma süreci ilgili konu ile alakalı kitaplar değerlendirildikten sonra başlamış, akabinde çeşitli şehirlerdeki kütüphaneleri ziyaret ederek ve tarayarak gazete ve dergilerden bilgiler edinilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verileri analiz ederken 1956 yılının öncesinde ve sonrasında Macaristan’da yaşanan gelişmeler, Sovyetler Birliği’ne bağlı bulunan çeşitli ülkelerdeki gelişmeler ile birlikte, ağırlıklı olarak basın unsurları ile birlikte ele alındı. Araştırmaya aktardığımız bu gelişmeler bilgisayar ortamında analiz edilip, basın unsurlarının gelişmeleri aktarım yöntemlerinin istatistiği de sonuç kısmında paylaşılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Elde edilen bulgulara bakıldığında, Macar İhtilali'nin Türk basınına göre incelenmesine fırsat veren yüzlerce gazete ve dönemin süreli yayınları olan dergiler tespit edilmiştir. Balıkesir'deki kütüphanelerde yerel gazeteler tespit edilmiş ve bu gazetelere göre ihtilal incelenme fırsatı bulunmuştur.

Özellikle ulusal gazetelerden bazıları ihtilalde yaşanan olayları hatıralar eşliğinde aktarmış, bazıları da gerçekleşen çarpışmaları ve Macaristan'ın genelindeki durumu gözler önüne seren, hafızalara yer edinmesini sağlayan fotoğraf zenginliğini okuyuculara sunmuştur. Bu bakımdan dönemin okuyucuları ihtilali gerektiği gibi kavrayabilir ve yorumlayabilir hale gelmiştir. Ancak yerel gazetelerde ise bu durum daha zayıftır.

Dönemin süreli yayınları, yaşanan günleri yorumlar ve tarihsel süreçlerle değerlendirmiş, geçmişe yönelik açıklamaları paylaşmış ve ihtilali ortaya koyan sebepleri okuyucuların anlamasını sağlamıştır.

Gazete ve dergilerin, doğal olarak ihtilalin ilk günlerinde yeteri kadar olayları aktaramamış olması da yaşanan karışıklıkları ve gelişmeleri tahlil etme sürecinden kaynaklanmıştır. Bu bakımdan genel anlamda ihtilal süreci, ihtilali ortaya koyan etkenler ve ihtilal sonrasında yaşananlar hem gazetelerde hem dergilerde oldukça verimli bir şekilde yansıtılmıştır.

4.1. 1956 Macar İhtilali

Tarih boyunca meydana gelmiş olan ihtilallerin birçoğu, bir plan veya bir hazırlık sonucunda oluşmuş, bu çerçeveye göre hareket edilerek kazanılmış veyahut kaybedilmiştir. Ancak 1956 yılındaki, Macar toplumunun tüm dünyada yankı uyandıran ihtilal girişimi hazırlıksız, hiç kimsenin beklemediği ve tahmin etmediği bir zamanda meydana gelmiştir. Birleşmiş Milletler'in ihtilal olaylarının bastırılması

sonrasında Macaristan'da yaşanan olaylarla ilgili oluşturduğu soruşturmasına göre de gelişmeler tümüyle incelenmiş ve hareketin son derece ani ve ulusal nitelikte olduğuna karar verilmiştir (Fejtö, 2012, s. 8). İhtilalin aniden ortaya çıkmasının en önemli sebebi, Macarların uzun yıllar boyunca Sovyetler Birliği'ne karşı bastırılmış oldukları hürriyet arzularıdır. Muharebeye hazırlıklı olmayan, silah ve cephane bakımından Sovyet ordusuna karşı oldukça yetersiz olan ancak yaşadıkları hayat şartlarının daha iyiye gitmesi ve hürriyet arzularının gerçekleşmesi için yaşadıkları dönemde otorite sahibi devletlerden biri olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne karşı gelmekten çekinmemişlerdir.

İhtilal her ne kadar başarısızlıkla sonuçlansa da Macarlar dünya kamuoyunda harbi kaybeden taraf olmuşlar fakat başlatmış oldukları hürriyet arayışı yolunda yenilmeyen taraf olarak görülmüşlerdir. Macarların bu ihtilal hareketi, yalnızca sahada kaybedilmiş, dünya üzerinde tarih, sanat, edebiyat gibi birçok alanda destek bulmuş, insanların sempatilerini kazanmış ve bu bağlamda da galibiyetle sonuçlanmıştır.

İhtilali ve sebeplerini ortaya çıkaran en önemli etkenlerden biri Macarların uzun yıllar boyunca bağımsız olarak yaşama istekleri olmuş, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan mağlubiyet bu isteklerini meydana çıkarabilecekleri silsileler zincirinin başında yer almıştır. Mağlubiyet sonrasında ortaya çıkan siyasal boşluk, bu boşluğun doldurulmaya çalışılmasındaki rekabet, ardından komünizmin dünya üzerinde yaygın hale gelmesi ve Macaristan'da da etkisini göstermesi 1956 yılının Ekim ve Kasım aylarında on binlerce Macar'ın hayatını kaybetmesine ve yüz binlercesinin ise ülkelerini terk etmesine sebep olmuştur.

4.1.1 İhtilal Öncesi Macaristan ve Türk Basınındaki Yansımaları

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, 1. Dünya Savaşı'nda alınan yenilginin ardından 1918 yılında dağılmış, savaş sonunda imzalanan Trianon Antlaşması sonucunda ise Macaristan, anayurt olarak kabul ettiği Karpat Havzası'ndaki topraklarının önemli bölümünü kaybetmiş ve yaklaşık olarak 10 milyon Macar ülke dışında kalmıştır. 364 maddeden oluşan Trianon Barış Antlaşması, 4 Haziran 1920 tarihinde Paris yakınlarındaki Trianon'da imzalanmıştır. Anlaşmaya göre Macaristan,

Presburg bölgesini Çekoslovakya'ya, Bosna Hersek'i Yugoslavya'ya, Transilvanya'yı Romanya'ya ve Burgerland'ı ise Avusturya'ya bırakmak zorunda kalmış, ordusundaki asker sayısı azaltılmış, ekonomik kaynaklarının büyük bir kısmı elinden alınmış ve bir takım savaş tazminatı da istenmiştir (Armaoğlu, 2020, s. 119).

Macarların nüfusunun üçte birini ve topraklarının önemli bir kısmını ülke sınırlarındaki komşularına vermek zorunda kaldığı ve Macaristan'ın parçalanması anlamına gelen Trianon Antlaşması ile Macaristan, önemli madenlerinin, ormanlarının, buğday ambarlarının bulunduğu bölgeleri çevresindeki ülkelere bırakmak zorunda kalmış ve hayat şartları bu durum dolayısıyla olumsuz etkilenmiştir. Trianon, Macaristan için Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı arasında geçen süre boyunca kaybedilen toprakların geri alınması için konulan bir amacın sebebi olmuştur. Macarlar eski topraklarına kavuşmayı kendilerine bir amaç edinmişlerdir (Çolak, 2009, s.14).

Trianon Antlaşması'ndan sonra Macaristan'ın içişlerinde karışıklıklar yaşanmış, uzun bir süre boyunca yönetim sürekli olarak değişmiştir. 1918 yılının 23 Ekim'inde Macaristan hükümeti istifa etmiş, Macaristan Kralı Karl, o günlerde etkinliğini artıran Mihayl Karolyi'yi atamak yerine Janos Hadik'e görev vermiştir. Ancak Karolyi taraftarları Budapeşte'de birçok bölgeyi ele geçirerek Karolyi'nin yeni bir hükümet kurmasını sağlamışlardır (Trory, 2015, s. 15).

Macaristan'ın uzun yıllar boyunca kaderini belirleyecek olan Macaristan Komünist Partisi, 1918 sonlarına doğru kurulmuş, yönetimi ise Rusya'da savaş esiri olarak bulunmuş olan, Bolşeviklerle beraber Rus Devrimi'nde görev alan ve Lenin ile beraber çalışmış olan kişilerden oluşmaktadır. Macaristan'da çeşitli gruplarla müzakereler gerçekleştirerek partinin kurulmasını sağlamışlardır (Trory, 2015, s. 15).

Savaştan hemen sonra 30 Ekim'de kurulmuş olan Karolyi hükümetine karşı komünistler bir ayaklanma çıkarmışlar ve Bela Kun yönetiminde yeni bir komünist hükümet kurmuşlardır. Karolyi hükümeti, Transilvanya'nın Romenlerin işgali ile ele geçirilmesinden sonra istifa etmiş, yerine Bolşeviklerin de teşvikleri sonucunda Bela Kun, Macaristan'ı bir Sovyet Cumhuriyeti olarak ilan etmiştir (Armaoğlu, 2020, s. 140).

21 Mart'ta kurulan yeni hükümet, Sovyet Rusya ile ittifak kuracağını açıklamış, uluslararası iş birliği ve barışçıl politikalar izlemek istediğini belirtmiştir. Aynı zamanda Avusturya, Çekoslovakya, Almanya, Hollanda ve İsviçre'deki işçi örgütleri ile karşılıklı olarak tebrik mesajları gönderilmiştir. Komünist hükümet kurulduktan sonra ülke genelinde güvenlik güçleri ve ordu el değiştirmiş, bunların yerine Kızıl Ordu hâkim olmuştur. Sosyokültürel anlamda da büyük ölçüde köklü değişikliklere gidilmiştir (Trory, 2015, s. 20-21). Böylelikle Macaristan'da Birinci Dünya Savaşı sonrasında kan dökülmeden ve büyük bir kaos ortamı oluşmadan bir devrim yaşanmış, Macarlar komünizm ile tanışarak, Sovyetler Birliği'ne karşı bağlılıklarını ilk olarak bu dönemde gerçekleştirmişlerdir.

Komünist rejimin Macaristan'dan tasfiyesinin temelleri Paris Barış Konferansı'nda atılmıştır. Romenleri, Çekleri ve Slovakları Macaristan üzerine yürüterek komünistleri etkisiz hale getirmek isteyen Fransızlar planlarında başarılı olmuşlardır. Macaristan'da karşıdevrim gerçekleştirmek isteyen ve Bolşeviklerin varlığından rahatsız olan gruplar zaman içerisinde ayaklanmak isteseler de başarısız olmuşlar, Kızıl Ordu tarafından bastırılmışlardır. Karşıdevrimciler ise Britanya Heyeti'nin onayı ve desteği ile Viyana'dan yönlendirilen karşıdevrimci komitesi tarafından örgütlenmişlerdir. Macaristan'ı içeriden ayaklandırarak komünist hükümeti tasfiye etmeyi başaramayan Fransızlar, Kızıl Ordu'nun Romenlere ve Çeklere karşı göstermiş oldukları askeri başarıları, Romenlerin ele geçirdikleri topraklardan çıkacaklarını taahhüt etmeleri ve Kızıl Ordu'yu zamanla etkisizleştirmeleriyle beraber yeniden bir kuvvet göndermeleri sayesinde tasfiye edebilmişlerdir. Böylece 133 gün süren Macaristan Sovyet Cumhuriyeti sona ermiştir (Trory, 2015, s. 23-26). Bela Kun ise 1938 yılında Stalin tarafından öldürtülmüştür (Çakmak, Aralık 1956).

1920 yılından sonra Macaristan'da krallık rejimi tekrar ilan edilmiş, Amiral Horthy ülke genelinde, kendisine bağlı binlerce kişilik kuvvetiyle ön plana çıkarak söz sahibi olmuştur. Karşıdevrimden sonra Rus devrimine katılan binlerce kişiyi Horthy'nin subayları öldürmüş, binlercesini de toplama kamplarına göndermiştir. Öldürülenlerin ve kamplara gönderilenlerin büyük bir çoğunluğunun özelliği ise Yahudi olmaları olmuştur. Kont Istvan Bethlen ise bu süreçte başbakan olmuştur. Macaristan'ın krallık rejimine tekrar yönelmesi, son Avusturya-Macaristan İmparatoru olan Karl'ı cesaretlendirmiş ve Macaristan üzerinde çeşitli baskılar

yaparak hükümet değişikliği girişimleri olmuştur. Ancak halktan hiçbir destek alamayan Karl'ın bu girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1931 yılında ise Bethlen dönemi sona ermiştir.

1932'de General Gömbös Macaristan Başbakanı olmuş, Gömbös zamanında Macaristan Bethlen'e göre daha otoriter bir tavır sergilemiştir. Macaristan'da diktatörlük rejimi ve Avrupa'daki Faşist Parti hâkimiyetleri, devleti İtalya ve Almanya ile yakınlaştırmıştır. İtalya'daki Mussolini ve Almanya'daki Hitler yönetimi ilerleyen süreçlerde bu devletleri birbirleriyle daha yakın hale getirmiştir (Armaoğlu, 2020, s. 140). Fakat Almanya'nın Hitler sayesinde Avrupa'daki etkinliğini artırması sebebiyle Macaristan, Almanya ile daha çok yakınlık göstermiştir (Çolak, 2009, s. 18).

Dünya tarihinin en büyük savaşlarından biri olan ve milyonlarca insanın hayatını kaybettiği İkinci Dünya Savaşı ise Macaristan'ı Sovyetler Birliği'ne bağlayan asıl sürecin başlangıcı olmuştur. Macaristan, Hitler'in henüz bilinmediği dönemlerde Yahudi karşıtı yasaların yürürlüğe girdiği ülkelerden biri olmuştur (Furtado, 2021, s. 151).

1920-1944 yılları arasında Macaristan idaresinde söz sahibi olan Miklos Horthy, Nazi Almanyası ile yakın ilişkiler kurmasıyla İkinci Dünya Savaşı'na Almanya'nın müttefiki olarak 1940 yılında katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda kaybettiği toprakları ve doğal kaynak bakımından ekonomik gelirin bir kısmını sağlayan bölgelerini geri almak isteyen, aynı zamanda jeopolitik olarak Avrupa'nın tam ortasında bulunan Macarların, İkinci Dünya Savaşı'na katılamaması gibi bir durum mümkün olamazdı. Savaşın ilerleyen sürecinde ise Almanya'nın isteği ile Macaristan, Sovyetler Birliği'ne karşı ordusunu gönderse de girişilen mücadelelerde Sovyetler Birliği ordusu galip gelmeyi başarmıştır. Bunun üzerine Amiral Horthy'nin 1942 yılında başbakan olarak atadığı Miklos Kallay'ın Sovyetler Birliği'ne yakın bir tutum seyretmesi ile Almanya, önce Horthy'i Almanya'ya çağırmış daha sonra da Macaristan'ı işgal etmek ile tehdit ederek Alman destekçisi Döme Sztojay'ı Başbakan olarak atamıştır. Fakat Almanya'nın savaşın sonlarına doğru mağlup olması ve Sovyetler Birliği'nin galip devletlerin arasında olması, Macaristan'ı Sovyetler Birliği'ne teslim bir vaziyete getirmiştir. Yarım milyona yakın Macaristan

vatandaşı bu savaşta hayatını kaybetmiş ve savaştan önceki sınırlarına çekilmek zorunda kalmıştır (Çolak, 2009, s. 19).

Savaşın ardından harabeye dönen ülkede, iktisadi anlamda yararlılık sağlayacak araçların hemen hepsi yok edilmiştir. Çiftlik hayvanlarının tamamına yakınının telef olması, tarım makinelerinin ve aletlerinin harap oluşu, madencilik faaliyetlerinde üretim kapasitesinin yarısının yitirildiği ve demiryollarının büyük bir çoğunluğunun kullanılamaz hale geldiği Macaristan, tamamen Sovyetler Birliği'ne teslim olmuştur (Trory, 2015, s. 45).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler Birliği'nin Macaristan'ı işgali üzerine Macaristan'da Komünist Partisi örgütlenmeye başlamış, ülkelerde hayatın normale dönmesiyle birlikte 1947 yılında Komünist Parti ülke yönetiminde yavaş yavaş söz sahibi olmuştur. 1945-1947 yılları arasında Komünist Parti en az oy oranına sahip olsa da koalisyon hükümeti için çabalamış ve kilit noktalarda etkinliğini artırmak istemiştir (Çolak, 2009, s. 19). Ancak 1945 seçimleri Sovyetler Birliği ve komünist yapılanma için hüsrana olmuştur. Macaristan'da yaşayan vatandaşların büyük bir çoğunluğu tercihini Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan ve meclisteki nüfuzunu yıllar geçtikçe artıran Küçük Arazi Sahipleri Partisi'nden yana kullanmıştır (Çakmak, Kasım 1956). Komünist Parti, etkinliğini artırmak için, sol partilerin desteğini alsın da Küçük Arazi Sahipleri Partisi oyların yüzde elli yedisini almayı başarmıştır. Partinin bu başarısı komünist ve sosyal demokratların ittifaklarını sağlamlaştırmasına neden olmuştur. 1945'den sonraki seçimlerde ise halkın büyük çoğunluğu Komünist Partisi'ne güvenerek sosyalizmin inşa edilmesini sağlamıştır (Trory, 2015, s. 51).

1930'lu yılların başlarında Sovyetler Birliği'ne ve komünizm fikriyatına uzak bir devlet olan Macaristan, 1940'ların sonunda tamamen Sovyetler Birliği'ne peyk bir memleket haline gelerek bu sistemin içine dâhil olmuştur. 1947 seçimlerinde de istediği gibi bir sonuç elde edemeyen Kremlin, 1949 da yapılan seçimlerde komünistlerin oyların yüzde doksan altısını almasıyla Macaristan'daki amacına ulaşmıştır. 1949'dan sonra ise Macaristan yönetiminde Matyas Rakosi ön plana çıkan kişi olmuştur (Çakmak, Kasım 1956).

Yönetimi ele alan Matyas Rakosi, Stalin hayranı komünist bir liderdir. Macaristan'ın yönetimine geçtikten sonra Avrupa'daki birçok ülkeye göre daha

kapalı bir yönetim tarzı sergileyen Rakosi, baskıcı ve sert bir politika izlemiştir. Ülkedeki komünizmi yaygınlaştırmak ve komünist aleyhtarı olan kişileri bertaraf etmek için bu politikayı uygulamıştır. Sürgünler artmış, aydın ve yazar kesimlerin düşünce hürriyetine son verilmiş, işçileri daha çok çalışma saatine karşılık daha az ücrete tabii tutmuştur. Bu sebepten dolayı ihtilalin en kanlı çatışmaları işçilerin yoğun olduğu bölgelerde gerçekleştirilmiştir (Çolak, 2009, s. 26).

Rakosi yönetiminde gerçekleşen siyasetteki bu şiddet, endüstrinin artırılmaya çalışılması ile tarıma yönelik yatırımların azaltılması sonucu ortaya çıkan iktisadi bunalım, sosyokültürel sıkıntılar Macaristan'ı patlamaya hazır bir bomba haline getirmiştir. 1938 yılında Macaristan'ın milli gelirinin yüzde 35'i endüstriden yüzde 65'i ziraatten gelirken, 1954'de endüstri yüzde 64'e geri kalanı ise yüzde 36'ya inmiştir. Köyler boşaltılmış, sanayi işçiliği artırılmıştır. Bu durum 1953 yılında yönetimi devralacak olan İmre Nagy'ye kadar sürmüştür. Stalin'in ölümünün ardından ülkelerdeki rahatsızlıklar ve ayaklanmalardan Macaristan da etkilenmiştir. İşte bu yüzden Rakosi'den sonra yerine İmre Nagy getirilmiştir (Çakmak, Kasım 1956).

4.1.2.İmre Nagy

İmre Nagy, 1896 yılında Macaristan'ın güneyinde bulunan Kaposvar kasabasında doğmuştur. Ailesi çiftçi olan Nagy, Ticaret Mektebi'nde öğrenim görmüş, Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan ordusunda hizmet etmiştir. İtalya cephesinde yaralanmış, Sovyet askerlerine esir düşmüş ve Sibiryaya gönderilmiştir. Harp sonunda da Bolşeviklere katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bela Kun tarafından Macaristan'da kurulmak istenen komünist rejim ihtilaline katılmıştır. Daha sonra Paris'e kaçmış, Macaristan'a döndüğünde ise yakalanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda Rusya'ya giderek çalışmalar yapmıştır. Stalin'in isteğiyle savaştan sonra Macaristan'a dönerek hükümet çalışmalarında yer almıştır. Ziraat alanındaki tecrübesi ile de parlamento da önemli bir isim haline gelmiştir (Çakmak, Aralık 1956).

Fakat Nagy'nin yumuşak tutumu Moskova'yı endişe içine sokmuş ve Nagy partiden ihraç edilmiştir. Yerine yeniden Rakosi getirilse de, Rakosi eski baskıcı

tutumunu sergileyememiş ve istifa etmiştir. Rakosi'nin yerine ise Erno Gerö ve yardımcısı Janos Kadar gelmiştir (Çolak, 2009, s. 19).

4.1.3. İhtilal Öncesinde Macaristan

Akis Dergisi ihtilâlin haftalar öncesinden bahseden 6 Ekim tarihli sayısında, Sovyet Rusya'nın ekonomik olarak Amerika Birleşik Devletleri ile yarışamayacak düzeyde geri kalmasından ve bunun çeşitli resmi kurumlar aracılığıyla açıklandığından bahsetmiştir. Fakat işçi sınıfına dayandığı bilinen komünist rejimde işçilerin çalışmalarının karşılığını kapitalist rejime göre daha düşük seviyede alması dergi nazarında konuyu özetlemiştir. Komünist rejim idaresindeki ülkelerin işçilerinin çalışmalarının karşılığını alamaması ve Polonya'nın Poznan şehrinde çıkan bir isyanın yiyecek ve kömür sebebiyle çıkması, komünist makamların da bu durumu kabul etmesi aslında durumun asıl sebebini göstermektedir. Macar İhtilali'nin ortaya çıkmasındaki sebeplerden birisi de Macaristan'da çalışan işçilerin çalıştıklarının karşılığını elde edememeleri olmuştur. İhtilale en çok katkı sağlayanlar, en büyük direnişlerden birini gösterenler ve Sovyet Rusya'nın 4 Kasım itibariyle ülkedeki yönetimi tekrar ele geçirmesinden sonra en çok grev yapıp direnişi gösterenler fabrika işçileri olmuştur. Derginin ihtilalden yaklaşık iki hafta önceki sayısı aslında bize ihtilal ile alakalı hiçbir bilgi vermese de işçi sınıfının refah düzeyinde yaşayamadığı, gıda ihtiyaçlarının bile yeteri düzeyde sağlanamadığı bilgisini vermiştir. Bu ifadelerde de Macar İhtilali'nin yankılarının olduğu, Macaristan olmasa da peyk ülkelerin birinde bu durumun beklendiği yazılmıştır (Akis, Ekim 1956).

13 Ekim 1956 tarihli Akis Dergisi'nde, Poznan ayaklanmasında bulunan bir suçlunun mahkemedeki ifadelerinden çıkarılan sonuçlara göre Poznan olaylarını açlık ve sefaletin tetiklediği, tetiklemede başrol oynayan yapının gizli polis teşkilatı olduğu ve rejimin Polonyalılar üzerindeki baskıda ısrarcı olması 23 Ekim'de meydana gelmiş olan ihtilaldeki sebeplerle birebir aynıdır. Macar İhtilali'nin gerçekleşmesine sebep olan durumlar ve Macaristan'daki sorunlara birebir benzeyen olgular aylar öncesinde Polonya'da da gerçekleşmiştir. Poznan ayaklanmasındaki suçluların çıkarıldığı mahkemede, sanıkların yaşlarının otuz yaşından küçük olduğu belirtilmiş, yine bu durumun Macar İhtilali'nden bir gece önce öğrencilerin toplanıp

lkelerindeki durumlarla ilgili toplantılar yapmasıyla ve akabinde ihtilalin fitilini ateşlemiş olmalarıyla örtüştüğü görülmektedir. Kısacası Polonya'daki olayların ve Sovyetler Birliği'nde yaşanan gelişmelerin ihtilalin ayak sesleri olduğu açık bir şekilde ortadadır (Akis, Ekim 1956).

6 Ekim 1956 da Rajk'ın¹ cenaze merasiminde büyük bir nümayiş gerçekleştirilmiş ve ihtilalin yankıları burada başlamıştır. 1949 yılında idam edilen Laszlo Rajk ve beraberindeki üç kişinin cenaze merasimi, aslında Macar İhtilali için fark edilmeyen önemli bir detay olmuştur. Çünkü merasim, Macar İhtilali'nin provasını niteliğini taşımıştır. 6 Ekim 1956'da Erno Gerö'den güçlükle izin alınarak gerçekleştirilen cenaze törenine yaklaşık olarak 200.000 Macar katılmıştır (Mısıroğlu, 2014, s. 79).

Macar İhtilali aksiyon anlamında başlangıç noktası itibariyle öğrencilerin isteklerini açıklamak üzere bir araya gelmesiyle oluşturulan bir ihtilaldir. Öğrenciler ihtilal meydana gelmeden önce de bazı isteklerde bulunmuşlar ve bu istekleri de gazete aracılığıyla duyurmuşlardır. Ayrıca Komünist Gençlik Teşkilatı'ndan ayrılarak Hür Talebe Teşkilatı oluşturmuşlardır. Mecburi Rusça öğreniminin kaldırılması, komünist doktrini öğreten ders saatlerinin azaltılması, zorunlu askerlik eğitiminin programa tekrar alınması ve üniversitelere özerklik verilmesi gazete yoluyla paylaştıkları isteklerdir (Aydın Tarihi, Ekim 1956). İşte bu isteklerin oluşmaya başlamış olduğu tarih olan 20 Ekim 1956, ihtilalin ortaya çıkabileceğinin belirtileri olan ilk tarihtir.

Macaristan'da yaşanan gelişmeler ve öğrencilerdeki hareketlenmeler, Polonya'daki olayların yakinen takip edilmesi, peyk memleketlerde yaşanan sıkıntılar gibi belirtiler Macaristan'da bir ayaklanmanın meydana geleceğinin tahminini doğurmuştur. Temelinde tamamen öğrencilerin yer aldığı ihtilal meydana gelmeden önceki günlerde öğrenciler arasında toplantılar yapılmış ve bu toplantılarda Polonya'da Poznan şehrinde çıkan ayaklanmalar öğrenciler için bir örnek teşkil etmiştir. İmre Nagy'nin itibarının iade edilmesi ile birlikte, Polonya'da, Polonyalılar için Gomulka² ne ise, İmre Nagy'nin de kendileri için yaşanacak mücadelede bir

---

¹ 1948-1949 yılları arasında Macaristan'da Dışişleri Bakanı olarak görev yapan ve 1949 yılında idam edilen politikacı. 6 Ekim 1956'da yeniden cenaze merasimi yapılmıştır.

² 1905 yılında, Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde bulunan Krosno kasabasında doğmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra işçi teşkilatlanmalarında görev almış, İkinci Dünya Savaşı'ndan

lider statüsü taşıyabileceğini düşünmüşlerdir. Toplantılarda öğrencilerin arzuladıkları en önemli istek Macaristan'ın iç ve dış siyasette kendi menfaatleri doğrultusunda hareket edebilmesi olmuştur. 1848 yılında yine Macaristan, Habsburg Hanedanı'na karşı bir ihtilal hareketine girişmiş ve ihtilal ve ihtilal öncesinde geçmişteki ihtilal havası yakalanmaya çalışılmıştır (Ayın Tarihi, Ekim 1956).

İhtilalden bir gün öncesinde 22 Kasım tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Macaristan'da öğrencilerin hükümete karşı ayaklandığı haberleri yer almış, on beş gün içinde basın ve seyahat özgürlüklerinin tanınmaması, Mihayl Farkas'ın halka açık olarak muhakeme edilmemesi halinde üç üniversitenin öğrencileri sokak nümayişlerine başlayacaklarını bildirmişlerdir (Cumhuriyet, 22 Kasım 1956)

4.2.İhtilal ve Türk Basınındaki Yansımaları

1956 yılının Eylül ve Ekim aylarında, Sovyet Rusya'nın peyk memleketlerinden biri olan Polonya'da yaşanan iktisadi bunalım, hürriyet kaygıları ve ülke genelinde yaşanan huzursuzluklar, Kruşçev'in tüm çabalarına ve uğraşlarına rağmen Polonya halkının ayaklanmasına ve bağımsızlık arayışlarına sebep olmuştur. Daha öncesinde de Yugoslavya'nın müstakil peyk bir memleket haline gelmesi ve diğer peyk memleketlerdeki huzursuzluklar kargaşa ortamını iyiden iyiye hazırlamıştır. Polonya'daki bu çabalar nihayetinde sonuç vermiş, Varşova, Breslav ve Stettin şehirlerinde büyük nümayişler meydana gelmiştir. Nümayişler, tıpkı Macaristan'da olduğu gibi öğrenciler ve işçiler tarafından başlatılmıştır. Polonya ve Macaristan'da SSCB'ye karşı başlatılan ayaklanmaların ve ayaklanmayı oluşturan unsurların hemen hemen aynı olması, Moskova'yı ve ülkeler üzerindeki yönetim şekillerindeki sorunlarını dünyanın gözleri önüne sermiştir. Çünkü yaşanan gerilimler, ayaklanmalar ve ihtilal hareketleri Avrupa'nın tam ortasında yaşanmıştır.

Polonya Başbakan'ı Gomulka, Sovyet Rusya'dan bağımsızlığını ilan ettiği konuşmasını gerçekleştirmiştir. Gomulka, yaptığı konuşmada şöyle demiştir;

“12 yıldan beri kötü bir idare altında inledik. Fakat bunun sonu artık gelmiştir. Polonya bundan sonra sosyalizmin yolunda kendi kaderini kendisi çizecektir. Sovyet Rusya ile

---

sonra ise Polonya'da Komünist Parti Genel Sekreteri olmuştur. 1951-1954 yılları arasında Titoculuk suçlamaları sebebiyle hapse atılmış fakat daha sonra Polonya'da Başbakanlık görevine getirilmiştir.

mevcut dostluğumuzu muhafaza edeceğiz. Birkaç türlü sosyalizm vardır, Rus Sosyalizmi, Yugoslav Sosyalizmi ve Polonya Sosyalizmi (Mısıroğlu, 2014, s. 93).”

Türkiye’de yaşayan Polonyalılar, Gomulka’nın konuşmasındaki sosyalizm tarzını desteklediklerini, Sovyet Rusya’dan ayrı, milliyetçi ve bağımsız bir Polonya sosyalizmi olması gerektiğini, Gomulka’yı desteklediklerini fakat kendisinin de bir komünist olduğunu ve dikkat edilmesi gerektiğini, gerçekleştirilen görüşmelerde dile getirmişlerdir. Bazı Polonyalılara göre ise batı kültürü ile yetişmiş oldukları için komünist rejimi asla benimsemeyeceklerini, bunun da örneğinin Poznan’daki ayaklanmalarda ön plana çıkanların birçoğunun on dokuz ve yirmi yaşındaki gençlerin olduğunu söylemişlerdir (Milliyet, 24 Ekim 1956).

Polonya’da yaşanan bu olaylardan sonra Macaristan’da da benzer bir durumun yaşanması beklenmiş, 23 Ekim tarihli Cumhuriyet Gazetesi’nde Sovyet Rusya’ya karşı başlatılan bağımsızlık hareketlerinin Polonya’dan sonra Macaristan’da da patlak vereceği tahmin edilmiştir. Çünkü Polonya’da olup biten bu olaylar Macaristan’da da bir kurtuluş ümidi doğurmuştur. Balıkesir’de yayınlanan Türk Dili Gazetesi’nin 24 Ekim tarihli sayısına göre de Gomulka’nın Polonya’nın yönetimine getirilmesinin, Doğu Avrupa’daki diğer peyk memleketlere ve özellikle de Macaristan’a etki edeceği belirtilmiş, son haftalarda Macaristan’da yaşanan gelişmelere bakıldığında İmre Nagy’nin yeniden iktidara gelebileceği düşüncesi paylaşılmıştır.

15 Ekim’den Macar İhtilali’nin başladığı 23 Ekim tarihine kadar bütün Macaristan halkı, Varşova’daki hadiseleri yakından takip etmiş ve bakışlarını orada yaşanan gelişmelere çevirmiştir. Macar halkı Polonya’nın istediği, Ekim günleri boyunca elde ettiği tedbirlerin hemen hemen aynısını talep etmiş, sosyalist bir düzen içinde kalmak şartıyla, Stalinist baskı ve zulmü reddetmiş, Sovyet birliklerinin ülkelerinden çıkmalarını arzulamış ve ekonomik açıdan da bağımsız olmak istemiştir (Fejtö, 2012, s. 28). Nihayetinde yaşanan tüm olumsuzluklar ihtilal sürecini meydana getiren etkenler olmuş ve Macaristan özgürlük avına ihtilal silahı ile çıkmıştır.

4.2.1. Macarları İhtilale Götüren Süreç

21 Ekim 1956 Pazar günü, yaşanan gelişmelerin ardından Macaristan’da ufak çaplı nümayişler başlamış, 22 Ekim’de de Polonya’nın bağımsızlığını ilan etmesini destekleyen ve kendilerinin de bir çıkış yolu aradığını ifade etmek isteyen kalabalık Polonya Elçiliği önünde bir gösteri yapmışlardır (Mısıroğlu, 2014, s. 95).

22 Ekim’i 23 Ekim’e bağlayan akşam Macaristan Yazarlar Birliği’nin bir temsilcisi, komünist bir şair olan Zoltan Zelk, 1848-1849 yıllarında Avusturya’ya ve Ruslara karşı beraber savaştıkları Polonyalı General Joseph Bem’in anıtında anma töreni ile birlikte, Polonya’nın hürriyet mücadelesi anısına çelenk bırakmak istediklerini belirtmiştir. Komünist Parti’den bağımsız hareket eden, ülkedeki eğitim koşullarından, ekonomik sıkıntılardan, kısıtlanmış özgürlüklerinden rahatsız olan, Rusça ile eşit seviyede, farklı diller öğrenmek gibi çeşitli istekleri bulunan, uzun süredir de yaşanan hadiselerden huzursuz olan ve bu durumu açığa çıkarmak isteyen öğrenciler anmaya katılmak istemişler ve kendi aralarında belirledikleri 14 maddelik isteklerini de anma töreninden sonra açıklamak istediklerini planlamışlardır (Fejtö, 2012, s. 31).

Temelinde bir öğrenci hareketi olarak başlayan Macar İhtilâli’ni gerçekleştiren bu öğrencilerin istekleri ise şunlardır:

“Sovyet askeri birliklerinin ülkeden gitmesi, Parti yöneticilerinin gizli oyla militanlar tarafından seçilmesi, hükümetin yoldaş İmre Nagy başkanlığında yenilenmesi ve Stalin-Rakosi sempatzanı bütün yöneticilerin gönderilmesi, Matyas Rakosi, Mihayl Farkas ve yandaşlarının halka açık yargılanması, gizli oyla ve birçok partinin katılımıyla genel seçim düzenlenmesi, işçilere grev hakkı, Sovyet-Macar anlaşmalarının gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi, yabancıların ticari ilişkilerle ilgili raporlarının yayınlanması ve Macaristan’ın ödediği tazminatın kesin miktarının açıklanması, uranyum yataklarının işletilmesi ve Ruslara tanınan haklar hakkında bilgi verilmesi, asgari ücret güvenceli yeni ücret ayarlamaları, ekonomik ve siyasi davaların gözden geçirilmesi, suçsuzların iade-i itibarı, yeni öğrenci teşkilatı için yüksek tirajlı günlük bir yayın yaratılması, Stalinci despotluğun ve siyasi baskının simgesi Stalin heykelinin kaldırılması. (Fejtö, 2012, s. 32)”

Polonya’da Polonyalılar için Gomulka’nın ifade ettiği anlam, Macaristan’da da Macarlar için İmre Nagy’nin ifade ettiği anlamın aynısı olmuştur. İmre Nagy, ihtilalden önce 1953 yılında Macaristan’da başbakanlık görevini yerine getirmiş,

başbakanlık yaptığı dönemde komünist rejimin birçok katı politikasını yumuşatmış, köylülerin kolektif çiftliklere girme zorunluluğu uygulamasını ortadan kaldırmış ve yine köylülere toprak mülkiyetini tanımış, ağır sanayiye yapılan yatırımları azaltıp bu yatırımları tüketim mallarının üretimine kullanmaya başlamış, halkın ekonomik sıkıntılarına çözüm üretme arayışına girmiş ve dini konularda ise daha anlayışlı bir tutum sergilemiştir (Armaoğlu, 2020, s. 362). Macar ihtilalcileri geçmiş dönemdeki yönetim anlayışı sebebiyle İmre Nagy'i tekrar ülkelerinin yönetiminde görmeyi bu sebeplerden dolayı istemişlerdir.

4.2.2. İhtilalin Başlangıcı ve Türk Basınındaki Yansımaları

23 Ekim 1956 tarihli Salı gününde çoğunluğunu öğrencilerin oluşturduğu, aralarında yazarların ve işçilerin de bulunduğu büyük bir kalabalık Petöfi Meydanı'nda toplanmaya başlamışlardır.³ Petöfi Meydanı'nda toplanan halkın arasından Imre Sinkovics, şair Petöfi'nin Talpra Magyar (Ayağa Kalk Macar) şiirini okumuş ve kalabalığı heyecanlandırmıştır (Fejtö, 2012, s. 35). Kalabalıklaşan göstericiler yürüyerek Tuna Nehri'nin karşısındaki General Joseph Bem⁴ heykeline doğru yürümeye başlamış ve yürüyüşü gören memur, işçi, vatandaş, üniformalı askerler de göstericilere katılmaya başlamıştır.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 24 Ekim tarihli nüshasının ana sayfasında yer alan habere göre göstericilerin üniversite öğrencilerinden, işçilerden ve izinli olan askerlerden meydana geldiği ve yürüyüşler esnasında da Ruslar aleyhine sloganlar atıldığını yazmaktadır (Cumhuriyet, 24 Ekim 1956). Hükümet toplantılarının, gösterilerin ve yürüyüşlerin yasaklanması kararını alsa da Macar göstericileri bu kurala itimat etmemişlerdir. Bu Macar hükümetinin ihtilal olayları sırasında atıl ve kararsız kaldığı ilk durum olmuştur.

Milliyet Gazetesi'nin 24 Ekim tarihli nüshasının manşetinde Polonya'nın Sovyet Rusya'ya karşı ayaklandığından bahsedilmiş ve haberin devamında kalan satırlarında ise Ruslara karşı ayaklanan bir diğer ülkenin de Macaristan olduğu belirtilmiştir. Haberin içeriğine göre Macaristan'ın çeşitli bölgelerinde, memurların,

---

³ Sandor Petöfi, Macarların milli şair ve kahramanlarından olup, 1848'de yaşanan bir ihtilalde adı ön plana çıkan kişilerden biridir.

⁴ 1848'deki Macar İhtilali'nde Habsburg Hanedanı'na karşı orduyu idare eden Polonyalı General.

öğrencilerin ve işçilerin oluşturduğu 200.000 kişilik bir topluluğun nümayiş yapmaya başladığı belirtilmiştir. Bu kalabalık topluluğun istekleri ise itibarı iade edilmiş olan İmre Nagy'nin yeniden başbakanlığa getirilmesi, Sovyet Rusya'nın askeri birliklerinin Macaristan'dan çıkarılması ve basına tam olarak özgürlük verilmesi olmuştur. Nümayişlerin ise devam ettiği haberi de paylaşılmıştır (Milliyet, 24 Ekim 1956).

Polonya'dan sonra Macaristan da hürriyeti seçiyor başlıklı yazısıyla da Macaristan'da yaşanan olaylar Türk Dili Gazetesi'nde ilk defa olarak yerini bulmaya başlamıştır. Polonya'da Gomulka'nın iktidara gelmesiyle başlayan haberin içeriği Macaristan'da da İmre Nagy'nin iktidara getirilmek istendiği ile devam etmiştir. Haberin devamında ise yaşanan hadiselerden ziyade ayaklanma öncesi ve ülke yönetiminde ve partide ön plana çıkan isimlerin Komünist Parti'deki durumlarından genel olarak bahsedilmektedir. Buna göre, İmre Nagy, Stalin'in ölümünden sonra bazı girişimlerde bulunmuş ve Komünist Parti'den ihraç edilmiştir. Bu girişimlerin tamamına yer verilmese de bunlardan bir tanesi ağır sanayiye yapılan yatırımın azaltılması olmuştur ve İmre Nagy, Matyas Rakosi tarafından, Kremlin'deki üst düzey yöneticilerin de istekleri üzerine azledilmiştir. Liberal unsurlar Nagy'nin geri dönmesini istese de partiye göre Nagy'nin önce hatasını kabul etmesi gerekiyordu ve ancak o zaman parti üyeliği kendisine verilebilirdi. Yine habere göre Rakosi ise ülkede istenmeyen bir siyasetçi pozisyonuna gelmiştir. Ayaklanma 23 Ekim günü başlamış ve 24 Ekim tarihli gazete haberine göre siyasetçilerin genel anlamdaki durumlarının paylaşılması ülke yönetiminde neler olup bittiğinin kamuoyunun zihninde bir hazırlık niteliği taşımıştır (Türk Dili, 24 Ekim 1956).

Balıkesir Postası Gazetesi ise 23 Ekim'de başladığı bilinen ayaklanma ile ilgili bilgilere ilk defa 25 Ekim tarihli nüshasında yer vermeye başlamıştır. Haberin içeriğine göre ayaklanma nümayişçiler ile zabıtalardan oluşan bir sokak muharebesi olarak ele alınmıştır. Bu muharebede her iki taraftan da ölenlerin olduğu yazılırken, ayaklanmanın genel olarak komünizmin aleyhinde gerçekleştirildiği de haberin içeriğinde paylaşılmıştır. Olayların akabinde bir merkez komitesinin toplandığını, bu komitenin sokağa çıkmaları yasakladığını ve ayrıca İmre Nagy'nin başbakan olarak seçildiği de paylaşılmıştır (Balıkesir Postası, 25 Ekim 1956).

Ayaklanmanın başladığı 23 Ekim gününün akşam saatlerine doğru General Bem heykelinin önünde toplanan Yazarlar Birliği Başkanı konuşmalarını gerçekleştirmiş, taleplerini dile getirmiştir. Fakat öğrencilerin oluşturmuş olduğu 14 maddelik listenin okunması ile ihtilalin ilk adımı atılmıştır. Kalabalık ise diğer çevrelerden gelenlerin katılımıyla kısa zamanda 200.000 kişiyi bulmuştur (Armaoğlu, 2020, s. 363).

General Bem heykelinin önünden Parlamento Binası'na doğru giden ihtilalciler İmre Nagy'i görmek istemişlerdir. Eski Başbakan Nagy'nin yakın dostu olan birçok yazar Nagy'i ziyaret edip, kalabalığın karşısında bir konuşma yapmaya ikna etmişlerdir. Nagy'nin halka karşı 'yoldaşlar' diye hitap etmesi olumlu karşılanmamış ve yoldaş olmadıkları, yoldaş kelimesinden rahatsızlık duyduklarını ifade eden yaklaşımlarla karşılıklar verilmiştir. Parlamento binasının önüne yürüyene kadar kalabalık ellerindeki bayrakların ortasındaki orak çekiç sembolünü keserek çıkarmışlardır (Armaoğlu, 2020, s. 363). Parlamento Binasının üzerindeki kızıl yıldız ışığı ise orak çekiç sembolü gibi nümayişçileri oldukça rahatsız etmiş ve bu rahatsızlık üzerinde kızıl yıldızın söndürülmesi istenmiştir (Mısıroğlu, 2014, s. 101).

Macarlar, İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren ülkeyi idare eden komünist rejimden, yaşadıkları baskılardan ve ekonomik bunalımdan duydukları rahatsızlıkların karşılıklarını vermeye başlamışlardır. Kalabalığın bir kısmı ise Parlamento Binası'nın önünde beklemekten vazgeçerek Stalin Meydanı'na doğru giderek, orada bulunan 7-8 metre büyüklüğündeki devasa boyuttaki Stalin heykelini yıkmak istemişler ve bunun için uğraşmışlardır⁵. Heykelin üzerine çıkmışlar, cıvatalarını sökmeye başlamışlar fakat olumlu sonuç alamayınca heykeli halatlarla ve kablolarla orada bulunan bir kamyonla bağlayarak devirmiş ve parçalamışlardır (Armaoğlu, 2020, s. 363). Türk Dili Gazetesi'ne göre ise Macar halkının Stalin heykelini yıkmaya çalışmalarındaki asıl amacın tahakküm altında olmaları ve bu yüzden Stalin'in boyunduruğu altından kurtulmak istedikleri olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda yürüyüşe katılan işçilerin üzerlerindeki yağlı tulumlarından ve büyük vinç kamyonları ve kablolarla Stalin heykelini yıkmaya çalışmalarından da ayrıntılı olarak bahsedilmiştir (Türk Dili, 26 Ekim 1956).

---

⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-5

Akis Dergisi'nin 3 Kasım 1956 sayısında öncelikle Budapeşte'de ihtilal günü yaşanan olayların bir kısmından söz edilmiştir. İhtilalcilerin General Jozeph Bem heykelinde buluşmalarından, General Bem'in heykelinde buluşmalarının tarihsel manasından ve Bem'in 1848-1849 yıllarında Habsburg hanedanına karşı ayaklanan Macar ihtilal ordusunun komutanı olduğundan, ayaklanan Macar halkının Rus askerlerin aleyhindeki tezahüratlarından, artık yoldaş olmadıklarını haykırmalarından ve İmre Nagy'nin iş başına gelmesini istemelerinden söz edilmiş ve daha sonra da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Macaristan'da hükümetin başına geçen isimlerden bahsedilmiştir. (Akis, Kasım 1956)

Ayaklanmayı, ihtilâl boyutuna dönüştüren olay ise göstericilerin radyo binasının olduğu bölgeye gidip, binayı ele geçirmek istemeleri ve bunun üzerine binadaki güvenlik kuvvetlerinin halka ateş açmaları olmuştur. Çünkü yaşanan bu hadiseden sonra artık bir nümayişten ve gösteriden çıkmış, çatışma ve kaos ortamına girilmiştir. Yaşanan tüm bu olaylar gerçekleşirken, komünist rejimin ülke yönetimini ele aldığı günden beri, toplumun her alanında bulunan, insanlara baskı ve zulmü getiren, AVH⁶ adı verilen siyasi polisler de olup biten olayları izlemişlerdir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 25 Ekim tarihli nüshasına göre Budapeşte Radyosu en şiddetli çarpışmaların, radyo binasının çevresinde yaşandığını belirtmiş, Budapeşte radyosuna göre faşist marşlar söyleyen bir halk güruhu olarak nitelendirilen göstericilerin Sandor Sokağı'nda bulunan binanın çevresini sardıklarını, otomobilleri devirip, bazılarını ateşe verdiklerini, binanın tuğlalarla taşlandığını aktarmıştır. Radyo binasının kapısı ihtilalciler tarafından zorlanmış, güvenlik görevlileri önce göz yaşartıcı gaz kullanmış fakat kalabalıktan ateş edildiği için binada bulunan güvenlik güçleri de karşılık vermiştir. 6 asker ve birçok polisin öldüğü de belirtilmiştir. Budapeşte Radyosunun yayınına göre asilerin kısa bir süreliğine radyo binasını ele geçirdiğinden fakat daha sonra tekrar geri alındığından bahsedilmiştir. Göz yaşartıcı bombaların ve kullanılan silahların ise nereden tedarik edildiği ise bilinmemektedir. (Cumhuriyet, 25 Ekim 1956). Macar milletinin kendi halkı için vermiş olduğu mücadele, yine kendi radyosundan faşist, mürteci ve haydut sıfatlarıyla anılmıştır (Mısıroğlu, 2014, s. 108).

---

⁶ Eski adı A.V.O (Allamvedelmi Osztaly) olan A.V.H. (Allamvedelmi Hatóság). Macarlar “avo-istes” yani siyasi polis olarak bilmektedirler.

Radyoevinden açılan ateşler sonucunda ilk ölen kişi bir emniyet binbaşısı olmuştur. Daha sonra ihtilalcilere yardıma kamyonlarla gelen işçiler olmuştur. Fakat radyoevine Kızıllaç işaretli cankurtaranlar bölgeye gelmiş, ihtilalcilerden ambulansı durdurup kendileri için yardım isteyenler olmuş fakat ambulansın içindekilerin aslında radyoevine silah ve cephan taşıyan AVH ajanları olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu ajanlar ihtilalciler tarafından öldürülmüşlerdir. (Fejtö, 2012, s. 41). Radyo evinde gerçekleşen çatışmalar, daha sonra bakanlık binasına, tren istasyonlarına, telefon santrallerine ve birkaç önemli binaya daha sıçramak için bir başlangıç niteliği taşımıştır.

25 Ekim tarihinde artık Budapeşte harabeye dönmüş, çatışmalar, gösteriler ve grevler ülkenin her yerine yayılmıştır. Erno Gerö, partiden uzaklaştırılmış ve yerine Janos Kadar getirilmiştir. Ruslar, Janos Kadar ile yönetebilecekleri ve tahakküm altına alabilecekleri yeni bir hükümet kurmayı düşünmüşlerdir (Çolak, 2009, s. 38). Erno Gerö'nün görevinden uzaklaştırılması ve bu durumun sürekli olarak Budapeşte Radyosu'nda yayınlanması, hükümetin ihtilalcileri yatıştırmak ve kaos ortamından uzaklaşmak için atmış olduğu bir adım niteliği taşımaktadır. Çünkü Erno Gerö, ihtilal ortamında bile siyasetin aynen devam edeceğini ve ihtilale katılanların katı bir yöntemle saf dışı bırakılacağını açıklamıştır. Erno Gerö'nün bu açıklamaları Rus aleyhtarı gösterileri ve çatışma ortamını daha da şiddetlendirmiştir (Cumhuriyet, 26 Ekim 1956).

İhtilalin ilk günlerinde yaşanan gelişmeleri ve kaos ortamını Budapeşte'den ayrılıp Avusturya'ya giden iki Alman iş adamı şu şekilde aktarmıştır: "Budapeşte'nin bütün sokakları ağızları ve meydanları Rus tankları tarafından tutulmuştu. Makineli tüfek sesleri geliyordu. Yerde bir tankın yanında ölü bir Rus askeri de gördük. Resmi binalar arasında ateşe verilenler de vardı. Adeta dahili bir harp havası esiyordu (Cumhuriyet, 25 Kasım 1956)."

Cumhuriyet'in 26 Ekim sayısında da Macar Ordu Birlikleri'nin Radyoevinin önündeki ihtilalcilere katıldığı, silah yardımı yaptığı ve ihtilalcilerle beraber çatışmaya girdiğini de yazmıştır (Cumhuriyet, 26 Ekim 1956). Macar ordusunun ayaklanmaya kalkışan göstericilerin yanında yer alması, bize askerin ihtilal karşısındaki tutumunu göstermektedir.

Ayaklanmaya katılan General Bela Kiraly, ayaklanmanın ilk safhalarında 2000'e yakın subay ve erin muharebelere katıldığını dile getirmiştir. Kilian

Kışlası'nın özellikle ihtilalde oynadığı rol büyük olmuştur. Radyoevinin civarında yaşanan gerilim sebebiyle çatışmaların çıkabileceğini anlayan General Bata, başkentin yakınlarından bulunan iki zırhlı birliği bölgeye getirtmiş ve alkışlarla karşılanan birlik isyancılara katılmıştır (Fejtö, 2012, s. 83).

Milliyet Gazetesi'nin 26 Ekim nüshasında manşetlerde⁷ nümayişlerin önüne geçilemediği ve Peşte'deki çarpışmalarda 3500 ölünün ve 5000 yaralının olduğu yazılmıştır. Cumhuriyet Gazetesi de 26 Ekim nüshasında ölü sayısının 3000 olduğunu manşetinde⁸ vurgulamıştır. Ana sayfada yer alan haberde Budapeşte Radyosu'nun gün içindeki iki farklı yayınından birinde sükûnetin sağlandığını fakat diğer yayınında ise çatışmaların devam ettiğinin bildirildiği yazmaktadır. Nümayişçilerin Milli Müzeyi ve Komünist Parti'nin yayın organlarından biri olan Szabad Nep Gazetesi binalarını ateşe verdiklerini, itfaiyenin müdahaleleriyle yangınların hafiflediğini fakat ilgili yerlerdeki görevlilerle nümayişçiler arasında çatışmaların yaşandığını ve bu çatışmalarda can kayıpları olduğunu aktarmıştır. Budapeşte Radyosu, çatışmaları hafifletmek ve ihtilalcilere duyurmak amacıyla sürekli olarak Gerö'nün azledildiğini yayımlamıştır (Mısıroğlu, 2014, s. 110). Halk, Milliyet Gazetesi'nin haberine göre Kadar ve İmre Nagy'i lehine sloganlar atmıştır. İmre Nagy yaptığı açıklamalarda sokak çatışmalarının devam ettiğini, Macar Ordusunun nümayişçilerle birlikte hareket ettiğini, Rus ordusunun sükûnet sağlandıktan sonra geri çekileceğini ve ölenlerin ve yaralananların sayısını açıklamıştır. Rus birliklerini ayaklanmayı bastırmak için Budapeşte'ye İmre Nagy'nin mi Ernő Gerö'nün mü çağırdığı ise bilinmemektedir. Haberin devamında Amerikan hükümetinin Macar ihtilalini hayranlıkla desteklediğinden bahsedilmiştir. Macaristan-ABD ilişkilerinin yeni bir safhaya gelebileceğini ve Amerikan hükümetinin her türlü yardımı yapabileceği ise bildirilmiştir. Ayrıca ülke genelinde alkollü içki satışları da yasaklanmıştır (Milliyet, 26 Ekim 1956).

Alkollü içki satışlarının durdurulmasının sebebi ihtilalcilerin, özellikle de kadın ve çocukların, Sovyet tanklarına karşı Molotof kokteyli adı verilen saldırı silahının kullanmalarından dolayıdır. Molotof kokteyli, genellikle alkol şişelerinden yapılmaktadır. Bu sebepten dolayı ülke genelinde alkollü içki satışları yasaklanmıştır.

---

⁷ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-7

⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-8

Milliyet Gazetesi'nin haberine göre mümkün olan her türlü yardımı yapacağını açıklayan Amerikan hükümeti, Macaristan'ın Sovyetler Birliği'ne karşı başlatmış olduğu ihtilal hareketine hayranlıkla ve sempatiyle baktıklarını açıkça belirtmiştir. Başkan Eisenhower New York'ta müdahaleyi kınayarak, Amerika Birleşik Devletleri'nin tüm kalbiyle Macar halkının yanında olduğunu bildirmiştir. Ancak ihtilal hareketini destekleyen Amerikan hükümetinin Macaristan'a yardımları ihtilal süresi boyunca gelmemiştir. Askeri anlamda Sovyet ordularına karşı yeterli gücü bulunmayan Macaristan, bu süreçte Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım beklese de, hem ABD, hem de Batı Avrupa ülkeleri, yanı başlarında yaşanan gelişmelere sessiz kalmıştır. (Fejtö, 2012, s. 103).

Macar Büyükelçiliği'nin Basın Ataşesi olan Nandor Balazs'dan elde edilen bilgilere göre ise Macaristan'da durum normalleşmeye başlamış, fabrikalarda işbaşı yapılmış, gazetelerden bazıları yayınlarına tekrar devam etmiş, mağazalarda gıda sıkıntısı ise bulunmadığı ancak yaşanan tüm olaylardan köylülerin, ihtilalcileri sorumlu tuttuğu aktarılmıştır (Milliyet, 26 Ekim 1956).

Balıkesir Postası, ayaklanmadaki Macarlardan bir önceki gün nümayişçiler olarak bahsederken, 26 Ekim nüshasında asiler olarak bahsetmiştir. Asilerin resmi ve hususi binaları, bir müzeyi ateşe verdiği için, ayaklanmada Sovyet Ordusundan, Macar Ordusuna yardım gönderildiğinden söz edilmiştir (Balıkesir Postası, 26 Ekim 1956).

Türk Dili Gazetesi'nin 26 Ekim'deki ayaklanma ile ilgili başlığı Macaristan'daki ayaklanma büyüyor şeklinde olmuş, haberin ana sayfadaki içeriğine göre ayaklanma milli bir hareket olarak nitelendirilmiştir. Budapeşte Radyosu'nun verdiği bilgilere göre milliyetçiler olarak nitelendirilen Macarlar, Macar Milli Müzesi'ni ateşe vermiş ve itfaiyenin çabalarına rağmen yangın bastırılmamıştır. Radyo'nun teknik aksaklığından dolayı çiftçilere ait her zamanki neşriyatı yapılamamış fakat çiftçilere asilerle işbirliği yapmamaları söylenmiştir. Polonya'daki isyandan sonra Macaristan'da çıkan bu ayaklanma da Sovyet Rusya'nın peyk memleketlerdeki nüfuzunun kaybedildiği haberin içeriğinde belirtilmiştir (Türk Dili, 26 Ekim 1956).

İhtilal kısa bir süre içerisinde bütün Macaristan'a yayılmış ve çok şiddetli çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Sovyet tankları ihtilalcilerin üzerine acımasızca

saldırıları düzenlemiş, on binlerce Macar kısa süre içerisinde hayatını kaybetmiştir. Çatışmalar sebebiyle Avusturya'ya sığınan Macarlar, Rus tanklarının açtıkları ateş yüzünden caddelerin cesetten geçilemez hale geldiğini söylemişlerdir.⁹

Ruslar ilk olarak, Polonya'da başlayan daha sonra Macaristan'a ve diğer peyk memleketlere sirayet eden hürriyet ayaklanmalarını bastırmaya ve tedbirler almaya çalışsa da engel olmakta başarılı olamamıştır. Fakat Polonya'da Gomulka, Macaristan'da yaşanan hadiselerden sonra Sovyetler Birliği'ne karşı yumuşak bir politika izlemiş ve bu sayede Polonya'daki Rus birliklerinin Macaristan'a kaydırılarak daha güçlü bir saldırı yapılabilmesine sebebiyet vermiş gibi görülmektedir (Mısıroğlu, 2014, s. 113).

Cumhuriyet Gazetesi'nin 26 Ekim nüshasındaki haberine göre Sovyetler Birliği'nin diğer peyk memleketlerinde de ayaklanmaların çıkabileceği beklenmiş, Doğu Almanya'da askeri tedbirler alınmıştır. Doğu Almanya'nın komünist hükümeti Budapeşte isyanına benzer bir isyanın kendi memleketlerinde de çıkabileceği endişesi ile çok sıkı tedbirler almış, kavşaklar ve yollar askeri tanklar ile tutulmuş, fabrikalarda toplantılar yapılmış ve Rus aleyhtarı toplantıların yapılmaması gerektiği bildirilmiştir. Hatta bazı komünist taraftarı olan işçilere ise silah dağıtımı yapılmıştır.

Çekoslovakya'da da Almanya'daki endişeye benzer bir durum yaşanmış, yöneticiler radyo ve gazeteler ile Rus aleyhtarı gösterilerin komünist davaya zarar getireceğini açıklayan konuşmalar yapmışlardır. Aynı durum Bulgaristan'da yaşanmış, Macaristan'daki hadiselerle katılanların provokatör kişiler oldukları halka bildirilmiş ve ülkedeki disiplini muhafaza etmeye çalışmışlardır (Cumhuriyet, 26 Ekim 1956). Arnavutluk'ta da Sovyet Rusya aleyhine bir fabrikada gösteriler yaşanmış, Macaristan'a ait haberlerin dinlenilmesi ve yayımlanması yasaklanmıştır (Mısıroğlu, 2014, s. 117).

Türk Dili Gazetesi, 27 Ekim'deki nüshasında Macaristan'daki hadiselerle ana sayfasında yer vermemiş olsa da yüzeysel olarak da olsa konuya değinmeden geçmemiştir. Başlık olarak Budapeşte'nin içi cesetlerle dolu yazılmış ve devamında ayaklanmanın anti-komünist bir hareket olmasından bahsedilmiş, olayların Çarşamba gecesi daha da şiddetlendiği belirtilmiştir. Politbüro âzâsından Janos Kadar'ın Budapeşte ve diğer şehirlerdeki halkı sükûnete davet ettiğinden söz edilmiş, Rus ve

---

⁹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-14

Macar askeri birliklerine karşı yapılan ayaklanmanın yalnız hükümet merkezine inhisar etmediğini resmi olarak ifade edildiğine de vurgu yapılmıştır (Türk Dili, 27 Ekim 1956).

27 Ekim’de yeni bir hükümet kabinesi kurulmuş ve Rakosi döneminde ihraç edilmiş eski üyelerden, Köylü Partisinden, Küçük Emlak Sahipleri Partisinden üyeler alınmış, Sosyal demokratlar ise çekimser davranmıştır (Armaoğlu, 2020, s. 363). Kabine’de Milliyetçi Köylü Partisi’nden komünist karşıtı beş vekil, bir de Dahili Ticaret Vekaleti’ne getirilen Joseph Nagy adında bir de milliyetçi kadın bulunmuştur (Mısıroğlu, 2012, s. 126). Fakat genel olarak kabineye alınanlar her biri Stalin zulmünü yaşamış veya milliyetçilik özellikleri bulunan kişiler olmuştur. İçlerinde eski Cumhurbaşkanı Zolran Tildy de bulunmaktadır.

Alınan veya alınmaya çalışılan bazı tedbirler ise ihtilalcileri yumuşatmamıştır. Çünkü uzun süre boyunca baskı rejimi altında ve ekonomik bunalımla yaşayan Macar halkı, artık Sovyetler Birliği’nin bir tane tankını, askerini veya orak çekiç sembolünü bile görmeye tahammül edemez hale gelmiştir. Bu yüzden yaşanan gelişmelerden ziyade Rus askerlerinin ülkelerinden çıkmaları için canlarını ortaya koymayı göze almışlardır.

27 Ekim tarihinde ihtilalin en kanlı olaylarından biri olan Magyarovar Katliamı meydana gelmiştir. Sovyet Rusya askerleri Magyarovar’da kadın ve çocukların da aralarında bulunduğu seksen beş köylüyü öldürmüşlerdir. Bu duruma sebep olarak da Macar Gizli Emniyet Servisi Merkezi binasının üzerinde bulunan Sovyet orak-çekiç simgesinin çıkartılmasını istemelerini göstermişlerdir. Budapeşte’de çatışmalar her gün şiddetle devam etmiştir. Çatışmaların kritik isimlerinden birisi de ihtilali ikinci gününden itibaren yakından takip eden ve yönlendirmelerde bulunan Albay Pal Maleter olmuştur. Pal Maleter Rus tanklarına ve ağır topçu ateşlerine karşı Kilian Kışlasını muhafaza ederek başarılı sayılan bir direniş göstermiştir (Çolak, 2009, s. 44).

İhtilalin ilk günlerindeki şiddetini ve çarpışmaların boyutunu gören, ilk günden beri yaşanan olaylara şahit olan Yüksek Mühendis Celal Solakoğlu¹⁰ yaşadıkları ilk günleri şu şekilde aktarmıştır:

---

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-18

‘‘Budapeşte’de yer yer başlayan nümâyişler, vakit geçtikçe bir ihtilal şeklini alıyordu. Akşam saat on altı sıralarında, şehirdeki fabrika işçilerinin grev yaptıkları ve büyük gruplar halinde Stalin Meydanı’na doğru yürüdükleri haberi geldi. Yarım saat sonra, ekserisini üniversite talebelerinin teşkil ettiği diğer bir grup da kendilerine katılınca işçiler ve amelelerin sayısı adam akıllı büyümüş, Stalin meydanında toplanan muazzam bir kalabalık haline gelmişlerdir. Üniversite gençlerinin, bir ağızdan söyledikleri marşlar, toplanmış olan kalabalığı adam akıllı tahrik etmişti. İşçiler ve ameleler, iş ücretlerinin arttırılmasını, polis teşkilatının adım adım kendilerini takip etmemesini istiyorlardı, yoksa çalışmayacaklardı. Meydandaki Stalin heykeline taşlar atılmaya başlayınca, orada sükuneti temine memur birkaç polis bu hale mani olmak istediler. Bunun üzerine iş çığrından çıktı ve polisler, oracıkta birkaç dakika içinde linç edildi. İşçiler ve ameleler, linç ettikleri polislerin cesetleri üzerinden yürüyüşler yaparak onları adeta lime lime ettiler. Yıllardan beri için için büyüyen kinlerinin artık intikam saati gelmişti... (Tercüman, 13 Kasım 1956) ‘‘

Celal Solakoğlu, Stalin Meydanı etrafında toplanan Macarların durumunu da gözlemlemiş ve ayaklanma atmosferinin ihtilal aksiyonuna dönmesinden önceki saatleri şöyle aktarmıştır:

‘‘...bu sırada, üniversiteli gençlerden bazıları, Stalin heykelinin kaidesine çıkarak, heyecanlı konuşmalar yapmaya başladılar. Bir taraftan da ellerindeki kazmalarla heykelin başına darbedeler indiriyorlardı. Bu hareketler bir anda büyüdü. Büyük kalabalık Stalin heykelini devirmek, tuzlabuz etmek için çareler aramaya başladılar. Nihayet bir oksijenci bulundu. Bu adam, heykeli, kaidesine bağlayan ayakları kestikten sonra, Stalin’in boynuna takılan bir demir telle, heykel kaidesinin üzerinde çekildi. Stalin’in heykeli, yarım saat içinde paldır küldür yıkılmıştı. Herkes Stalin’in yerlerde sürünen heykelinin başına tükürüyordu. Fakat ihtilalciler, bununla da, hınçlarını alamadılar. Stalin’in yerlerde sürünen yüzüne tükürülen heykelinin bacaklarını bedeninden ayırdılar, sonra bunları sürükleyerek, Tuna’ya götürdüler ve nehre attılar. Büyük meydanda bu işler görülürken, şehrin öteki semtlerinde de ayaklanmalar başlamıştı. Hükümet kuvvetleri, ilk defa geç vakit nümâyişçiler üzerine ateş açtılar ama ön saftan devrilen beş yüz kişinin arkasından karşlarına binlerce insan çıktı ve hatta arkadaşlarının cesetlerinin üzerine basa basa yürümelerine devam ettiler... (Tercüman, 13 Kasım 1956) ‘‘

İhtilalin ilk günü yaşanan şiddetli çatışmaların ardından, ikinci gün Macar ordu birliklerinin de ihtilalcilere katıldığını belirten Celal Solakoğlu tarafından üçüncü gün yaşananlar ise şu şekilde aktarılmıştır:

‘‘İhtilalin üçüncü günü, Amerikan Sefaretinin terkip ettiği kırk altı otomobillik konvoyun yola çıktığını öğrendim. Budapeşte’yi terketmek için bütün yollar kapalıydı.

İkinci bir kafilenin de üç gün sonra yola çıkacağını öğrenmiştim ama buna inanmıyordum. Nitekim, Amerikan Sefareti de ikinci konvoyu yola çıkaramadı. Rus birliklerinin gelişinden sonra, bütün yollar kesilmiş ve uçak, tren seferlerine mani olunmuştu. Bu arada, AVO'cularla milliyetçiler arasında başlamış olan dahili harp, Ruslarla Macar milliyetçileri arasında devam etmeye başlamıştı. Macarlar, sokaklara serptikleri beyannamelerde, dövizlerde 'Ruslar memleketimizden çıksın gitsin, defolsun' diyorlardı. İşte bu sırada hür devletlerin baskısıyla Ruslar, Budapeşte'den çekilmeye başladılar. Bu çekilmenin o zaman, zaman kazanmak için girişilmiş bir hareket olmadığını kimsecikler anlayamadı. Milliyetçiler, belki biraz takviye almak imkanını buldular ama ikinci Rus istilasının sonradan Macaristan'ı nasıl çember içine aldığını gördük... (Tercüman, 15 Kasım 1956) "

Hürriyet Gazetesi'nin 28 Ekim tarihindeki haberine göre batılı devletler Rusların Macaristan'a girmesinin ardından Birleşmiş Milletler'in acele müdahalesini istemişlerdir. Londra, Washington ve Paris, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne müracaat etmiş Macaristan'da yaşanan olaylarla alakalı görüşülmek üzere Güvenlik Konseyi'nin acilen toplanmasını istemişlerdir. Ayrıca Budapeşte'deki elçiliği ile irtibatının kesilmesi üzerine Amerikan hükümeti Macaristan hükümetini protesto etmiştir. Milliyetçiler olarak nitelendirilen Macar ihtilalcileri, habere göre Macaristan'da birçok bölgeyi hâkimiyetleri altına almışlar, Macar halkını Sovyetlere karşı silahlandırmışlardır. Macaristan'ın kuzeyinde ise çatışmaların devam ettiği yazılmıştır. Haberin ana sayfasındaki içeriğine göre Budapeşte hükümeti verdiği tavizlere rağmen sokaktaki çatışmaları durduramamış hudutlardaki bölgelerin bazıları da ihtilalcilerin eline geçmiştir (Hürriyet, 28 Ekim 1956).

Romanya'dan ve Rusya'dan paraşütçü birliklerin geldiği, Amerikan Haber Ajanslarından birinin Viyana muhabirinin yapmış olduğu bir röportaja göre önemli sayılabilecek sayıda Rus kuvvetinin Macaristan'a doğru ilerlediği ancak ihtilalcilerin Macaristan'ın hürriyeti için her şeyi yapabileceklerini, Macar halkının yüzde doksanın silah sarıldığını ve Milli Macar Ordusu'nun da Macar halkının yanında olduğunun bilgisini vermiştir. Macaristan'ın Avusturya'ya yakın olan bölgelerinde, özellikle Viyana-Bratislava-Budapeşte demiryolu hattının geçtiği yerlerde hâkimiyeti ele alan ihtilalciler sınırı aşmışlar ve Avusturya sınırında nöbet tutan askerler ile kucaklaşmışlardır. Bir diğer konu ise ihtilalcilerin bütün çabalarına rağmen başvekil olarak yeniden göreve gelen İmre Nagy, vaatlerinden bir tanesi olan yeni bir hükümet kurma sözünü tutması olmuştur. Kurulan yeni hükümette ise uzun bir

süreden sonra yeniden komünist aleyhtarı olan iki kişi ise göreve gelmiştir. Göreve gelen iki kişiden biri eski Başbakan ve Cumhurbaşkanılarından olan Zoltan Tildy ve Bela Kovacs'tır (Hürriyet, 28 Ekim 1956).

Milliyet Gazetesi'nin 28 Ekim tarihli sayısına göre milliyetçiler, Rus kuvvetleri ile ev ev, sokak sokak çarpışmalara devam etmişler, çatışmaları bırakmamışlardır. Çatışmalar oldukça şiddetlenmiş, sokaklarda cesetlerden barikatlar yapılmıştır. Avusturya sınırında ise Sovyet askerlerine karşı üstünlük sağlayan milliyetçiler, Avusturya sınır birliklerinden ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Bu durumda Avusturyalı askerlerin bazılarının milliyetçiler olarak nitelendirilen ihtilalcilere destek vermiş olduğu ortaya çıkmıştır. Ukrayna'dan ise takviye olarak Rus birlikleri gönderilmiştir. Rus askerlerinden bazıları çatışmalarda milliyetçilerin tarafına geçmişler, tanklarını da teslim etmişlerdir. Macarlar çatışmaların olduğu günlerde ise ayaklanmanın başladığı günlerden bu yana yaralananlar için Kızılhaç aracılığıyla yardım talep etmişlerdir. Budapeşte'de ise çatışmanın başladığı günden itibaren ölenlerin sayısı 10.000'e ulaşmıştır. Milliyetçiler azledilen eski Komünist Partisi şefi Erno Geroe'yi vurmuşlar, Amerika, İngiltere ve Fransa ise BM'nin acil olarak toplanması gerektiğini bildirmişlerdir (Milliyet, 28 Ekim 1956).

28 Ekim gününden itibaren Sovyetler Birliği'nin birlikleri Budapeşte'yi yavaş yavaş boşaltmaya başlamışlardır. Bazı Rus birlikleri Budapeşte'yi terk etmeye başlamış ve sınıra doğru ilerlemiştir. Bunun sebebi, Macar hükümeti ile Sovyet askeri liderlerinin arasındaki gerçekleştirilmiş olan anlaşmadır ve bu anlaşmaya göre ihtilalciler silahlarını Macar Ordusuna devrettikten sonra 24 saatlik süre içinde çekilme başlamıştır (Fejtö, 2012, s. 105). İhtilalciler, gün geçtikçe Budapeşte'de ve Macaristan'ın diğer şehirlerinde hâkim olmaya başlamışlardır. Zor durumda kalan Rus askerleri ellerinde bulunan silahları ekmek ve yiyecek karşılığında takas etmişlerdir.

İhtilalcilerin sokak hâkimiyetini elde etmesi ve isteklerinin yerine getirilene kadar mücadeleden vazgeçmeyeceklerinin anlaşılması üzerine ihtilalciler ile İmre Nagy arasında bir üniversite binasında uzun bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantının sonunda ise şöyle demiştir;

“Budapeşte'de sükûnet sağlanmıştır. Asiler affedilmiş, silahlarını bırakmışlardır. Bu büyük kanlı hadiselerden hepimiz sorumluyuz. Önceki dönemlerin kabahatlerini

müştereken paylaştık. Artık silahları bırakalım. Rus kuvvetleri derhal Budapeşte'yi terk edecektir. Diğer bölgelerdeki Sovyet kuvvetlerinin Macaristan'dan çekilmeleri için en kısa zamanda Rusya ile müzakerelere başlanacaktır. Macar bayrağından Kızıl Yıldız kaldırılacak ve Çift Kol konacaktır. 1848 İhtilali'nin yıldönümü 15 Mart tekrar milli bayram olarak kabul edilecektir. Siyasi suçlular affedilecektir. Parti'yi halkın sevdiği Janos Kadar'ın idare ettiği beş kişilik bir Prezidyum idare edecektir (Mısıroğlu, 2014, s. 128).”

Macaristan'da yaşanan bu gelişmeler karşısında Güvenlik Konseyi ayaklanma olayı için toplanmış, Sovyet daimi temsilcisi Birleşmiş Milletler'in Macaristan'daki olaylara karışamayacağını, kendilerini Macar hükümetinin davet etmesi üzerine bölgede bulduklarını belirtmiştir. Sovyet delegesi Sobolev, ayaklanmaya karışan Macarları faşistlikle suçlamıştır. Görüşmelerin devamında ABD, İngiltere, Fransa ve Küba, Macaristan'da bir hafta boyunca yaşanan gelişmeleri anlatarak, Sovyet tanklarının silahsız halka ateş ettiklerini belirtmişlerdir.

Yaşanan şiddetli çatışmalar sonucunda, Budapeşte ve Macaristan'ın diğer şehirleri harabeye dönmüş, açlık ve yiyecek yetersizliği hat safhaya çıkmış ve tıbbi malzeme ihtiyacı hâsıl olmuştur. Avrupa'daki çeşitli ülkeler ve Amerikan Kızılhaç'ı, Macaristan Kızılhaç'ının yardım talebi üzerine Cenevre şubesi vasıtasıyla 25.000 dolarlık bir yardım göndermiş, İngiltere 1000 sterlinlik ilaç, Polonya ise yine ilaç ve cerrahi malzemeleri yardım olarak yollamıştır (Mısıroğlu, 2014, s. 134).

Balıkesir Postası Gazetesi'nin 2 Kasım 1956'daki haberine göre Kızılay Teşkilatı tarafından Macaristan Kızılhaç'ına ulaştırılmak üzere Avusturya Kızılhaç'ına yardım malzemeleri gönderilmiştir. Bu malzemeler ise 500 adet battaniye, 250 adet serum, 250 adet kangren serumu ve 1000 adet pamuk olmuştur. 2 Kasım Macaristan İhtilali ile ilgili yapılan haber sadece ulaştırılan yardımların içeriği olmuştur. Cumhuriyet Gazetesi'nin 1 Kasım'daki haberinin son paragrafında Kızılay Cemiyeti'nin, Macar Kızılhaç'ına teslim edilmek üzere, Avusturya Kızılhaç'ına 500 battaniye, 250 tetanoz serumu, 200 adet kangren serumu, 250 gramlık 1000 paket pamuk gönderdiği paylaşımı da bu rakamları doğrulamaktadır (Cumhuriyet, 1 Kasım 1956).

Milliyet Gazetesi ise Cumhuriyet ve Balıkesir Postası gazetelerine göre biraz daha farklı bir yardım haberi paylaşmıştır. Habere göre Kızılay Cemiyeti, Macaristan'da bağımsızlıkları için mücadele eden ve bu mücadelede yaralanan

milliyetçilere yardım edeceklerine karar vermiş, yardımların ilk olarak 2 Kasım günü itibari ile SAS tayyaresi ile külliyetli miktarda sıhhi malzeme ve battaniyeyi Budapeşte şehrine göndereceklerini bildirmişlerdir. Yardımlar 1 Kasım'ı 2 Kasım'a bağlayan gece Esenboğa havalimanından uçağa yüklenmiştir (Milliyet, 2 Kasım 1956).

Ayaklanan ihtilalciler, kendi aralarında bir komite oluşturmuş ve oluşturulan komitenin başına ise Pal Maleter'i getirmişlerdir. Macaristan aslında ayaklanmadan çok bir iç savaşa sürüklenmiştir. Polonya Başvekili Gomulka, Yugoslav lideri Tito, İmre Nagy'ye bir mesaj göndermişler, yaşanan gelişmelerin daha da ileriye götürülmemesi taraftarı olduklarını belirtmişlerdir. Fakat Macaristan için artık çok geç kalınmıştır. Özgürlüklerine kavuşmak isteyen ihtilalcileri ve Macar halkını vazgeçirmek mümkün olmamıştır. Sovyetler Birliği, ihtilalcilerin genel anlamda Macaristan'da hâkimiyet kurmaları üzerine, durumun vehâmetini anlayarak 30 Ekim tarihinde bir deklarasyon yayınlamıştır. Deklarasyona göre Sovyetler Birliği Varşova Paktı gereğince Macaristan'da bulunduğunu bildirmiştir (Armaoğlu, 2020, s. 364).

1949 tarihinde kurulmuş olan NATO'ya karşı Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Bloku ülkelerinin kurmuş olduğu bir pakt olan Varşova Paktı, SSCB, Arnavutluk, Doğu Almanya, Bulgaristan, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan ve Romanya'nın içinde bulunduğu bir yapıdır. Varşova Paktı'na göre pakta üye olan ülkeler birbirlerini ilgilendiren konularda ve ortak çıkarlarda birbirlerine danışıp beraber hareket edecekler, saldırı durumunda ya tek tek ya da beraber hareket ederek kendilerini savunacaklardır. Varşova Paktı, Sovyetler Birliği'nin dağıldığı yıl olan 1991 yılına kadar varlığını sürdürmüştür (Tekin, 2014, s. 158).

Varşova Paktı'na göre bir sosyalist ülke, diğerinin işlerine askeri müdahalede bulunabilme hakkına sahiptir. Macar hükümeti, istediği zaman Sovyet kuvvetlerinin geri çekilebileceği ve ülkede Sovyet kuvvetlerinin bulunmasının Macar hükümeti ve Varşova Paktı üyeleri ile müzakere edilebileceği bildirilmiştir.

Macaristan'da yaklaşık sekiz senedir hapiste bulunan Macar Başpiskoposu Kardinal Mindszenty ise ihtilalin tam bu günlerinde Felsopeteny Hapishanesi'nden çıkarılmıştır. Serbest kaldıktan sonra Budapeşte'ye gelen piskopos hürriyet mücadelesinde hayatlarını kaybedenler için bir âyin yapmış ve ihtilalciler ile beraber olduğunu dile getirmiştir. Fakat daha sonraki günlerde Amerikan Büyükelçiliği'ne

sığınan Mindszenty, ihtilal sonuna kadar burada kalmıştır (Mısıroğlu, 2014, s. 153). Sokaktan geçenler, Mindszenty’i görenler, kadınlar diz çöküp dua etmişler ve sağlık durumunun da iyi olduğunu bildirmişlerdir (Tan, 1 Kasım 1956).

Milliyet Gazetesi’nin 2 Kasım tarihli nüshasına göre Mindszensty’nin başbakan olacağı yönünde yayın yapılmıştır. Haberin içeriğine göre serbest bırakılan Kardinal Mindszensty’nin hâkimiyet kurmaya başladığı, İmre Nagy’nin yerine getirilebileceği, bu yüzden de Nagy’nin aleyhine hareket edildiği aktarılmıştır (Milliyet, 2 Kasım 1956).

30 Ekim 1956 tarihli Cumhuriyet Gazetesi’nin manşetinden edinilen bilgiye göre Ruslar Macaristan’dan çekilmeyi durdurmuşlardır. İngiltere Dışişleri Bakanı bir demeç vermiş ve kendilerine göre Macaristan’daki durumun daha da kötüye gittiğini belirtmişlerdir. Budapeşte sokaklarında Rus askerleri ile çatışmalar başlamış, Rus askerleri Romanya-Macaristan sınırını üç noktadan aşarak Budapeşte’ye doğru yaklaşmışlardır. Haberin ana sayfadaki devamına göre Budapeşte sokaklarında tekrar başlayan çatışmalarda Sovyet topçuları da taarruza katılmışlardır. Budapeşte hükümeti ihtilalcilerin silahlarını teslim etmeleri halinde Sovyet ordusunun 24 saat içerisinde çekileceğini belirtse de Rus tanklarının varlığı, Macar halkına Budapeşte’nin Rus üssü olarak kullanıldığı izlenimini vermiş, ihtilalciler silahlarını Ruslar ülkelerine dönene kadar bırakmamakta kararlı olduklarını yinelemişlerdir (Cumhuriyet, 30 Ekim 1956).

Győr şehrindeki ihtilalciler konseyi Budapeşte’deki komünist hükümete bir ultimatom yollamış ve Rus askerlerinin Macaristan topraklarından derhal çıkmalarını istemişlerdir. İhtilalcilere göre Nagy hükümetinde yer alan Rakosi taraftarı kişilerin yönetimden tasfiye edilmeleri istenmiştir. Gazetenin haberine göre ultimatomdan sonra Rakosi’nin yakınlarından addedilen olmuş, Rakosi’nin Stalinci olduğunu ve halen Rusya’da bulunduğu da paylaşılmıştır. Bilgilendirme şeklinde olan köşede, Győr’deki ihtilalcilerin ihtilalin merkezi konumunda olduğunu, bütün ihtilal komitelerinin tek bir çatı altında toplanmak istendiğini ve 7 Macar tümenine sahip olduklarını da buradan öğrenmekteyiz. Peşte radyosundan öğrenilene göre Csepel fabrikasının işçilerine çift yevmiye verileceği, derhal işlerinin başına dönmelerini arzuladıklarını yazmaktadır. Gazetenin ana sayfasındaki en önemli kısım ise Macar

Milletini destekliyoruz şeklindeki açıklama olmuştur.¹¹ Üçüncü sayfadan elde ettiğimiz bilgilere göre, Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Daimi Delegesi olan Selim Sarper, Birleşmiş Milletler’e şu satırları içeren bir mektup göndermiştir;

“Hükümetimden aldığım talimat üzerine, ekselansınıza Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Fransa, İngiltere ve B. Amerika hükümetlerinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Macaristan iç işlerine ecnebi askerlerinin müdahalesinden doğan durumu görüşmek için yaptıkları müracaatı tamamen desteklediğini bildirmekten şeref duyuyorum. Hükümetim adına Macar halkının saadeti ve hürriyeti temin için yaptıkları harekete ecnebi askerlerin daha fazla müdahale etmeyeceklerini umduğumu belirtmek isterim (Cumhuriyet, 30 Ekim 1956).”

Gazete sayfa 5’te ana sayfadaki haberlerini detaylandırmış Moskova’daki büyükelçilikte gazetecilerin sorularını cevaplandıran Mareşal Zhukov, Amerikan muhabirine NATO dağıldıktan sonra kendilerinin de Varşova Paktı’nı dağıtabileceklerini belirtmiştir. Yani İkinci Dünya Savaşı’ndan itibaren ABD ile SSCB arasında hızlanan soğuk savaş, ülkelerin kurmuş oldukları paktlar ve birliklerin çekişmeleri sonucunda Macaristan, Polonya ve diğer peyk ülkelerde görülen hadiselerdeki gibi insanların kanları akmış ve on binlerce Macar canından yüz binlercesi ise yurdundan olmuştur (Cumhuriyet, 30 Ekim 1956).

Celal Solakoğlu’nun Türkiye Cumhuriyeti Elçiliği binasında yaşadıklarını anlattığı ihtilalin altıncı gününü paylaşan Tercüman Gazetesi’nin 15 Kasım tarihli haberi ise şöyledir:

“Altıncı gün, bir kolayını bulup, sefarete gittim. Orada elçi Cemal Yeşil Bey ile, Başkatip Celal Bey ve bir de kendisiyle hiç karşılaşmadığımız Müsteşar vardı. Cemal Yeşil Bey, karısı ve küçük kızı için endişedeydi. Onları Macaristan’dan çıkarmanın yollarını arıyordu. Bu arada, sayın elçimizle, değerli refikalarının konuşmalarına şahit oldum. Cemal Yeşil Bey, ‘Siz buradan memlekete dönmelisiniz’ dediği zaman, refikası şöyle cevap veriyordu: ‘Hayır anca beraber kanca beraber. Ölmek mukadderse, hep beraber, aynı zamanda hepimizin sayılan vazifemiz başında ölürüz’. Bu dakikada gözlerimin yaşarmadığını söylesem yalan olur. Başkatiple, Müsteşar Beyin aileleri, elçilik binasında kalmıyorlardı. Budapeşte’nin bir mahallesinde birer ev tutmuşlardı. Onların ailelerini görmek mümkün olamadı... (Tercüman, 15 Kasım 1956)”

---

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-13

İhtilalin yedinci gününde yaşanan hadiseler ise Tercüman Gazetesi'nin yer vermiş olduğu Solakoğlu'nun anılarına şöyle yansımıştır:

“Yedinci gün, ihtilal başarı kazanmış durumundaydı. Fakat çekilmekte olan Rus birliklerinin gaddarlığına misal vermek için gözlerimin önünde cereyan eden bazı hadiseleri anlatayım: Otelimizin bulunduğu caddeden iki Rus tankı, etrafını makineli tüfeklerle taraya taraya geri çekiliyorlardı. Hiçbir mukavemet yoktu. Bu sırada, kenar evlerden birinin kapısı açıldı ve tahminen dokuz yaşlarında bir kız çocuğu sokağa fırladı. Hızla tanka doğru koşuyordu. Ben, şimdi çocuğu ezecek derken daha beteri oldu, kıza çevrilen makinalılar, bir anda onu delik deşik etti. Bu durumda, bir an otelden fırlayayım dedim ama bırakmadılar. Vücudu bir anda kıpkırmızı olan küçük yavru, bunu sanki biliyormuş gibi, şaşmadan, korkmadan, iki dizinin üzerine çöktü, sonra birden kapaklandı. Ama yaşadığı belliydi. Sürükleniyordu. Üzerine doğru gelmekte olan tankın yolu üzerine çıkabilmek için elinden geleni yapıyordu. Tanktaki Rus askeri bunu anlamış olmalı ki, zavallı yavrunun işini kolaylaştırmak istercesine direksiyonu kızın üzerine doğru kırdı ve tankın üzerinden geçmesini temin etti. Tankın kızı ezmesine iki metre kala küçük yavrunun başını kaldırarak, bir tanka sonra bir de gayet muzafferane bir edayla, çıktığı kapıya baktığını gördüm ki bunu hayatımın sonuna kadar unutmayacağım. Tank, kızın üzerinden geçerken bir infilak oldu ve demir tekerlekler, birden hareketsiz kaldı. Otelin penceresi önünde olan bu hadiseyi benimle beraber seyretmiş olan Macar odacının gözlerinden boşanan yaşı gördüm ve o zaman Budapeşte'nin bütün Macaristan'ın yediden yetmişine kadar bu mücadeleye katıldığını anladım... (Tercüman, 15 Kasım 1956)”

31 Ekim Çarşamba günü Budapeşte'de bir bayram havası yaşanmış, Rus kuvvetleri Budapeşte'yi terk etmiştir. Sokaklarda bulunan cesetler kaldırılmış ve defnedilmeye başlanmıştır. Milliyet Gazetesi 31 Ekim tarihli sayısında Macaristan'ın hürriyetini manşetine taşımıştır. Haberin devamında ise Sovyet ordularının Macaristan'dan çıkmaya başladığı ve Birleşmiş Milletler'in nezaretinde serbest seçimlerin yapılacağı yazılmıştır. Nagy, Rusların gün içerisinde Macaristan'ı terk etmeye başladıklarını ve harekâtı durdurduklarını açıklamış, fakat Rus askerlerinin Macar milliyetçilerine karşı silah kullanmalarını Erno Geroe ve Andreas Hegesus'un istediğini de itiraf etmiştir. Macar Hava Kuvvetleri de Ruslar için neşredilen bir ultimatom yayınlamış ve geri çekilme sağlanmazsa harekete geçeceklerini bildirmişlerdir. Yine haberin içeriğine göre Nagy ile milliyetçiler arasındaki görüşmelerde çok partili sistemin tekrar hayata kazandırılması istenmiş, Eski Macaristan Cumhurbaşkanı Zoltan Tildy 1945'den önceki sisteme geri dönülmesi gerektiğini, komünist idare ile alakalı bütün uygulamaların kaldırılıp, ölenlerin ve

yaralananların yakınlarına maaş bağlanması gerektiğini Budapeşte Radyosundan bildirdiğini yazmıştır. Ölenlerin sayısı ise Macaristan genelinde 15.000'i bulmuş ve 25.000 civarlarına yaklaşabileceği belirtilmiştir (Milliyet, 31 Ekim 1956).

Balıkesir Postası'nın 31 Ekim sayısında daha önceki sayılara göre değişiklikler göze çarpmaktadır. Öncelikle ihtilalle alakalı bilgi manşete taşınmıştır. Ayrıca daha nümayişçilerden asiler diye söz edilirken, burada ise asiler yerine milliyetçiler olarak nitelendirilmiştir. Bu tabir oldukça önemlidir. Habere göre Sovyet askerlerinin birkaç gün önce geri çekilmesi başlamış, Macarların birkaç bölgede ise hâkimiyeti ele aldıklarından bahsedilmiştir (Balıkesir Postası, 31 Ekim 1956).

Türk Dili Gazetesi 31 Ekim'de Macar ayaklanması hadisesine ana sayfada yer vermemiş olsa da konuyla alakalı bir husustan bahsetmiştir. Avusturyalı askerlerin aktardıklarına göre Gyoer bölgesinde dışarı ile bağlantısı kesilen Sovyet Rusya askerlerinin ekmek karşılığında ellerinde bulunan silahları takas ettikleri bildirilmiştir. Hürriyetçiler olarak nitelendirilen Macarlar, mahsur kalan Rus askerlerine ekmek ve yiyecek teklifinde bulunmuş, karşılığında da silahlarını almak istemişlerdir. Sovyet askerleri ise teklifi kabul etmişlerdir (Türk Dili, 31 Ekim 1956). 1 Kasım 1956 günündeki yayınında ise milliyetçi kuvvetlerin Budapeşte'ye girmesinden ve halkın İmre Nagy hükümetini cani olarak nitelendirmesinden bahsederek giriş yapılmıştır. Ana sayfada yer verilen haberin içeriğine göre Rus tanklarının ve son Rus askerinin Macaristan'ı terk etmesi beklenmiş ve daha sonra milliyetçilerin Budapeşte şehrine girişi, kutlamaları ve orak çekiç, kızıl yıldız gibi sembollerin kaldırılmasından söz edilmiştir. Milliyetçi olarak nitelendirilen Macaristan askerleri, Budapeşte'ye girişlerinin ardından mahkumları serbest bırakmışlardır. Gazeteye göre, Budapeşte Radyosu, Rusların şehri terk edeceklerini ve komünizmin bütün izlerinin ve lekelerinin de silineceğini bildirmiştir (Türk Dili, 1 Kasım 1956).

Milliyet Gazetesi'nin sayfa 3, sütun 3'teki haber içeriğine göre Macar Hava Kuvvetleri bir ultiatom vermiş ve Rusların şehri terk etmelerini beklediklerini bildirdikleri söylenmiştir. Hava Kuvvetleri'nin keşif uçaklarının Rus askerlerinin şehir dışına çıkışını takip ettiklerini ve Macaristan'ı terke başladıklarını görmeleri üzerine bombardımanları durdurduklarını bildirmişlerdir (Milliyet, 31 Ekim 1956).

Cumhuriyet Gazetesi 1 Kasım tarihli haberinde Macar İhtilali zafere ulaştı başlığı ile konuyu ele almış, devamında ise Rus tanklarının Macar uçaklarından ultimatoma aldığını ve Nagy aleyhinde nümayişlerin olduğunu paylaşmıştır. Budapeşte'deki Parlamento Binası'nın önünde toplanan halka konuşma yapan Başbakan İmre Nagy, ihtilalin galip geldiğini bildirmiştir. Ancak halktan bazı kitlelerin İmre Nagy ve onun komünist hükümetinin devrilmesi gerektiği yönünde bir nümayiş yaptıkları da yazılmıştır. Nagy hükümetinin devrilmesi gerekmesinin nedeni ise ihtilalin henüz ayaklanma safhasında çokça sayıda Rus tankının ayaklanmayı bastırmak için görevlendirilmiş olması ve bunun da İmre Nagy tarafından yapılmış olduğunu düşünmeleridir. Habere göre Nagy, açıklamasında bunu kendisinin değil parti şefi olan Ernő Gerö'nün yaptığını bildirmiştir. Nümayiş yapan halka kaba kuvvet uygulanmamıştır. Bir diğer husus ise Macar uçaklarının Rus tanklarına vermiş olduğu ultimatoma meselesidir. Macar Kuvvetlerine mensup uçaklar, Rusların tamamen Macaristan'da çıkmamaları sonucunda bombalama yapacaklarına dair ultimatoma vermişler, Rus kuvvetleri ölü ve yaralılarına aldırmadan Budapeşte'den tamamen çekilmişlerdir. Macaristan'da ihtilalden önce halka doğrudan ve dolaylı olarak baskı ve işkence uygulamakta olan gizli polis örgütünden de halkın intikam aldıkları haberde bildirilmiştir. Macaristan'da resmi bir görevi bulunan şahsın, gizli polis örgütüne mensup kişilerin kanalizasyonda saklandıkları ve halk tarafından burada da yakalanıp öldürüldükleri, kanalizasyonun ceset dolduğu söylenmektedir. Batı Macaristan adına ihtilalci subaylardan oluşturulan bir heyetin, Nagy ile görüşme düzenlediklerini, Nagy'nin heyete Varşova Paktı'ndan ayrılmak için Rusya ile görüşeceğini ve vaatlerini yerine getiremezse istifa edeceğini bildirdiği de haberin ayrıntılarında yer almıştır. Győr Radyosu'nun bildirdiğine göre Macar Olimpiyat Takımı mensuplarından bazılarının Ruslar ile çatışmalarda öldüğü söylene de hala hayatta oldukları bildirilmiştir. 1 Kasım'da gazetenin en önemli haberi ise Moskova'nın yaşanan hadiseler üzerine bir tebliğ yayınlamış olması ve bu tebliğde Sovyetler Birliği'nin bütün peyklerinden askerlerini çekebileceği yönündeki haberdir. Çünkü bu haber Macaristan'da yaşanan ayaklanmanın Sovyetler Birliği'ndeki peyklerinin birlik ve beraberliğinin bozulmaya başlamış olduğunun göstergesidir (Cumhuriyet, 1 Kasım 1956).

Vatan Gazetesi Ruslar, Macaristan'dan tamamen kovuluyor manşeti ile 1 Kasım'da yayın yapmış ve hemen hemen bütün ordunun milliyetçilerin safında

olduğunu, eski partilerin yeniden kurulabileceğini, Macar halkının da Nagy'yi istemediğini aktarmıştır. Macar Hava Kuvvetleri'ne mensup uçaklar, çarşamba günü beyannameler atarak, Budapeşte şehrini terk etmeyecek olmaları halinde Rus tanklarını bombalayacaklarını bildirmişlerdir. Bu Macar Hava Kuvvetleri'nin ihtilalcilere müdahale eden Rus kuvvetlerine karşı geri çekilmeleri hususunda yaptığı ikinci ihtardır. Daha önce Hava Kuvvetleri Başkumandanlığı'ndan Çarşamba sabahına kadar şehri boşaltmaları için bir mühlet verilmiş fakat mühlet bittiği halde herhangi bir mukabelede bulunulmamıştır. Vatan Gazetesi'ne göre, kızıl birliklerinin bir kısmı Tuna üzerinden çekilmiş bulursa da Parlamento Binası'nın etrafında hala tanklar bulunmaktadır. Macaristan'da bulunan Rus askerlerinin aralık ayının sonuna kadar çekilecekleri hususunda bir teminat bulunmamaktadır. Macaristan milliyetçi kuvvetleri ile bu kuvvetlere bağlı bir konsey, Macaristan'daki tüm Rus askerlerinin topraklardan çıkmasını, Varşova Paktı'ndan ayrılmayı ve bağımsızlığa yönelik tehditlerde silahlı bir mücadeleye girişileceğini bildirmiştir. Gazetenin haberine göre Sovyetler Birliği'nin hürriyetinden mahrum bıraktığı Kardinal Mindsezenty milliyetçi kuvvetler tarafından hapisneden çıkarılarak serbest bırakılmış ve bu olay büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. Roma'daki Macar Elçiliği mensupları dün gece hep birden ihtilalcilerin safına katıldıklarını bildirmişlerdir. Sefaret binası kapısı üzerindeki armadan kızıl yıldız sökülmüştür. Yine haberin devamı göre ihtilalciler arasından kalabalık bir grup nümayişler yaparak Nagy ve arkadaşlarını hükümetin başında görmek istemediklerini ve katiller hükümeti olarak adlandırdıklarını görmekteyiz. İmre Nagy Parlamento Binası'ndan yaptığı konuşmada ise ihtilal galip geldi demiştir (Vatan, 1 Kasım 1956).

1 Kasım 1956 sayısının manşetinde İngilizlerin ve Fransızların Kanal Harekâtı ile ilgili gelişmeleri yer almıştır. Bu konunun doğrudan olmasa da dolaylı olarak ihtilal ile alakası önem arz etmektedir. Çünkü bu harekât sebebiyle Macarların ayaklanması yeteri kadar dikkate alınmamış veyahut alınmak istememiştir. İhtilal ile alakalı kısımda ise geri çekilmelerin devam ettiği, Rus birliklerinin Macaristan'dan ayrıldıklarını ve Rusların tüm peyk devletlerle anlaşmalara hazır olduğunun bildirildiği yazılmıştır. Çünkü böyle bir durumda diğer bütün uydu devletlerin Sovyetler Birliği'ne karşı ayaklanabileceği anlaşılmıştır (Balıkesir Postası, 1 Kasım 1956).

Türk Dili Gazetesi, 1 Kasım'daki sayısında ana sayfada Peşte düştü şeklinde büyük puntolarla başlık atmış ve devamında 'Ruslar dün sabah Peşte'den askerlerini çektiler. İhtilal zaferle sonuçlandı' açıklamasını yapmışlardır. Sovyet hükümeti işgalin askeri bakımdan yönetimini idare eden komutanına Budapeşte'yi tahliye emrini vermiş ve sabah saatlerinde tahliye başlamıştır. Yalnızca dahiliye ve hariciye vekaletlerinin önünde birkaç Rus tankı kalmıştır. Bu durumu Macar ihtilalcilerinin ayaklanmadan zaferle çıktıklarını haberin arka sayfadaki devamında belirtilmiştir. Macaristan'daki yaşanan bu gelişme Romanya ve Polonya halkını yeni bir ayaklanmaya teşvik edip, peyk memleketlerde yeni bir ihtilal hareketine sürükleyebileceği düşünülmüş, hükümetler tarafından sükûnet çağruları yapılmıştır (Türk Dili, 1 Kasım 1956).

Kasım ayının ilk günlerinde Macaristan'da çarpışmalar devam etmiş, çekilme manevraları yapan Rus kuvvetleri Macaristan'da çatışmalara devam etmişlerdir.

4.2.3. Sovyetler Birliği'nin Tekrar Macaristan'ı İşgal Süreci

31 Ekim'den 4 Kasım gününe kadar Macaristan'da uzun yıllar boyunca görülmemiş bir özgürlük havası yaşanmıştır. Macarlar bu atmosferin kısa süreli olduğunu ve Rusların tekrar Macaristan'ı işgal için çok sayıda tank ve askerle geri geleceğini tahayyül etmemişlerdir. Macarlar bu atmosfer içindeyken, Sovyetler Birliği ise askeri hazırlıklarını tamamlamış ve Romanya ve Ukrayna üzerinden asker sevkiyatı yapmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin geri dönüş ve işgal başlangıcı İmre Nagy'nin Varşova Paketi'nden ayrıldığını belirten açıklaması olmuştur.

Macaristan'ın özgürlük ve bağımsızlık mücadelesi 3 Kasım itibariyle tekrar başlamıştır. Çünkü Ruslar şehrin etrafını daha öncekinden çok daha büyük bir kuvvetle tekrar sarmışlar ve havaalanlarını ele geçirmişlerdir. Bunun akabinde ise Başvekil İmre Nagy Birleşmiş Milletlerden yardım talebinde bulunmuştur (Balıkesir Postası, 3 Kasım 1956).

Doğu Macaristan'ın Ruslar tarafından işgali üzerine harp endişesi arttı manşetiyle Türk Dili Gazetesi, haberin devamında Sovyet askerlerinin aslında Macaristan'ı terk etmeye başlamış olduğunu fakat yeniden Rusların Doğu

Macaristan'ı işgale başladığını yazmaktadır. Bunun üzerine Başvekil İmre Nagy, Birleşmiş Milletler'den yardım istemiştir (Türk Dili, 3 Kasım 1956).

4 Kasım'daki habere göre ise Macar meselesinin endişeyi artırdığı, Rusların işgale kaldıkları yerden devam ettikleri ve bu hareketin Varşova Paktı'na aykırı olduğu yazılmıştır. Haberin ana sayfadaki devamında ise bir generalin Ruslara karşı yapılan ayaklanmada Macar milletini kendilerinin silahlandıklarını ve yapılan Molotof kokteyllerinin yapımını da yine aynı şekilde kendilerinin gösterdiklerini belirtmiştir. Macaristan'da yiyecek kıtlığı da baş göstermiş ve batılı ülkelerden yiyecek yardımı talebinde bulunulmuştur. Avusturya sınırının kapatılması, 400 kadar Sovyet tankının Zabony'de Macar-Sovyet sınırını aştığı ve güneye doğru ilerlediği, güneyden Romanya tarafından 200 tankın da Debrecen hattında ilerlediği de gazetede yer alan bilgiler arasındadır (Türk Dili, 4 Kasım 1956).

4.2.3.1. İhtilalin Kırılma Noktasını Oluşturan Tutuklama

İmre Nagy, 3 Kasım 1956 tarihinde Sovyetler Birliği'nin Büyükelçisi Yuri Andropov ile bir müzakere gerçekleştirmek istemiştir. Müzakerede Sovyet askerlerinin Macaristan'dan çekilme durumu ve Varşova Paktı'ndan ayrılma meselesi görüşülmek istenmiştir. Ruslar da Macaristan'dan çekilme ile ilgili bazı teknik ayrıntıları konuşmak amacıyla Macar yetkililerini davet etmiştir (Çolak, 2009, s. 52). Fakat bu müzakere Macar İhtilali'nin ve müzakereyi gerçekleştirecek heyetin sonu olmuştur. 4 Kasım günü Savunma Bakanı olarak atanmış olan Pal Maleter, Tuna Nehri'ndeki Csepel Adası'ndaki Sovyet karargâhına görüşmeye gittikleri esnada tutuklanmışlardır (Armaoğlu, 2020, s. 365). Çünkü Ruslar, Varşova Paktı'ndan çıkmak isteyen, 23 Ekim'den itibaren kendilerine karşı harekete geçmiş olan Macarlara karşı artık son noktayı koymak istemişlerdir. Bunun için de heyeti müzakere esnasında tutuklamışlardır.

Akşam Gazetesi'nin 4 Kasım 1956 tarihindeki nüshasında Pal Maleter ve arkadaşlarının tutuklanmasına şu şekilde yer verilmiştir: "Macar MTİ Haberler ajansının bildirdiğine göre, dün Müdafaa Vekilliğine tayin edilen Macar milliyetçi liderlerinden General Pal Maleter, Sovyetlerin Budapeşte üzerine taarruza geçmelerinden iki saat sonra Ruslara esir düşmüştür (Akşam, 4 Kasım 1956). "

Budapeşte kahramanı olarak nitelendirilen Albay Pal Maleter ve Ferenc Erdei ile bazı yetkililerden tutuklanma olayının ardından uzun bir süre boyunca haber alınamamıştır. 1958 yılının Haziran ayında Ruslar Maleter'i ve İmre Nagy'i idam edene kadar akıbetleri hakkında hiçbir bilgi bulunamamıştır.

İhtilali gerçekleştiren Macar halkının yönetimi devralmasını istedikleri İmre Nagy ve Macar ordusundaki askerleri Ruslara karşı yönlendirip çatışmalarda başarı elde eden Pal Maleter, 18 Haziran 1958 tarihinde Ruslar tarafından idam edilmişlerdir. Eski Başbakan ve Ordu Kumandanından başka iki Macar ihtilal lideri daha Ruslar tarafından öldürülmüşlerdir. Bu olay ise dünyada nefret hissi uyandırmıştır. Milliyet Gazetesi'nin haberine göre idamlar Moskova radyosundan yayınlanmıştır. Rusların Nagy ve Maleter'i vatana ihanet ve askeri bir ayaklandırmayı teşkilatlandırmak ile yargıladıkları haberin içeriğinde belirtilmiştir. Aynı haberde ihtilal kahramanlarından gazeteci Miklos Gimes ile Jozef Szilagyi'nin idam edildikleri açıklanmıştır. Ferenc Donath, Zoltan Tildy, Ferenc Janosi ile Milos Vasarhelyi 5 ila 12 sene arasında değişen hapis cezaları ile cezalandırılmışlardır. İdamlar dünya üzerinde bir yankı uyandırmış ve bu durum Stalinist bir tutumun yeniden ortaya çıkmış olduğunu düşündürmüştür. Gece saatlerinde ise 7 Macar İstanbul'daki Macar konsolosluğunu taşlamıştır. 1956 nihayetinde vuku bulan kanlı Macar ihtilalini müteakip memleketimize iltica eden Macar mültecilerinden yedisi 17 Haziran günü akşamüzeri Macar konsolosluğunu taşlamışlardır. Hürriyetperver Macar Başbakanı'nın ve General Maleter'in idamından üzüntü duyan mülteciler bina önünde mum yakmışlar ve bir cam kırmışlardır. Kızılardan müteşekkil bir uydurma halk mahkemesi tarafından verildiği iddia edilen mahkumiyetler hakkında yer ve şekil bakımından izahat verilmemiştir. İngiltere hükümeti İmre Nagy ve arkadaşlarına saygısını belirten bir tebliğ yayınlamış, insanlığın saygısını kazanan kahramanlar olduklarını belirtmiştir. (Milliyet, 18 Haziran 1958).

4 Kasım 1956 sabahında binlerce Sovyet tankı Budapeşte'ye girmiş, içerisinde mukavemet barındıracak her yere ateş açmışlar, şehri kısa bir süre içerisinde yerle yeksan etmişler ve uçaklarında bombardıman ile katıldığı bu saldırılarda binlerce Macar vatandaşını öldürmüşlerdir. Saldırıları oldukça acımasız bir şekilde gerçekleştirmiş, kadın, erkek, genç, ihtiyar on binlerce insan ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu saldırılar ile Macar Milli Ayaklanması sona ermiştir

(Armaoğlu, 2020, s. 365). Radyo başına geçen başvekil İmre Nagy, ülkesinin başında olduğunu bildiren şu açıklamayı gerçekleştirmiştir;

“Sizlere hitap eden, Macaristan başbakanı İmre Nagy! Sovyet askerleri bugün şafak vakti şehrimize saldırmışlardır. Maksatlarının meşru, demokratik Macar Hükümeti’ni devirmek olduğu anlaşılıyor. Hükümet vazifesi başındadır. Bu tecavüzü memleketim halkına ve bütün dünyaya bildiririm. Kıtalarımız çarpışmaktadır.” (Mısıroğlu, 2014, s.162).

Fakat Janos Kadar ise yeni bir hükümet kurduğunu ifade etmeye başlamış, hatta daha da ileri giderek radyo yayınları vasıtasıyla işçilere grevleri bırakmaları konusunda uyarılarda bulunmuştur. Janos Kadar, 4 Kasım’dan sonra artık İmre Nagy’nin rakibi haline gelmiştir.

Sovyet ordusunun Budapeşte’ye başlatmış olduğu taarruz sonrasında İmre Nagy, Sovyetlerin Macaristan’daki demokratik rejimi yıkmaya yönelik bir tutum izlediğini, bir süredir Rusların Macaristan’dan çekilmesi için müzakereler yapılmışken tam aksine saldırıların başladığını bildiren bir mesajı İngilizce, Fransızca ve Rusça yayınlanmıştır. Yaşanan bu gelişme üzerine ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ise acil olarak toplanma kararı almıştır (Akşam, 4 Kasım 1956).

Rusların saldırılarının başlamaları üzerine bazı radyolardan otomatik olarak bildiriler yayınlanmıştır. Genel durumu anlatan radyo yayınları şu şekildedir:

“Budapeşte halkı bu sabah saat dörtte top sesleriyle uyandı. Ruslar tekrar Budapeşte’ye taarruza başlamışlardı. Kadın, erkek, çocuk, derhal toplanarak müdafaa merkezlerine koşmaya ve bozulmuş olan barikatları yeniden inşaaya başladılar. Top sesleri artıyor. Top sesleri artıyor. Top sesleri artıyor. Elimizde fazla silah yok, sadece birkaç hafif makineli tüfeğimiz var. Fazla dayanacağımızı sanmıyoruz. Bize yardım edin! Üzerimizde yüzlerce Rus Mig uçağı uçuyor. Budapeşte’deki binalar, ağır Rus topçusunun ateşi altında. Kanımızın son damlasına kadar dövüşeceğiz. Birleşmiş Milletlerin karar alması uzun sürer. Biz, hür bir Macaristan ve Avrupa için savaşıyoruz. Derhal silahlı yardım gönderin. Yaşasın Macaristan, yaşasın Avrupa. (Mısıroğlu, 2014, s. 176).”

Ruslar, daha önceki çarpışmaların aksine, daha büyük bir kuvvet ve sistematik bir harekât tarzı ile Macaristan’a girmiş, Tuna nehri üzerindeki bütün köprüleri tutmuş, yolları kapatmış ve kilit noktaları ele geçirmiştir. 23 Ekim’den

itibaren yaşanan çatışmalarda Macaristan'ın direnci ölçülmüş ve geri çekilme ise tamamen stratejik bir amaçla gerçekleştirilmiştir. Sovyetler Birliği'ne karşı ayaklanma cesaretini ortaya koymuş olan Budapeşte'nin ve Macar milletinin cezalandırılması haftalarca ve acımasızca devam etmiştir.

İmre Nagy, Ruslar'ın Budapeşte'ye girdikten sonra kendisini tutuklayacağı haberlerini alınca beraberindeki arkadaşlarıyla birlikte Yugoslav Büyükelçiliği'ne sığınma kararı almış ve elçiliğe gitmiştir (Çolak, 2009, s. 55).

Milliyet Gazetesi 6 Kasım tarihli nüshasında, Kızıllar olarak nitelendirdikleri Sovyetler Birliği askerlerinin Macaristan'ı kana boyadığını yazmış, dünyanın böyle bir vahşeti görmediğini ve bunun bir facia olduğunu belirtmiştir. Macar milliyetçilerinin, Ruslar tarafından saldırıya uğradığını ağır bir dille eleştirmiş, Macarların mücadeleyi elden bırakmadığını da haberin ayrıntılarında aktarmıştır.

Budapeşte şehrini ölüm şehri olarak niteleyen Milliyet Gazetesi, Sovyet askerlerinin, kadın, ihtiyar, çocuk ve silahsız kişilerin üzerine ateş ettiklerini ve katlettiklerini, hastaneleri ve hastane araçlarını da ateş altına almaktan çekinmediklerini açıklamıştır. Katliamdan kurtulmaya çalışan on binlerce Macar, Avusturya'ya sığınmaya başlamış, iltica eden Macarlar yaşadıkları dehşet dolu anları anlatmışlardır.

Sovyet ordusunun Macaristan'a girip, katliamlara başlamasının ardından Birleşmiş Milletler'in Sovyet delegesi Sobolev, kürsüye gelip konuşmaya başlayınca ağır hakaretlere maruz kalmıştır. Macaristan'daki durum tartışılırken, Türk delegesi Selim Sarper söz alarak, Türk hükümetinin Macaristan'daki olayları şiddetle kınadığını bilmiş ve daha sonra Macaristan'daki katliamı müdafaaya teşebbüs eden Rus delegesine hitaben şu açıklamasını yapmıştır: "Sobolev, dün, istiklal ve hürriyeti hakkında parlak, yaldızlı sözler söylemekte idi. Bugün öğreniyoruz ki Sobolev, dünkü sözlerini söylerken kendi Rus kıtaları Macaristan'da istiklal ve hürriyeti kanlı bir şekilde boğmakta idiler (Milliyet, 6 Kasım 1956)."

Rusların Macaristan'ı tekrar işgaline karşı Balıkesir Postası'nın 6 Kasım'daki yayınında milliyetçilerin mücadeleye devam ettiklerini, Macaristan Başvekili İmre Nagy'nin bir gün önce tevkif edildiğini ve karısının New York'a giderek Birleşmiş Milletlerden yardım istediğini de yazmıştır. Birleşmiş Milletlerin ise Rusların

Macaristan'dan çekilmesini büyük bir oy çoğunluğuyla kabul ettiğini bildirmiştir (Balıkesir Postası, 6 Kasım 1956).

6 Kasım 1956'daki Türk Dili Gazetesi'nin büyük puntolu harflerle attığı manşet 'Hürriyet uğruna çarpıştıktan sonra Macaristan işgal edildi' olmuştur. Habere göre Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Macaristan meselesi ele alınmış, delegelerin oylamalarıyla 50 lehte oy çokluğuyla bir tahkik heyetini Macaristan'a gönderme kararı alınmıştır. Heyetin Macaristan'da özgürce dolaşması istenmiş, toplantı esnasında kalabalık bir grup Macaristan'ın hürriyetine kavuşturacak bir müdahale yapılmasını istemişlerdir.

Haberin devamında Macar Başvekili İmre Nagy, Sovyet askerlerinin sabah saatlerinde taarruza geçtiğini bütün dünyaya bildiren, İngilizce, Fransızca ve Rusça yayınlar yaptırmıştır. Mesajın içeriğinde ise Sovyet kıtalarının Budapeşte'ye karşı taarruza geçtiklerini, amaçlarının Macaristan'daki demokratik rejimi devirmek olduğunu, kıtaların ise savaşmaya devam ettiğini belirtmiştir. Moskova'ya göre ise Macaristan'daki son mukavemet ise kırılmıştır. Sovyet askerlerinin taarruzundan sonra ise Budapeşte radyosundan yayın yapılamamıştır (Türk Dili, 6 Kasım 1956).

Tercüman Gazetesi'nin 6 Kasım tarihli yayınında ise mukavemet göstermeye devam eden Macar milliyetçilerinin Kuzey Macaristan'da çatışmalara devam ettiklerini, bazılarının ise Avusturya sınırında, Niecekelsdorf karşısında küçük bir alanda etkinliklerini gösterdiklerini ve son âna kadar çarpışacaklarını belirttiklerini açıklamıştır. Kuzeydoğu Macaristan'da yer alan bölgede mukavemet gösteren bu grubun liderliğini yapmakta olan Macar albayı, mücadeleyi bırakmayacaklarını, son kurşunlarına ve kanlarının son damlasına kadar çarpışacaklarını açıklamıştır. Sovyet askerleri ise silah bırakmamakta kararlı olan Macar mukavemetçilerinin aralarında 250-300 metre mesafe olduğu ve Rusların 3 adet tank ile konumlandığı ise ayrıca belirtilmiştir (Tercüman, 6 Kasım 1956).

7 Kasım'daki Türk Dili Gazetesi'nin nüshasına göre Macaristan ve Mısır topraklarında kanlı savaşlar olduğu ile ilgili bir manşet atılmış ve haberin devamında ise Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower'ın açıklamalarına yer verilmiştir. Açıklamaya göre Eisenhower, Macaristan'da yaşanan olaylar sebebiyle Sovyet Rusya'nın kuvvetlerini geri çekmesini talep ettiğini ve yaşanan gelişmelere son derece üzüldüğünü ayrıca Rusya'nın daha önce ademi müdahale politikasından

vazgeçeceği sözü sebebiyle Rus kıtalarını Macaristan'dan çekmelerini bekleediklerinden bahsetmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 7 Kasım tarihindeki yayınında Macaristan kahraman olarak nitelenmiş ve yeniden ayaklandığından bahsedilmiştir. Rusları bir ahtapota benzeten gazete, 17 adet tümenin Macaristan'ın Budapeşte başta olmak üzere diğer şehirlerini de sardığını belirtmiştir. Sovyet tanklarının ve uçaklarının saldırılara devam ettiği aktarılmış ancak Macarlar kadın, çocuk ve yaşlı tüm kuvvetiyle yeniden ayaklanmış ve mücadeleye devam etmişlerdir. Ancak mücadelelerine karşılık Ruslar ağır şekilde saldırılar gerçekleştirmiş, yakaladıkları kişileri hemen öldürmüşler ve buna karşılık milliyetçi güçler radyodan, silah, cephane ve ilaç yardımlarının paraşütler ile gönderilmesini istemişlerdir.

Tercüman Gazetesi 7 Kasım'da Macar milletinin yeniden büyük bir hırs ve azim ile 23 Ekim'deki gibi bir saldırı yaptığını ve ayaklandığını paylaşmıştır. Kadınların, çocukların ve yaşlıların topyekün başlatmış olduğu saldırıları ölüm kalım harbi olarak değerlendirmiştir. Budapeşte'den gelen haberlere göre kadınların tanklara el bombası attıklarını, pencere kenarlarından çocuklarıyla birlikte Sovyet askerlerine ateş ederek mücadele ettikleri belirtilmiştir. Ancak ilaç, yiyecek, yakıt ve tüketim araçlarının acil olarak temin edilmesi gerektiği de Budapeşte'den gelen bilgiler arasında yer almıştır (Tercüman, 7 Kasım 1956).

8 Kasım tarihinde Türk Dili Gazetesi'nin yayınına göre Macaristan'da Budapeşte'deki Türk Elçiliği binasının tahrip edildiği ve Macarların hala çarpışmalara devam ettiği belirtilmiştir. Orta elçiliğimizden Cemal Yeşil'in imzasıyla Dışişleri Bakanlığımıza gönderilen mesajda Macar Gizli Polis teşkilatı ile milliyetçi Macarlar arasında yaşanan çatışmalarda elçilik binasının camlarının kırıldığı, binadaki bazı yerlerin tahrip olduğu ve birkaç elçilik mensubu çalışanın hafif surette yaralandığı belirtilmiştir (Türk Dili, 8 Kasım 1956). Tercüman Gazetesi'ne göre Dışişleri Bakanlığı ile Budapeşte Elçiliği arasında Macaristan'da yaşanan olaylardan sonra gerçekleşen ilk temas olmuştur (Tercüman, 7 Kasım 1956).

Türk Dili Gazetesi'nin haberinin diğer bir içeriğine göre eski başvekil İmre Nagy'nin Macaristan hududunu geçerek Paris'e gitmiş, bu ise yeni kurulan Macar hükümetini güç duruma düşürmüş ve işçilere, yaptıkları grevleri bırakıp, fabrikalarındaki çalışma ortamlarına geri dönmeleri istenmiştir. Bazı Avrupa

devletleri, Macaristan'daki çatışmalardan dolayı yurtlarını terk etmek zorunda kalan Macar mültecilerini geçici olarak kabul edeceklerini bildirmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri ise mülteciler için ayırdığı 20 milyon doların bir kısmını Avusturya'ya sığınan mülteciler için kullanmayı uygun bulduğunu açıklamıştır.

Hürriyet Gazetesi'nin 8 Kasım tarihindeki yayınında, Macar milliyetçilerinin halen Ruslara karşı mukavemete devam ettiği ancak milliyetçilerin sayılarının azalması sebebiyle bazılarının dağlara çekilmek zorunda kaldığı, bu yüzden de mücadele gerilla savaşı halini aldığı aktarılmıştır. Ancak şehirlerde, gıda ve ilaç sıkıntısı baş göstermiş bundan dolayı da yardım talep edilmiştir.

Avrupa'da bazı ülkelerde Sovyet Rusya'ya karşı tepkilerini göstermek isteyen nümayişçiler büyükelçiliklerin önünde toplanarak Rusya aleyhine sloganlar atmışlar, Stockholm'de 4000 kadar öğrenci elçilik binasını taşlamış, Berlin'de doğu ve batı hududunu aşan nümayişçiler elçilik binasının önünde polislerle çatışmaya girmiş, Roma'da İtalyan Başvekil Antonio Segni, Sovyetlerin gerçekleştirmiş olduğu bu kanlı hareket karşısında batıya birleşme çağrısında bulunmuş, elçilik binasına saldırmak isteyen kalabalık güçlkle durdurulmuş ve çeşitli şehirlerde ise komünist parti binaları taşlanmıştır.

9 Kasım 1956, Türk Dili Gazetesi'nin yayımlamış olduğu habere göre Macar milliyetçileri, Ruslara karşı halen direnmekte fakat Rus askerleri milliyetçileri insafsızca öldürmektedir. Budapeşte Radyosu yayınladığı beyannamede işçilerin grevlerine son vermesini ve vazifelerine dönmelerini istemektedir. Haberin içeriğine göre gizli bir radyo istasyonu Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower'dan ülkeleri için yardım talebinde bulunmuş, yiyecek, giyecek, tıbbi malzeme ve cephane ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir.

10 Kasım'daki Türk Dili Gazetesi, Macaristan'da yaşanan gelişmelerde, Rusların masum kanı dökmeye devam ettiklerini, bir hafta boyunca yardım için bölgede bulunan Kızılhaç Teşkilatı mensupları da dahil 59 Macar vatandaşını öldürdüklerini Avusturya basınından elde ettiklerini yazmışlardır. Habere göre Arjantin hükümeti delegesinin Birleşmiş Milletler genel kurulunda 30.000 mülteci Macar çocuğun ülkelere kabul edileceğini ifade etmiştir. Londra Üniversitesi'ne mensup öğrenciler ellerinde taşıdıkları siyah bayraklar ile Rus elçiliğinin önüne giderek nümayiş yapmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower ise

50.000 Macar mültecisini ülkelerine kabul edeceğini bildirmiştir. Eisenhower, Macaristan'a yapılacak yardımın kendileri için önemli olduğunu ifade etmiş ve New York'ta on binlerce kişi Sovyetler Birliği'nin Macaristan işgalini protesto etmiştir.

11 Kasım tarihli Türk Dili Gazetesinin haberlerine göre Macarlar hala karşı koymaya devam etseler de, Ruslar Macar halkını silahlarını bırakmaya zorlamışlardır. Sovyet kuvvetleri başkumandanlığının Budapeşte Radyosu ile yayımladığını bildiriye göre, ellerinde silah bulunduran Macarların silahlarını bırakmaları istenmiş, silahlarını bırakmayanların ise şiddetle cezalandırılacağı bildirilmiştir. Haberin devamında Viyana'daki haber ajanslarından elde edilen bilgilere göre Macar mültecileri Pecs bölgesinde de şiddetli muharebelerin devam ettiğini aktarmışlardır.

4.3.İhtilal Sonrası Yaşanan Gelişmeler ve Türk Basınındaki Yansımaları

Macaristan'da yaşanan şiddetli çatışmalardan sonra Sovyetler Birliği dünyadaki birçok devlet tarafından suçlu ilan edilse de Süveyş Krizi dolayısıyla Ruslar Macaristan'daki hareketlerinde bir sınırlılık göstermemişlerdir. Fakat Sovyetler, Macaristan'da her ne kadar galip durumda olsalar da çatışmalar tamamen kesilmemiş, Macarlar her türlü olumsuzluğa rağmen mücadele etmekten vazgeçmemişlerdir.

Tercüman Gazetesi'nin 12 Kasım tarihli yayınında, Macaristan'da yaşanan hadiselerde 23 Ekim'den beri Budapeşte'de bulunan muhabirlerden Ida Johns Viyana'dan Londra'daki haber merkezine radyo ile Macaristan'daki durum hakkında verdiği bilgi paylaşılmıştır. Ida Johns'un verdiği bilgilere göre ihtilalin bastırılmasından sonra Macaristan'daki durum şöyle olmuştur:

“Macaristan halkı henüz mağlup olmuş değildir. Hiç olmazsa Budapeşte'de ve bazı büyük şehirlerde milliyetçiler mukavemete devam etmektedirler. Bu sabah geçtiğimiz şehir ve kasabaların çoğunda milliyetçilerin oldukça iyi bir durumda vaziyete hakim olmaya devam ettiklerini müşahade ettik. Budapeşte'de hala çarpışmalar cereyan ediyor. Fakat şehrin merkezi sükunete kavuşmuştur. Ancak Budapeşte'nin dış mahallelerindeki milliyetçi kaleleri dayanmaya ve direnmeye devam etmektedirler. İşçiler Kilise Adası denilen kesimde iki büyük fabrikayı bir müstahkem mevki şekline sokmuşlardır. Budapeşte'nin büyük cadde ve bulvarları tıklım tıklım Rus tankları ile

doludur. Milliyetçiler bazı yan sokaklarda her şeye rağmen sabotajlara devam etmektedirler... (Tercüman, 15 Kasım 1956) ‘‘

Macar ihtilalcileri, Sovyet askerlerinin ülkeye girip ihtilali bastırmaya çalışmasının ardından Budapeşte başta olmak üzere, Macaristan’ın çeşitli bölgelerinde çatışmalara devam etmiş, mücadeleyi bırakmamışlardır. Sovyet tanklarının ülkeye tamamen yayılıp, Rus askerlerinin kontrolü ele almaya başlamasını kabul etmeyen ihtilalcilerin bazıları şehirlerde kalarak çarpışmaları sürdürmüş, bazıları da gerilla taktiği adı verilen bir yöntem ile Sovyet askerlerini yıpratmaya ve mücadeleyi elden bırakmamaya çalışmışlardır. İda Johns’un verdiği bilgilerin devamında sosyal hayat ve sokaklardaki durum da şöyledir:

‘‘...Son iki gün zarfında Budapeşte’de açlık baş gösterdi. Yeni komünist lideri Kadar’ın bütün gayretlerine rağmen mağazalar açılmamakta, fırınlar ekmek çıkarmamaktadır. Buna muvazi olarak şehirde bazı sarı hastalıklar da baş göstermiştir. Binlerce cesedin açıkta kalması, su tesislerinin tahribi bu çeşit hastalıklara sebep olmaktadır. Maamafih ne olursa olsun, Macar milletinin Ruslara karşı artık herhangi bir askeri zafer elde etmesine maddeten imkan yoktur. Bununla beraber milliyetçilerin durumu tamamen ümitsiz sayılamayacak kadar yer yer iyimserdir... (Tercüman, 15 Kasım 1956). ‘‘

Budapeşte’de milliyetçiler, Ruslara karşı mukavemet göstermeye devam etseler de Sovyet orduları genel anlamda şehre hâkim olmuşlardır. Şehirlerde yaşam sona erme noktasına gelmiş, açlık, susuzluk ve salgın hastalıklar ortaya çıkmıştır. Sovyetler Birliği, Macaristan’a Moğollardan teşekkül eden bir kuvvet göndermiş, tankları fosfor bombası kullanmış ve şehrin bazı mahalleleri alevler içinde kalmıştır. (Tercüman, 12 Kasım 1956).

Balıkesir Postası Gazetesi’nin 14 Kasım tarihli nüshasına göre Budapeşte’de ihtilal süreci boyunca yaşanan çatışmalarda binlerce Macar hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybeden vatandaşların cansız bedenleri günlerce sokaktan toplanamamıştır. Cumhuriyet Gazetesi’nin 13 Kasım’daki haberine göre ise bilanço 50.000 Macar’ın, 5000 Rus’un hayatını kaybettiği şeklinde olmuş, Macarların pasif mukavemete devam ettiği de ayrıca bildirilmiştir. Sokaklarda gömülmemiş vaziyette bulunan ölümler sebebiyle, Budapeşte’den gelen muhabirlerin anlatımlarına göre şehir ihtilal sonrası oldukça feci bir görüntüye bürünmüştür (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Macaristan’da yaşanan olayların şiddetini ortaya koyan, Macar bir kadının bir mahzende ambalaj kağıdı üzerine yazdığı ve Macar bir askere teslim ettiği,

Avusturya üzerinden de Paris'e gönderilen bir mektup, Figaro gazetesinde yayınlanmış, Cumhuriyet Gazetesi ise mektubu şu şekilde yayınlamıştır:

“Bu mektup senin eline geçecek mi, geçmeyecek mi bilemiyorum. Onu tehlikeli bir vazife ile ödevlendirilen yiğit bir Macar askerinin eli ile mesut, hür dünyaya yollamak fırsatını buldum. Mektubu imzalamayacağım, imzalamam. Çünkü hapisten on beş gün evvel kurtuldum. Beni kahraman Macarlar kurtardılar. Dayak yedim, yerden yere atıldım, çığnendim, aç kaldım, pislik içinde yüzdüm, iradem sayesinde yaşama kuvveti buldum. Biliyorsun, sevgili kocam Bolşevikler tarafından öldürüldükten sonra Bolşevik aleyhtarlığı hareketinin başına geçip onun yerini almış, bu ağır vazifeyi ben yüklenmişim. Ah beni bir görebilsen! Bir mahzende alaturka bağdaş kurup oturmuş bir külçe halindeyim. Bir mumun cılız ışığı altında, elimde zoraki yazan bir mürekkepli kalem. Bu mürekkepli kalemi sokakta benim mahzenin penceresinin pek yakınında yatan ölü bir Rus askerinin cebinden aldım. Dün bu büyük dava uğrunda bir kahraman gibi ölen Stephan'ın oğlu Peter yanımda. Stephan tek oğlum, biricik oğlum, öldü ama ben bir şey duymuyorum. Elem de duymuyorum, ağlamıyorum. Oğlu İsa öldüğü zaman Meryem de ıstırap duymuyordu, eminim. Bir büyük dava uğrunda öldüğü zaman galiba böyle oluyor. Torunum Peter kucağında. Onun yüzünü daha hiç görmemişim. Dün, onu buraya annesi gelip bıraktı. O da başından ve bacağından derin yara almış, tekrar vuruşmaya gitti. Bolşevik toplarının sesleri tâ yakından duyuluyor. Kana susamış canavarlar cesetleri, yaralıları, insan bakiyelerini topa tutuyorlar. Bizde artık ne mühimmat kaldı, ne de eli silah tutan erkek. Cesetlerden, ağır yaralılarından başka kimse yok. Fakat herkes hâlâ dövüşüyor, hâlâ tutabilen parmaklarıyla derisini yüzüyor, etlerini koparıyor, kanını akıtıyor, teslim manasına değil, kusarcasına Bolşevik canavarların üzerine fırlatıyor. Herkes diz çöküyor, bize imdat edebilecek, bedbaht ruhlarımızı kurtarabilecek tek varlık olan Allah'a yalvarıyor. Adresini Stephan vermişti, sana mektup yazabiliyorum. Bu mektubu, New York'a, Hona'ya gönder. Hür memleketlerin resmi makamlarına göstermek zahmetine değmez. Onlar bize katıyen yardım etmezler. Mesut insan egoist olur. Bize lazım olan şey para değil, bize silah ve çok insan lazım. Bunları tedarik etmek güç değildir. Ruslar, burada yerleşmiş bulunan işgal kıtalarını değiştirmek zorunda kaldılar, çünkü o kıtalar bizim tarafa geçtiler. Çoğunu kendileri kurşuna dizdiler, çünkü teslim olmak istemiyorlardı. Şimdi bizi öldürmek için başka kıtalar getirdiler. Macar milleti, hakikatte hürriyet istiyor, dışardan Amerikalılarla, Fransızları çağırıyor. Hala inanıyorlar. Biliyor musun, insan ne açlık duyuyor, ne susuzluk ve ne de korku. Etinden et koparıyorlar da yine can acısı hissetmiyor. En sevdiklerinin ölüsünü kucağında tutuyor da yine ıstırap duymuyor. Toplar, tanklar boyuna ateş ediyorlar. Acaba bu mektup senin eline geçecek mi? ... (Cumhuriyet, 13 Kasım 1956).”

Paris'e gönderilmiş olan bu mektup, Macarların mukavemet gücünün oldukça azaldığını ancak teslim olmak yerine, mücadele etmeye devam etmeyi seçtiklerini dünya kamuoyuna açıkça göstermiştir.

Balıkesir Postası, aralarında Kruşçev'in de bulunduğu bir heyetin Macaristan'ı ihtilal sonrası tahkik etmeye gittiğini belirtmiş ve halkın ilaç, gıda ve soğukla mücadele etmede sıkıntı çektiği ilk ortaya çıkan eksiklikler olduğunu paylaşmıştır. Viyana'dan ilaç yardımı gelmeye de devam etmiştir (Balıkesir Postası, 14 Kasım 1956). Cumhuriyet Gazetesi ise, Kruşçev'in Budapeşte'ye gittiğini ve Yugoslavya'dan bir heyetin, Ruslar ile Macarlar arasında arabuluculuk yaptığını paylaşmıştır (Cumhuriyet, 14 Kasım 1956).

Janos Kadar, ihtilalin bastırılmasının ardından yeni bir hükümet oluşumuna gitmiş, oluşan hükümet kabinesinde, Ferenc Munnich ordu ve polis kuvvetlerini yönetme görevini üstlenmiş, Savunma ve İçişleri Bakanı pozisyonuna gelmiş, Gyorgy Marosan, Devlet Bakanı, İmre Horvath Dışişleri Bakanı, Istvan Kossa Maliye Bakanı, Sandor Ronai Ticaret Bakanı ve Antal Apro Endüstri Bakanı olmuştur. Oluşan bu kabine Parlamento Binası'na yerleşerek görevlerini icra etmeye başlamışlardır. Kabine üyelerinin tamamı komünist üyelerden oluşmuştur (Ayn Tarihi, Kasım 1956).

Ülke genelinde işçiler, ihtilalin bastırılmaya başlanılmasından sonra grevlerine devam etmişler, fabrikalardaki görevlerine geri dönmemişlerdir. İşçilerin büyük bir bölümünün grevlere devam etmesi pasif bir mukavemet şeklinde de olsa çatışmalara destek mahiyeti göstermiştir. Çünkü silahlı mücadele ihtilalin ilk günlerindeki gibi etkinliğini yitirmiş bu yüzden Macaristan genelindeki vatandaşların sergiledikleri tutum kendileri için önem arz etmiştir. Janos Kadar'ın oluşturmuş olduğu hükümet işçi grevlerinin sona ermesini istemiş, gıda ürünlerinin sadece fabrikalarda satılmaya başlanacağını söyleyerek işçileri görevleri başına dönmelerine teşvik etmeye çalışmış, grevlerin sona erdirilmesi halinde daha müstakil bir hükümetin kurulacağını da açıklamıştır. Budapeşte'de ise ölen kişiler uzun süre boyunca sokaklarda kalmaya devam etmiştir (Ayn Tarihi, Kasım 1956).

Macaristan'da Sovyet askerleri ve onlara bağlı olarak görev yapan Macar kuvvetleri, ihtilal sonrasında ihtilale katılanlara karşı tutuklamalar gerçekleştirmiş ve bu tutuklamalar tesadüfi olmuştur. Suçlu ya da suçlu gözetilmeksizin tutuklamalar

yapılmış, tutuklanan kişilerin çoğu gençlerden oluşmuş ve bu kişilerin aileleri de cezalandırılmıştır (Balıkesir Postası, 23 Kasım 1956).

İşçilerin dışında, gerçekleştirilen ayaklanmanın ve verilen mücadelenin boşa verilmediğini göstermeyi amaçlayan bir diğer kitle ise Macar ordusundaki subaylar olmuştur. Macar ordusunda subaylar kitleler halinde istifa etmişlerdir. İstifaların sebebi ise yeni dönemde Janos Kadar'a bağlılık yemini etmeye zorlanmaları olmuştur. Yemin etmeyen subaylar ise şüpheli olarak düşünüleceği için 24 saat içinde istifaya zorlanmışlardır (Balıkesir Postası, 23 Kasım 1956). Hükümet bir yandan da istifa edenlerin sivil hayata dönemeyecekleri ve tutuklanacakları yönünde de baskıcı bir tutum izlemiştir. Tüm bu baskılara rağmen çok sayıda subay istifa etmemiştir (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Sovyetler yönetimi ile müzakereler için İmre Nagy tarafından görevlendirilmiş olan General Pal Maleter, İstvan Kovacs ve Albay Nikolas Szucs, kasım ayının son günlerine kadar Budapeşte'de, Dışişleri Bakanlığı'nın arkasındaki Fo sokağındaki hapisanede tutulurken, İmre Nagy ise Yugoslavya Büyükelçiliği'nde bulunmaktadır (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

4.3.1. İmre Nagy'nin Tutuklanması

İmre Nagy ve beraberindeki kişilerin kaçırılıp tutuklanması durumu netlik kazanmamış bir hadisedir. Armaoğlu'na göre (2020, s. 365) 4 Kasım gününde Pal Maleter ile beraber tutuklanmış, uzun bir süre kendilerinden haber alınamamış ve sonrasında yargılanmışlardır. Fakat İmre Nagy ve Pal Maleter'in yakalanmaları ve tutuklanmaları ayrı ayrı olmuştur. İmre Nagy ve beraberindekiler, 4 Kasım'da Yugoslav Büyükelçiliği'ne sığınmışlardır.

4 Kasım'dan 23 Kasım'a kadar Yugoslav Büyükelçiliği'ne sığınan Nagy ve arkadaşları, 23 Kasım'da elçilik binasından çıktıkları sırada Sovyet askerleri tarafından alıkonarak kaçırılmışlardır. Kaçırıldıktan sonra ise ilerleyen süreçte Romanya'ya götürüldüğü öğrenilmiştir (Çolak, 2009, s. 71).

Yugoslav Büyükelçiliği'nde sığınmaya başlamasından, Sovyet askerleri tarafından kaçırılmalarına kadar Nagy ve beraberindekilerin ülkelerine dönmeleri,

döndükten sonra güvenli bir şekilde hayatlarını idame ettirme garantisi almaları için Yugoslav hükümeti ile Janos Kadar arasında uzun süre boyunca müzakereler yapılmıştır. Müzakereler sonunda Kadar, 21 Kasım'da Yugoslav hükümetine Nagy'nin yargılanmayacağına dair teminat vermesi üzerine kaçırılma hadisesi meydana gelmiştir (Fejtö, 2012, s. 152).

4.3.1.1. Tutuklanmanın Basındaki Yansımaları

İmre Nagy ve beraberindekiler 2 Kasım 1956 tarihinde Yugoslav Büyükelçiliği'ne sığınma talebi göndermiş, talebin kabul edilmesi üzerine Nagy 4 Kasım günü elçiliğe iltica etmiştir. 4 Kasım'dan 22 Kasım gününe kadar Yugoslav Büyükelçiliği'nde kalan İmre Nagy, Macar hükümeti ile Yugoslav hükümetinin 21 Kasım'da mektuplarla yapmış olduğu Nagy ve beraberindekilerin takip ve tevkife uğramamaları anlaşmasına binaen 22 Kasım'da elçilikten ayrılmışlardır. (Aydın Tarihi, Kasım 1956). Fakat İmre Nagy ve etrafındakiler, elçilikten çıkıp bir otobüse bindikleri sırada Rus subayının müdahalesi sonucunda kaçırılmışlar, Yugoslav sefaret memurları duruma ne kadar itiraz etseler de otobüsün bilinmeyen bir yere götürülmesine engel olamamışlardır.

Ruslar General Pal Maleter ve müzakere amacıyla gönderilen heyeti de bir tuzak ile tutuklamışlar, İmre Nagy ve arkadaşlarına da tuzak kurarak alıkoymuşlardır (Türk Dili, 25 Kasım 1956,). Her ne kadar Yugoslav hükümeti Sovyet Rusya'yı protesto etse de İmre Nagy'nin, Kadar hükümeti tarafından zorla Yugoslav elçiliğinden çıkarttırılıp kaçırıldığı da söylenmektedir (Cumhuriyet, 24 Kasım 1956). Budapeşte radyosundan alınan bilgilere göre Ruslar tarafından alıkonan İmre Nagy'nin Romanya götürüldüğü bildirilmiştir.

4.3.2. Mülteci Sorunu

Sovyet askerlerinin, Macaristan'a çok sayıda asker ile girmesinin ardından, mücadele edemeyecek olan erkek, kadın, çocuk ve yaşlı Macarlar, saldırıların başlamasıyla birlikte ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Tarih boyunca dostane ilişkiler kurmuş, 1848 yılında yaşanan ihtilalde de birlikte mücadele etmiş olan Macarlar ile Avusturyalılar, tankların ve askerlerin saldırılarıyla yine yan yana

gelmişlerdir. Macarlar, ihtilal süresi boyunca da ihtilal sonrasında da en çok Avusturya'ya akın etmişler ve sığınma talep etmek zorunda kalmışlardır.

İhtilal sonrasında 200.000 Macar ülkesini terk etmek zorunda kalmış, Avusturya, Yugoslavya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine sığınmışlardır. Sınırı aşanlar arasında anne ve babaları olmayan çocuklar da bulunmuş, yalnız kalan çocukların ceplerinde ülkesini terk etmeyip mücadele eden ancak çocukları için yardım isteyen anne ve babaların notları bulunmuştur (Çolak, 2009, s. 82).

4.3.2.1. İlticaların Basındaki Yansımaları

İhtilalin olumsuzlukla sonuçlanmasının ardından Macaristan'da yaşayan ve hayatta kalan insanların birçoğu Avrupa'nın çeşitli ülkelerine, bazıları da Avrupa dışındaki ülkelere gitmek istemişlerdir. On binlerce insan Macaristan'ın etrafında yer alan ülkelere geçerek Sovyet askerlerinin zulmünden kurtulmak istemişlerdir. İlk olarak 2300 kadar Macar Avusturya'ya geçmeyi başarmıştır. Hemen hemen her gün de 2000'e yakın Macar, Avusturya'ya sığınmıştır (Balıkesir Postası, 13 Kasım 1956). Rusların ihtilali bastırmaya muvaffak olduğu günden 19 Kasım tarihine kadar Avusturya'ya sığınan mültecilerin sayısı 32.000'i bulmuş, Sovyetlerin sınırlardaki kontrol merkezinden geçmek isteyenlerin ise para ödemek zorunda kaldıkları da belirtilmiştir. Ayrıca İmre Nagy'nin yeğeni Lajos Nagy de Avusturya'ya sığınanlar arasındadır (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Komünist polisler sınırlarda kaçışları önlemek için tedbirler almış yaşları 15-20 arasında olan gençlerden binlercesini tutuklayarak ailelerine teslim etmişlerdir. Fakat Ruslar ve Macar komünistleri ilk etapta ihtilalin başlamasına öncülük eden gençlerin tekrar direniş gösterip mukavemet oluşturabileceği endişesi ile ülkeden çıkmalarına engel olmak istememişlerdir. Ancak bu sayı ilerleyen süreçlerde giderek arttığı için Ruslar sınırlardan geçişleri durdurmak istemişler, Avusturya sınırına mayın döşemekten çekinmemişlerdir. Janos Kadar, Avusturya'ya giden gençlerin geri dönmesi için Avusturya hükümeti ile temaslarda bulunmuş ve genel bir af ilan edeceğini bildirmiştir (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

18 Ekim'den Aralık ayına kadar olan süreçte 82.000'i bulan mülteci sayısı, Aralık ayı itibari ile Avusturya'ya sığınan Macarların sayısı 100.000'i bulmuş ve bu sayının 35.000'ini yirmi beş yaşının altında gençler oluşturmuştur (Balıkesir Postası,

29 Kasım 1956). Amerika Birleşik Devletleri'nin resmi makamlarından yapılan açıklamalarda 21.000 sığınmacının ülkelerine kabul edileceği bildirilmiştir. Ayrıca Eisenhower, Macaristan'dan kaçıp ülkesine gelen sığınmacılara ikamet müsaadesi vereceğini de açıklamıştır. Diğer ülkelerin de kabul edecekleri sığınmacı sayısı ilk etapta: Türkiye 500, Batı Almanya 10.000, İsviçre 10.000, Arjantin 3000, Avustralya 3000, Brezilya 3000, Belçika 4000, Kolombiya 1000, Danimarka 1000, İtalya 4000, Hollanda 3000, İspanya 600 şeklinde olmuştur (Ayın Tarihi, Aralık 1956). İrlanda hükümeti, İrlanda'nın da 1000 Macar mültecisini ülkesine kabul edeceklerini açıklamıştır (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

26 Kasım Balıkesir Postası Gazetesi'nin ana sayfasında yer alan haberin içeriğine göre Türkiye'ye gelecek olan 500 Macar mülteci, Kızılay ve Dışişleri Bakanlığı ortak çalışması ile İstanbul'a yerleştirilmeleri planlanmıştır. İstanbul'daki göçmen yurdunun yetersiz olması sebebiyle mülteciler için ilk olarak Pendik'te Kızılay kamplarında yer ayrılmıştır (Balıkesir Postası, 26 Kasım 1956). Kızılay Genel Merkezi'nde yapılan bir toplantı sonucunda, Toprak İskân Umum Müdür Muavini, gerekli incelemelerde bulunmak üzere İstanbul'a gönderilmiş, incelemelerin ardından, Dışişleri Bakanlığı, Kızılay'dan mültecilerin konaklayacakları yer konusunda bilgi istemiştir. Gerekli görüşmeler yapılmış ve Pendik'teki Kızılay kamplarında mültecilerin misafir edilebilmesi için de hazırlıklar yaptırılmış ve 500 kadar mülteci Pendik'te misafir edilmiştir. (Tercüman, 24 Kasım 1956)

Macaristan'dan Avusturya'ya geçmek isteyen bütün mülteciler, geçmeyi başarabilenler kadar şanslı olamamış, birçoğu Ruslar tarafından alıkonulup, sürgüne gönderilmiş, bazıları hududu geçerken yaralanmış, bazıları da Sovyet askerlerinin makineli tüfekleriyle öldürülmüştür. Avusturya makamlarının teyit etmediği fakat sınırı geçmeyi başaran mültecilerin aktardıklarına göre 22 Kasım'da iltica etmek isteyen Macarlardan yirmi tanesi Rus askerleri tarafından vurularak öldürülmüştür (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Sovyet askerleri, Macarların iltica etmelerini önlemek amacıyla Avusturya sınırındaki köprüleri havaya uçurmuşlar ancak canlarını kurtarmak ve sınırı geçmek isteyenler, hava şartlarına aldırmadan nehre atlayarak yüzerek sınırı geçmeye çalışmışlardır (Cumhuriyet, 23 Kasım 1956).

Her gün binlerce Macar mülteci Avusturya sınırını aşmayı başarmış, mültecilerin büyük bir çoğunluğu Avusturya'da kalırken, bir kısmı da Avrupa'nın çeşitli ülkelerine göç etmişlerdir. Kanada hükümeti ise ilk etapta 6000 kadar mültecinin ülkelerine gelebilmeleri için Avusturya ile temaslarda bulunmuş, mülteci konusu ile M. Pickersgill'i görevlendirerek durumu incelemesi için Viyana'ya göndermiştir. Bunun yanı sıra her gün 1000 kadar Macar mültecisi için ise Fransa'ya tren seferleri uygulanmış, İngiltere ve Amerika mültecilerin nakli için hava köprüsü oluşturarak uçak seferleri düzenlemişlerdir (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

Amerika Birleşik Devletleri, başta Avusturya olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden kendi ülkelerine hava koridorları oluşturmuş, Amerikan Hava Kuvvetleri aracılığıyla Macar mültecilerini askeri uçaklarla getirmişlerdir. Hava şartları bozulmadığı sürece uçak seferleri uzun bir süre devam etmiştir. Avusturya'dan Münih'e otobüs ile gelen Macarlar buradan uçaklara bindirilerek Amerika'ya gönderilmiştir (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

Macaristan'da tanınmış bir müzisyen grubun üyelerinden birkaçı Fransa'ya iltica etmiş ve yaşanan hadiseleri de şu şekilde aktarmıştır.

“Sefalet, sürgün ve tenkil tedbirlerinden kaçtık. Buna karar vermek için beş hafta bekledik. Fakat hadiseler, daha iyi bir hayat ümidimizin boş olduğunu gösterdi. Eğer bizi tehdit eden sadece sefalet ve işsizlik olsaydı belki memlekette kalırdık fakat resmi tekziplere rağmen Rusya'ya sürgünler devam etmektedir. Biz buna şahit olduk. Her akşam güneş batarken sokaklarda Sovyet arabaları dolaşmakta ve gördükleri bütün kadın, erkek, çocuk herkesi toplamakta idiler. Suçlu, masum, tefrik edilmeksizin körü körüne tatbik edilen tenkil tedbirleri yüzünden kaçtık. Siyasi polis ajanları, ayaklanma sırasında ellerinde silah olarak resimlerini çektikleri şahısları tevkif etmek için ev ev dolaşmakta idiler. Hatta hastanelerde yatan yaralılar dahi tevkif edildi. Halbuki kadar hükümeti, rejimi devirmek için silah kullanmamış olanlara için af ilan edeceğini vadetmişti ve ayaklananların çoğu da silahsız kimselerdi (Ayın Tarihi, Aralık 1956).”

Macaristan'ın tanınmış müzik grubu üyelerinin ifadelerinden anlaşıldığı üzere, mülteci olarak göç edenlerin en büyük sorunu, ülkedeki açlık ve sefalet değil, Sovyetlerin uyguladığı acımasız ve adaletsiz uygulamalar, Sibiryaya sürgünleri ve Kadar hükümetinin de bu uygulamalara sessiz kalması olmuştur.

Macaristan'da hem ülke çapında hem de uluslararası anlamda dereceler elde etmiş sporcular da ülkelerine dönmeme kararı almışlar, siyasi mülteci olarak Avusturya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşeceklerini açıklamışlardır. (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

Macaristan'da çatışmalarda yer almış 1200 kadar silahlı Macar askeri, Avusturya'ya iltica etmiş, iltica eden bu askerler eski bir Amerikan kışlasına yerleştirilmiştir. Avusturya hükümeti bu askerlerin mülteci olarak kabul edilmesini kabul etmiş fakat aralarından bazı askerler ülkelerine geri dönmüşlerdir (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

İltica edenler yalnızca Macar askerleri ve Macar vatandaşları olmamış, Macaristan'daki harekate katılan Sovyet askerlerinden ve subaylarından oluşan 4000 kişilik kalabalık bir grup Avusturya'ya iltica etmişlerdir. Sovyetler Birliği yaşanan bu gelişme üzerine Avusturya hükümetine, Macar mültecilerinin arasına karışarak iltica eden ordu mensuplarının iadesi için nota vermiştir. Sovyet askerleri sadece Avusturya'ya iltica etmemiş, bazıları da silahları ile beraber Yugoslavya'ya geçmişler ve iltica talebinde bulunmuşlardır (Cumhuriyet, 21 Kasım 1956).

Aralık ayının son günlerine doğru Macaristan'dan Avusturya'ya iltica edenlerin sayısı 140.000'i bulmuştur. Bu mültecilerden 60.000 civarında Macar Avrupa'nın çeşitli yerlerine geçmiştir. Amerikan Başkan Yardımcısı Nixon ise Avusturya'ya bir ziyaret gerçekleştirmiş, çok sayıda mültecinin Avusturya'ya ekonomik olarak zorluk oluşturabileceğini ve bu yükün Amerika Birleşik Devletleri tarafından yardımlarla ve mülteci kabulüyle paylaşılacağını belirtmiştir (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

Macaristan'dan başka ülkelere sığınmak zorunda kalan yüzbinlerce Macar'a en büyük yardımı Avusturya ve Amerika Birleşik Devletleri sağlamıştır. Avusturya 150.000 civarında mülteciye kapılarını açmış, yine bunlardan 80.000 civarında Macar'a ev sahipliği yapmış ve ekonomik olarak da destek de bulunmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, 15.000, İngiltere, 13.000 Macar'ı ülkesine kabul etmiştir. ABD Başkanı Eisenhower, Macar halkına ve kamplarda kalan sığınmacılara destek içeren mesajlar göndermiş ve acılarını paylaştıklarını belirtmiştir. Ülkelerinde bulunanların ise şartlar düzeldiğinde ülkelerine tekrar gönderebileceğini ve Macaristan'daki şartların düzelmesi için her türlü yardımı yapabileceğini açıklamıştır (Ayın Tarihi,

Aralık 1956). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gelişen Amerika Birleşik Devletleri ise Sovyetler Birliği arasındaki soğuk savaş dönemi Eisenhower'ın Macaristan'da yaşanan gelişmeleri yakından takip etmesi ve yardımları güçlendirmesinin en önemli etkenidir.

Yugoslav Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre ise Macar mültecilerinin sayısı 1200 civarındadır. Mültecilerin bir kısmı ise ABD, Batı Avrupa ve Avustralya'ya gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Avrupa devletleri arasında Macar mültecilere vize konusunda en esnek davranan devletler ise Fransa ve İtalya olmuş, İngiltere ilerleyen süreçlerde uygulamaya koyabileceğini açıklamış fakat Almanya ve İsviçre reddetmiştir (Aynı Tarih, Aralık 1956).

4.3.3. İhtilal Sonrası Direnişler ve İşçi Grevleri

Macar işçilerinin ülke genelinde başlatmış oldukları grevler, ihtilal sonrası Sovyetler Birliği'ne ve Macaristan hükümetine karşı kullanmış oldukları en güçlü ve etkili silah olmuştur. Temelinde öğrencilerin ve daha sonraki aşamada işçilerin katılımıyla ortaya çıkan Macar İhtilali'nin ilk günlerinde işçilerin görevlerini terk etmeleriyle ilk grevler başlamıştır. İhtilal sonrasında da fabrikalara dönmeyen işçiler, Macaristan'ı ekonomik olarak zor bir duruma soktukları için, işçi federasyonları ve Macar hükümeti sürekli olarak işçileri göreve çağırmışlar ve dönmedikleri takdirde daha büyük facialara neden olabileceklerini açıklamışlardır (Aynı Tarih, Kasım 1956).

Cumhuriyet Gazetesi'nin 11 Kasım tarihli yayımına göre, memurlar, demiryolu işçileri, dükkân sahipleri, öğretmenler, polisler, itfaiyeciler ve diğer fabrika işçileri genel grev başlatmışlar ve işbaşı yapmamışlardır. Ülkede yaşanan grevlerin bir diğer sebebi ise Macarların, Ruslar için çalışmak istememeleri olmuştur.

İşçiler, İmre Nagy'nin tekrar ülkenin yönetimini devralması, Sovyet askerlerinin ülkeden çıkmaları ve birçok partinin olduğu bir sistem kurulması ile grevi sonlandırma şartlarını Janos Kadar'a iletmışler, Kadar bu istekleri değerlendirmiş ve açıklamalarını bildirmiştir. Açıklamalara göre Kadar, İmre Nagy'nin başka bir devletin büyükelçiliğine sığınmasından ve isteklerinin gerçekleştirilmesinin Nagy'nin ancak Macaristan'a geri dönmesiyle

sağlanabileceğinden dolayı kendisinin bu duruma müdahale edemeyeceğini açıklamıştır. Nagy ile irtibatın olmadığını da ayrıca belirtmiştir. İkinci istekleri olan Sovyet askerlerinin Macaristan'dan çıkması konusunu ise ülkede sükûnet sağlandıktan sonra gerçekleştirebileceklerinden ve son olarak üçüncü istekleri olan çok parti tekliflerini de ortaya çıkarılan partilerin sosyalist bir çizgi üzerinde olması kaydıyla gerçekleştirebileceklerinden söz etmiştir (Aydın Tarihi, Kasım 1956).

Budapeşte'nin güneyinde yer alan Csepel bölgesindeki işçiler grevlere büyük katılım sağlamışlar ve diğer işçileri de greve çağırılmışlardır. Budapeşte'nin güneyindeki Csepel ve güneydoğusundaki Koebanya bölgelerinde de çatışmalar uzun bir süre boyunca devam etmiş, Macarlar bu bölgelerde mücadele etmekten vazgeçmemişlerdir. İşçiler ise fabrikaları kale haline getirmişler, dağlara çekilmek zorunda kalan milliyetçi kuvvetlerin mücadelelerine destek vermeye devam etmişlerdir (Cumhuriyet, 14 Kasım 1956).

Macaristan'da ihtilal sonrasında işçilerin genel olarak başlatmış oldukları grevler, ülkeyi ekonomik ve sosyal anlamda zor bir duruma sokmuş, Janos Kadar işçi konseylerinden ve işçilerden greve son vermelerini sürekli olarak istemiştir. Pasif olarak gerçekleştirilen bir mukavemet olsa da işçi konseyini yönlendiren kişiler isteklerinden vazgeçmeyeceklerini bildirmişlerdir (Balıkesir Postası, 17 Kasım 1956). Janos Kadar, gıda maddelerinin sadece fabrikalarda satılacağını açıklayarak işçileri iş başına dönmeye teşvik etmeye çalışsa da bu girişimi başarısız olmuş, her yönden verdikleri mücadeleye Macarlar açlık mücadelesini de eklemişler ve işçiler iş başı yapmamışlardır (Aydın Tarihi, Kasım 1956).

İşçilerin, ülke genelindeki grevlerine devam etmeleri üzerine hükümetin, işçileri Sovyet askerlerini ülkeye çağırarak tehdit ettiği ve bu tehditleri bildiri olarak yayınladığı metin şöyledir:

“Macaristan'da umumi grev devam etmektedir. Hala işçiler fabrikalarına dönmüyorlar. Buna sebep fabrikalarda silahlı inzibat kuvvetlerinin kâfi miktarda olmamasıdır. Memlekette de asayiş temin edilmiş değildir. Bunun da sebebi silahlı ve kuvvetli bir polisin mevcut olmamasıdır. Memlekette asayışı temin maksadıyla Rusya'dan tekrar askeri yardım talep edilecektir (Cumhuriyet, 14 Kasım 1956).”

15 Kasım tarihinde paylaşılmış olan bu haberin ardından, 18 Kasım tarihli Cumhuriyet Gazetesi, Janos Kadar hükümetindeki kişiler ve Rus askerleri ortak

olarak işlerinin başına geçmeyi reddeden savunmasız ve mukavemet gücü bulunmayan işçileri kurşuna dizdiğini paylaşmıştır. Gerçekleştirilen bu olayın ardından ihtilalciler ile Rus askerleri arasında çatışmalar şiddetlenmiştir (Cumhuriyet, 18 Kasım 1956).

Kadar hükümeti, Macaristan'da köylülerin istedikleri kadar toprak alabileceğini açıklamış, kooperatiflere de müsaade edeceğini bildirmiştir. Janos Kadar'ın uygulamış olduğu bu politikanın aslında İmre Nagy'e ait olduğunu çeşitli politikacılar açıklamış, bu yüzden Janos Kadar'ı İmre Nagy'nin fikirlerini çalmakla eleştirmişlerdir (Balıkesir Postası, 20 Kasım 1956).

Kasım ayının son günlerinde Macaristan'da bulunan kuvvetlere takviye olarak sayılarının 200.000'e yakın olduğu belirtilen yeni bir Sovyet askeri grubu Macaristan'a gelmiştir. Gelen kuvvetlerin mevcut kuvvetlerin yerini almak için mi yoksa takviye amacıyla mı geldikleri ise belirtilmemiştir. Bunun yanı sıra her geçen gün sürgünler devam etmiştir (Aydın Tarihi, Kasım 1956). Sürekli olarak gelen askeri kuvvetler, tutuklamalar ve sürgünler mücadelenin ana kaynağını oluşturan işçileri grevlerine devam etmelerine sevk etmiştir.

Budapeşte işçi konseyleri, Janos Kadar ile yapılan müzakereler sonucunda kısa bir süre de olsa işçileri iş başı yapmaya davet etmiş, fakat işbaşı yapmalarının kendi ideallerinden vazgeçecekleri anlamını taşımadığını belirten açıklamalarda bulunmuşlar, bu açıklamalar ise sürekli olarak radyolardan yayımlanmıştır (Aydın Tarihi, Kasım 1956). Ancak ilerleyen günlerde, Sibiryaya gönderilen Macarların durumları, Macaristan'a gelen 200.000 kişilik Sovyet ordusu, işçilerin direncinde kademeli olarak kırılmaları başlatmış, bazı işçiler fabrikalarında iş başı yapmaya mecbur kalmışlardır. İşbaşı yapmalarının sebebini de sürgün ve sefalet içinde yaşama korkusu olduğunu belirtmişlerdir (Aydın Tarihi, Kasım 1956). Ancak Macar işçileri direnişlerinde genel anlamda kararlılık göstermişler, tüm işçi konseylerinin Budapeşte'ye gelmesiyle birlikte yapılacak olan toplantıda Rus askerleri ile karşı karşıya gelinmiş, askerler geri adım atmak zorunda kalmışlardır.

İşçilerin bir kısmının grevlere son verip işbaşı yapmalarının sebeplerinden biri de ihtilal süresi boyunca çatışmalara girip yaralanmış olan ve hastanelerde tedavi gören ihtilalcilerin soğuktan etkilenmemelerine yardımcı olmaktır. Çünkü grevler sebebiyle madenlerden kömürün çıkarılmaması ülke genelinde ısınma ihtiyacının

karişlanamamasına sebep olmuştur. Kömür madeninde çalışan bazı işçiler ise kısa süreliğine işbaşı yaparak yeteri kadar kömürü çıkartmalarının ardından grevlere devam etmişlerdir. (Çolak, 2009, s.65.)

27 Kasım tarihli Balıkesir Postası'nın haberine göre Rus askerleri birbirlerine karşı çatışmalara girmişler, içlerinden bazılarının ise 200 Macar gencini kurtardığı aktarılmıştır. Sovyet ordusundan kaçan ve üzerlerinde Rus üniforması bulunan bazı Rus askerleri, Viyana'ya kaçmayı başaran Macar mültecilerin aktardığına göre Kızılordu birlikleri ile çatışmışlardır (Balıkesir Postası, 27 Kasım 1956).

1 Aralık 1956 Akis Dergisi'nde yer verilen Macaristan'daki gelişmeler, yer yer çıkan çatışmaların devam ettiği yönünde olmuştur. İhtilal günleri kadar yoğun yaşanmayan çatışmalar, fabrikalarda işlerine devam etmek isteyen bir takım işçilerin milliyetçi olarak nitelendirilen işçiler tarafından greve çağırılması Macarların hala direniş ruhunu ortaya koyduğunu göstermektedir. Mağlup bir durumda olan Macarlar, trenlere ve otobüslere bindirilip Sibiryaya bölgesine gönderilmelerine, karakollarda tutuklu bulunup Ruslar tarafından sorgulanmalarına ve Rus tanklarının Macaristan'da etkinliklerini artırmalarına rağmen mücadelelere devam etmişlerdir. Trenler, otobüsler, dükkânlar, fabrikalar, maden ocakları çalışmamış, çalışmak isteyen işçiler ise milliyetçi Macarlar tarafından engellenmiştir. Her ne kadar bu mücadele etkili olmasa da Macarlar kahraman olarak tanımlanmaya devam etmiştir (Akis, Aralık 1956). İmre Nagy ise bu gelişmeler yaşanırken Ruslar tarafında Romanya'da veyahut Rusya'da tutuklu kalmaya devam etmiştir.

Macaristan'da, özellikle de Budapeşte'de fabrika işçileri, hükümetle anlaşmazlık içinde bulunan işçi konseyleri nümayişler yaparak, hükümet yanlısı gazeteleri yakmış, bir kısmı Sovyet askerleri ile çatışmaya girmiştir. 4 Aralık Türk Dili Gazetesi'nde yer alan habere göre Tuna nehrinin iki yakasında da yapılan işçi gösterilerinde hükümet tarafından çıkarılan gazetelerin hemen hepsi satın alınarak yakılmıştır. (Türk Dili, 4 Aralık 1956) Grevler, ülkeyi ekonomik olarak intihara sürüklemiş olsa da, binlerce kişinin hayatını kaybetmiş olduğu ihtilal hareketi, Macar işçilerine göre anlamını böyle kazanmaya devam etmiştir. Macaristan'ın Pecs bölgesinde ise teşkilatlı bir vaziyette bulunan silahlı Macar birlikleri bazı noktalarda kontrolü ele geçirebilecek vaziyette olsa da mukavemet göstermemişlerdir (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

Macar ihtilalcileri dağlara çekilip mücadelelerini sürdürmeye devam ederken, liderlerinin tutuklanmasını protesto eden işçiler 48 saat süreli greve başlamışlar ve Macar hükümetinden grevlere ilişkin bildiri yayınlamıştır. Yayımlanan bildiri şöyledir:

“İşçiler, haftalardan beri çalışmıyorsunuz. Artık çalışın, yoksa memleketi enflasyondan kurtaramayacağız. İktisadi vaziyetimiz fecidir. Maden işçilerinin herkesten önce madene inmeleri lazımdır. Madenlere inmedikleri takdirde kömürsüzlükten memlekette on binlerce işçiye yol vermek zorunda kalacağız. Bunların yevmiyelerini de veremeyiz. Günlük ihtiyacımız 2300 vagon kömürdür. Bunun pek azını temin ediyoruz. Bu vaziyette ağır sanayi duracaktır. İstikbal karanlıktır. İhtiyar işçiler siz de madenlere inin. Hem tekaüdiye alacaksınız ve hem de yevmiye vereceğiz. Kadınlar siz de madenlere inin. 3 sene madenlerde çalışacak olanlara bir de ev vereceğiz (Cumhuriyet, 1956, s. 1).”

Hükümet tarafından işçilere bildirilen bu yayında, yapılan teklifler, işçileri işbaşı yapma gayreti ve en önemlisi de Macaristan’ın en büyük gelir kaynaklarından biri olan madenlerinin aktif hale gelmesi için maden işçilerini teşvik etmeleri Janos Kadar ve hükümetinin ihtilal mücadelesi verenlere karşı çaresiz kalması anlamına gelmiştir.

Budapeşte’de birçok kişi tutuklanmış, tutuklanan kişilerin çoğu fabrika işçileri ve ihtilal sürecini yöneten İmre Nagy’ye yakın isimler olmuştur. Bu tutuklamaların sebebi bilinmediği için işçi konseyleri parlamentoya giderek Janos Kadar’a kadar ulaşmış, tutuklananların serbest kalmalarını istemişlerdir. Aynı gün Pecs bölgesinde 7-8 bin kişilik nümayişler yapılmış, bu nümayişlerde ölen ya da yaralanan kimse olmamıştır (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

Aralık ayının ilerleyen günleri nümayişlerin, çatışmaların, tutuklamaların arttığı günler olmuş, birçok Macar vatandaşı hayatını kaybetmiş, birçoğu tutuklanarak yine Sibiryaya sürgüne gönderilmiştir. Sovyet Rusya ve Janos Kadar hükümeti ihtilal sonrasında Macar halkına karşı katı politikalar uygulamış, evlerde silah aramaları yapılmış, hastanelerde olan kişiler bile ihtilale katılıp katılmadığı konusunda araştırmaya tabi tutulmuştur. Bu atmosferde Macarların arasında direniş gösteren, silahlı ya da silahsız olarak Rus işgalini kabul etmeyen kişiler de mücadeleye devam etmişlerdir.

Budapeşte'nin kuzeyinde dağlık bölgelere konuşlanmış olan silahlı 10.000 Macar, Ruslarla ihtilalin ardından buralardan mücadeleler gerçekleştirmiş, Ruslara karşı koymak için dağlık alanları üs olarak kullanmışlardır. Sovyetlerin gerçekleştirmiş olduğu saldırılara ve baskılara rağmen, Macarların mukavemet gücü azalmamıştır. Balıkesir Postası Gazetesi'nin 17 Kasım'da yayınladığı habere göre de Budapeşte'nin kuzeyinde 40 kilometrekarelik bir alanda silahlı ve büyük grupların mücadelelerine ormanlık alanlardan devam ettiğini bildirmiştir. Janos Kadar, bir Rumen haber muhabirine verdiği beyanatta Budapeşte'nin tamamının silahlı mukavemetçilerden temizlendiğini söylemiş, ehemmiyetsiz ufak çete olarak nitelendiirdiği mukavemete devam eden silahlı Macarların ise ormanlık alanlarda bulunduğunu bildirmiştir (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Mahalli İşçi Konseyi üyelerinin tutuklanması, Macaristan'da büyük bir nümayişin yapılmasına sebep olmuş, birçok şehirde sokağa çıkma yasağı olmasına rağmen, Pecs şehrinde kalabalık polisle karşı karşıya gelmiştir. 9 Aralık'ta gerçekleştirilen bu nümayişte polis ve Sovyet askerleri kalabalık üzerine ateş açarak birçok kişinin ölmesine sebep olmuştur (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

İhtilal sonrası yaşanan gelişmelere bakıldığında Macarların Rusların tüm baskı ve katı politikalarına, işçi tutuklamalarına, en ufak bir nümayiş gerçekleştirmiş bile olursa grupların üzerine ateş açmalarına, suçlu ya da suçsuz herkesin yargılanmasına, Sibiryaya sürgünleri gibi her türlü politikaya rağmen hala direniş göstermişlerdir. Rusların 10 Aralık'ta Macaristan'da tutuklamalar gerçekleştirdiği sırada Sovyet askerleri ile silahlı milliyetçiler arasında çıkan çatışmalarda 50 kişi ölmüştür. Ayrıca yer tespiti olunmayan bir radyo istasyonundan yapılan yayına göre, milliyetçi bir grup Ruslardan korkmadıklarını, hürriyet için mücadele edeceklerini ve ne olursa olsun silaha sarıldıklarını dile getiren bir konuşma gerçekleştirmiştir (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

11 Aralık tarihinde Budapeşte'de, Macaristan'da çok büyük bir grev gerçekleştirilmiş, ihtilal sürecinden beri hükümet ilk defa durumun ciddiyetini anlatan açıklamalarda bulunmuştur. Greve binlerce işçi katılmış, Rus tankları ve polisler bölgeye konuşlandırılmış ve çatışmalar yaşanmıştır. Budapeşte Radyosu'nun verdiği bilgilere göre, ayaklanmanın başlamasından beri ilk defa şehir elektriği kesilmiş, demiryolu nakliyatı kesintiye uğramış, posta servisleri çalışamaz hale

gelmiş, fabrikaların tamamı çalışmayı durdurmuş ve dünya ile irtibat kesilmiştir. Hükümet sendikaları, işçilerle anlaşmak için görevlendirilmiş fakat işçiler Kadar hükümetinin görevlendirdiği gizli polis teşkilatının baskıları devam ettikçe çalışmaya başlamayacaklarını belirtmişlerdir. (Ayın Tarihi, Aralık 1956). İşçiler grev süresinin 48 saat olduğunu bildikleri halde greve devam etme kararı almışlar, Kadar'ın görevlendirdiği polisler ise grevcilere karşı sert tutum göstermişler ve silah kullanmaktan çekinmemişlerdir. Aynı günlerde Budapeşte'nin kuzeyinde dağlık bölgelerde 10.000 civarında silahlı mukavemetçilerle Ruslar arasında şiddetli çatışmalar ve mücadeleler devam etmiştir.

Yaşanan gelişmelerden sonra işçi heyetinin temsilcileriyle parlamentoda görüşen Janos Kadar, işçilerin haklarının kendileri için önemli olduğunu ve bu hakları koruyacaklarını, işçi konseylerini destekleyeceklerini fakat devlet içinde devlet kurmaya çalışan konseylere ve kişilere müsamaha göstermeyeceklerini, memleketin kaderini anarşiye bağlayamayacaklarını ve sosyalizmi Macaristan'da gerçekleştireceklerini belirtmiştir (Ayın Tarihi, Aralık 1956). Janos Kadar İşçi Konseyi'ni genel anlamda ikna etmeye çalışsa da muvaffak olamamıştır.

Budapeşte'de ihtilal sonrasında Aralık ayında yaşanan gelişmelerin neticesinde sıkıyönetim ilan edilmiş ve sıkıyönetim kararlarına aykırı hareket edenlerin ise idam olunacağını bildiren bir kararname Yüksek Şura Başkanı İstvan Doby tarafından imzalanarak yayımlanmıştır. Divanı harp sanıklarının, cinayet suçunu işlediği öngörülürse, bu kişi hakkında idam cezası verileceği hükümet tarafından uygun görülmüştür (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

Macaristan'da polis kuvvetleri ile halkın hemen hemen tamamının desteklediği işçi teşkilatları arasında ihtilal sonrasında uzun bir süreç boyunca görülen bir mücadele başlamış ve mücadeleler yer yer çatışmalara dönmüştür. Bu çatışmalarda hayatını kaybedenler ve yaralananlar olmuştur. Macaristan'dan iltica eden kişilerin aktardıklarına göre 11 Aralık'ta başlayan büyük grev 72 saati bulmuş, grev bir süreliğine sona ermiş olsa da işçi heyetlerinde yetkili bazı şahsiyetlerin tutuklanması ile tekrar grevler başlamıştır.

Macar milliyetçilerinden 15.000 kadar kişi, Kızılordu'dan kaçmış 6000 Rus dağlık bir bölgeye sığınmış, Sovyetler ile yaşanabilecek bir çatışma nedeniyle de Rus tanklarına destek kuvvet gönderilmiştir (Ayın Tarihi, Aralık 1956).

İşçilerin sürekli olarak grev yapması ve hükümet aleyhine nümayişler düzenlemeleri, fabrikaların çalışmamasına neden olmuş ve bu durum da Macaristan ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Hem sosyal hem ekonomik anlamda sıkıntılar yaşayan Macarlar ihtilal sonrası mücadeleyi elden bırakmamışlar, Budapeşte’de ve Pecs bölgesinde 14 Aralık’ta milliyetçiler ile Sovyet askerleri arasında şiddetli çatışmalar yaşanmış ve 300 Rus askeri öldürülmüştür. İhtilal sürecinin tamamlanmasının ardından yaşanan en büyük çatışmalardan biri olan bu çatışmada Rus tankları Budapeşte’de tiyatro binasına ateş açmış, birçok Macar da hayatını kaybetmiştir (Aydın Tarihi, Aralık 1956).

Macar İhtilali’nin başlangıcından itibaren geçen altı haftalık süre içinde, sayısı her gün artan Rus birliklerine rağmen Macar mukavemeti kırılmamıştır. Mecsek dağları ve Bakony ormanları ihtilalcileri saklamış ve birer ihtilalci yuvası haline gelmiştir. Sokak çarpışmaları uzun bir süre boyunca devam etmiştir. Ne açlık ne sürgün ne de Janos Kadar’ın tehditleri Macar halkını yıldırabilmiştir. İktisadi durum oldukça kötü bir hal almış, hükümetin organı Nepszapadsag bile durumun kötülüğünü itiraf etmiştir. Enflasyon hat safhaya ulaşmış, yoksulluk artmış, grevler sebebiyle kömür çıkarılmadığı için ısınma sorunu baş göstermiştir. Fakat sadece çalışanlara ekmek verilmesine rağmen Macar işçileri greve devam etmiştir.

İhtilalin etkisinin azalmasının ardından, binlerce işçi işlerini aksattığı ve yavaş çalıştığı gerekçesiyle işlerinden çıkarılmışlardır. Janos Kadar hükümeti yaklaşık 200.000 işçiyi bu şekilde işlerinden uzaklaştırmıştır. İşçi konseyleri bu kararı tanımamış, bazı fabrikaların kasaları ele geçirilmiştir. İşten çıkarılmalar protesto edilmiş ve bu protesto gösterilerinde işçiler ve polisler karşı karşıya gelmiş, çatışmalar yaşanmıştır (Çolak, 2009, s.65-66.).

4.3.4. Nümayişler

Aralık ayının ilk günlerinde de Budapeşte’de nümayişler gerçekleştirilmiş, Macar hükümetinin polisleri ve Sovyet askerleri ile çatışmalara girilmiştir. Bu nümayişlerden bir tanesi kimliği belirli olmayan bir Macar’ın Sovyet askerleri tarafından kaçırılması üzerine çıkmış, Tuna nehrinin iki yakasında da yürüyüşler yapılmış, komünist yanlısı gazeteler toplanılarak yakılmıştır. Ayrıca küçük ihtilalci

gruplar çatışmalara devam etmiş, bu çatışmalarda bir Rus komutanının öldürüldüğü de bildirilmiştir (Aydın Tarihi, Aralık 1956).

İhtilal sonrası yapılan nümayişlerden bir tanesi de 30.000'den fazla kadının gerçekleştirmiş olduğu nümayiştir. İhtilal esnasında hayatını kaybeden eşleri, erkek kardeşleri ve evlatları için toplanan binlerce kadın Meçhul Asker abidesindeki anıta çiçekler bırakmak için toplanmışlardır. Macar kadınları, ülkeleri için canlarını feda eden yakınları için teşekkür etmeyi bu şekilde planlamıştır (Akis, Aralık 1956). Yapılan bu nümayiş herhangi bir propaganda gayesi taşımamış, yalnızca hayatlarını kaybedenleri anmak için yapılan bir nümayiş olmuştur. Sovyet askerleri ilk olarak anıtın etrafındaki kadınlara müdahale etmek istese de Sovyet generallerinden yapılan nümayişe izin verilmiş, Sovyet tankları ve askerlerle önlem alınarak kalabalık grubun dağılması beklenmiştir. Nümayişte herhangi bir çatışma yaşanmamıştır (Aydın Tarihi, Aralık 1956).

Kadınların ve kız çocuklarının Macar İhtilali esnasında göstermiş oldukları dayanışma ve cesaret ihtilalin önem arz eden noktalarından bir tanesi olmuştur. Amerikan haber ajansının bir muhabiri ihtilal esnasında kadınların ve kız çocukların mücadelelerinden oldukça etkilenmiş ve olayları şu şekilde özetlemiştir;

“Tanklara karşı dövüşen genç kızları ve bunları dövüşmeye teşvik eden anneler gördüm. Birçok kadınlar dövüşen erkeklere sıcak yemek ve cephane taşıyorlardı. Muharebeden sonra yıkılan evinin harabesi üstünde duran ve ümitsizce bir şeyler arayan ihtiyar bir kadın ve diğer tarafta soğukta ekmek almak için kuyruk olan kadınlar vardı. Fakat bende en çok tesir bırakan belki, şimdi harp bittikten sonra Budapeşte kadınlarının Rus tanklarına karşı olan alakasızlıklarıdır. Halbuki bu tankları komünist rejimin yetiştirdiği genç kızlar tahrip etmişlerdi. 16 yaşındaki Julisko'yu hatırlıyorum. Kendi boyu kadar bir silah taşıyordu, hiç pudra görmemiş genç yüzünde kuvvetli bir azmin ifadesi olduğu halde Killian kışlasının yakınındaki bir sokakta nöbet tutuyordu. Aynı mntıkada diğer bir sokakta elinde büyük bir tabanca olan tipik proleter bir kadın otomobilimizde ecnebi plaka olmasına rağmen bizi otomobilimizden indirmişti. Bu kadın kadar harpçi olmayan diğer kadın arkadaşları onu nihayet bizim gazeteci olduğumuza ikna ederek serbest bırakılmamıza yardım ettiler. 14 yaşındaki kızıl saçlı bir kız Moskova meydanındaki zırhlı arabayı uçurmaya giden üç çocuğa kumandanlık ediyordu. Ne şeytan bir küçüktü o. Melek yüzlü diğer bir kadın etrafında uçan mermilere aldırılmayarak ağzında sigara ile aynı meydandaki genç işçilerin yaralarını sarıyordu. Dün sokaklarda dövüşen kadınlar bugün tekrar ev kadını oldular. Fakat kızlar Rusça tedrisat yapan okullara gitmemeye karar vermişlerdi. Bu kadınlar uzun saatler sıra bekledikten sonra girmeye muvaffak

oldukları dükkânlarda çok naziktiler. Fakat bu bedbaht şehirde fazla kar etmek isteyen bir kadın gördüm. Şehirli kadınlarla çok güzel işbirliği yapmış olan köylü kadınlar yiyeceklerin fiyatlarını yükseltmeyi reddettikleri halde bir köylü kadın normal olarak 2.60 forint olan bir yumurtaya 10 forint istemişti ama çok geçmeden pişman oldu. Hiddetlenen ev kadınları köylü kadının başında taşıdığı sepet içindeki bütün yumurtaları kırdılar. Böylece haftalardan beri gördüğüm tek yumurta köylü bir kadının buruşuk mendilinden damlıyordu (Ayn Tarihi, Kasım 1956). ”

Bir diğer nümayiş ise 5 Aralık'ta Budapeşte'de 3000 kişinin katıldığı, Lenin Caddesi'nden tiyatro binasına kadar süren, yeni bir hükümet arayışı için yapılan nümayiştir. Gerçekleştirilen bu nümayişte tanklar ve zırhlı araçlar nümayiş yapılan bölgede konuşlanmış olsa da Sovyet askerleri ile herhangi bir çatışma yaşanmamıştır (Ayn Tarihi, Aralık 1956).

Budapeşte'de 6 Aralık'ta nümayiş gerçekleştiren binlerce Macar, polislerle çatışmaya girmiş ve çatışmalarda yaralananlar olmuştur. Fakat ilginç olan bir olay da nümayiş gerçekleştiren grup ile hükümet taraftarı kişiler arasında yaşanan gerginlik ve sonrasında yaşanan çatışmalardır. Hükümet taraftarı kişiler özgürce işlerinin başına dönmek ve sorun yaşamak istemezken, nümayiş gerçekleştiren grup ise Kadar hükümetini lanetleyip, Sovyet tanklarının ülkelerinden gitmesini istemişlerdir. İşte bu sebeplerden dolayı iki grup arasında bir çatışma da yaşanmıştır. Yaşanan bu olayın ardından Sovyet askerleri nümayişçilerin üzerlerine makineli tüfeklerle ateş açmış ve iki Macar hayatını kaybetmiştir (Ayn Tarihi, Aralık 1956).

4.3.5. Sürgünler

Macar ihtilalinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, Ruslar kendilerine tehdit olarak gördükleri, ihtilalin başlangıcında önemli rol oynayan gençleri ve ihtilale katılanları, faaliyetlere, nümayişlere, çatışmalara katılıp katılmadıklarını sorgulamaksızın trenlere doldurup Sibirya'ya göndermişlerdir.

Cumhuriyet Gazetesi 14 Kasım tarihli haberinde Macaristan'ın doğu kesimlerinde trenlere doldurulmuş yüzlerce Macar gencinin ülke dışına doğru götürüldüklerini yazmıştır. Trenlere doldurulan bu gençlerin sürgüne gönderildiğine dair Viyana'ya raporlar gönderilmiştir. Macar ihtilalcileri, yakalanan ve trenlere

bindirilen gençlerin tamamının askerlik çağındaki Macarlar olduklarını açıklamışlardır (Cumhuriyet, 14 Kasım 1956).

Macaristan'da yer yer süren çatışmalara destek olarak grevler devam ederken, Rusların Sibiryaya sürgüne gönderdiği Macarları taşıyan trenin geçiş hattındaki demiryolu çiftçiler tarafından tahrip edilmiş ve tutuklu olan Macarlar kurtarılmıştır (Aydın Tarihi, Kasım 1956). Londra'ya mülteci olarak gelen 300 mülteci den ikisi de trenle götürüldüklerini ve tren yolunun bir kısmının çiftçiler tarafından havaya uçurulduğu ve bu sayede kurtulduklarını belirtmişlerdir. 500 kadar ihtilalciyi taşıyan treni durdurmak amacıyla çiftçiler bir köprüyü havaya uçurmuşlar ve sürgüne giden kişileri kurtarmışlardır (Balıkesir Postası, 15 Kasım 1956). Milliyetçi Macarlar, Rusya'ya sürgüne gönderilen 1000 kadar ihtilalciyi de Budapeşte'nin güney doğusundaki bir istasyonda durduğu esnasında kurtarmışlardır. Fakat kurtarılamayanlarda sürgüne gitmekten kurtarılanların aktardıklarına göre mevcuttur. Budapeşte'den katarlarla taşınan Macarlar, Macar-Sovyet sınırındaki Zahony istasyonunda sorguya çekilmişler, az sayıda Macar geri dönebilmiş geri kalanlar ise Rusya sınırından geçerek sürgüne gönderilmiştir. Janos Kadar hükümeti sürgünleri yalanlasa da kurtulanların aktardıkları tam aksini söylemektedir (Aydın Tarihi, Kasım 1956).

Birleşmiş Milletler kurulunda gerçekleştirilen bir toplantıda Amerikan delegesi Macaristan'dan sürgüne gönderilen Macarlar hakkında konuşmuş, birçoğunun sürgün esnasına açlıktan veya sürgüne gönderildikten sonra soğuktan hayatlarını kaybettiklerini belirtmiştir (Balıkesir Postası, 21 Kasım 1956). Ruslar genel olarak çocukları ve gençleri tutuklamaya başlamışlar, tutuklanan çocuklar ve gençler vagonlara doldurularak Macaristan'ın doğusuna ve oradan Rusya'ya gönderilmişlerdir. Tutuklananların birçoğunu suçlu ya da suçsuz olduğuna bakılmamış, yaşları küçük olan çocuklar Rusya'dan geri gönderilmiş fakat genç sayılanlar ve biraz da büyük çocuklar geri gönderilmemiştir. Yapılan bu uygulama ile Macar halkına verilmek istenen mesaj Janos Kadar hükümeti itaat etmeleri gerektiği olmuştur. İtaat edilmediği takdirde sürgünlere devam edileceği anlamı da taşımaktadır (Aydın Tarihi, Kasım 1956). Macaristan hükümetinde başvekil yardımcısı ve içişleri vekili olarak görev yapan Munnich, sürgünler hakkında bir beyanname yayınlamıştır. Sürgün haberlerinin asılsız olduğunu iddia etmiş olan Munnich, Sovyetler ile Macar hükümeti arasında gerçekleşmiş olan anlaşma

neticesinde tutuklananların sorgularının yapıldığı ve gerekli makamlara gönderildiğini söylemiştir. Suç işleyen kişilerin ise avukat tutabileceklerini de açıklamalarına eklemiştir (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

4.3.6. Yapılan Yardımlar

Macar İhtilali'nin çatışma aksiyonunun genel anlamda sona ermesinin ardından, ülke genelinde yiyecek, sağlık ve barınma anlamında ihtiyaçlar hasıl olmuş ve bu ihtiyaçların giderilmesi için Macar hükümeti bütün Kızılhaç teşkilatlarının Macaristan'a girmelerine ve yardım etmelerine müsaade etmiştir (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

İhtilal sonrasında çeşitli milletlerden gelen yardımlar ilk olarak trenler aracılığıyla gerçekleştirilmiş, gelen trenlerin içinde öncelikli olarak ilaç ve gıda yardımları konulmuştur.

Viyana'dan Budapeşte'ye yardım için giden 12 kamyon dolusu ilaç ve yardım malzemesi gereken yerlere ulaşmış, 40 kamyon kadar yardım malzemesi de yola çıkmak için hazırlanmıştır (Balıkesir Postası, 14 Kasım 1956). Çekoslovakya'dan da gelen ilk yardım treni Macaristan'a ulaşmış, ulaşan trenin 10 vagonu ilaç malzemeleri ile 24 vagonu ise un ile doldurulmuştur. İngiltere, 100.000 liralık bir yardım yapacağını açıklamış, Kraliçe Elizabeth ise yapacağı yardımın miktarını belirtmemiştir (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Macaristan'da yaşanan olaylar nedeniyle, Macar hükümeti vatandaşların içinde bulunduğu güçlükleri gidermek amacıyla Eisenhower'ın yapmış olduğu 20 milyon dolarlık yardımı kabul etmiş, Vatikan'da Papa da ilaç, giyecek ve kumaş yüklü iki vagonu Vatikan'dan Macaristan'a göndermiştir. Harbin etkisinden kurtulamamış olan Güney Kore ise Kızılhaç teşkilatlarının da yapmış olduğu yardımlarla beraber 8 bin dolarlık yardım yapmıştır (Ayın Tarihi, Kasım 1956)

15 ülkenin delegelerinin katıldığı Avrupa konseyinde alınan karara göre Macar mültecilerine 280.000 dolar yardım yapılması kararlaştırılmıştır (Ayın Tarihi, Aralık 1956). 9 Kasım'da yayınlanan Milliyet Gazetesi'ne göre İngiltere yapmış oldukları yardımlara 25.000 sterlin daha eklemiş, Kanada ise 200.000 dolar nakdi

yardım yapmıştır. Yardımlar, Viyana’da büyük depolarda istiflenerek, trenler aracılığıyla Macaristan’a gönderilmiştir (Milliyet, 9 Kasım 1956).

Milliyet Gazetesi, 12 Kasım tarihinde yayınlamış olduğu haberinde ise Milliyet Gazetesi olarak, kahraman Macar milletine yardım kampanyası açıyoruz diyerek kampanya başlatmıştır.¹² Yapılan yardımın açıklama kısmı ise şu şekilde olmuştur:

“Hürriyeti uğruna kahramanca çarpışmakta olan Macar milletine bütün hür dünya elini uzatmakta, imkan nisbetinde yardıma çalışmaktadır. Bu insani vazifeye katılmakta Türk milletinin de tereddüt göstermeyeceği aşıkardır. İşte Milliyet, bu hususta teşebbüse geçmeyi ve ırkdaş Macar milletine yapılacak yardımlar için vasıta olmayı uygun görmüştür. Gazetemizin bu bahiste yaptığı ilk teşebbüs, Macar mültecileri için bir teberru listesi açmak olmuştur. Hamiyetperver vatandaşlarımızın yapacakları para yardımı toplanarak gazetemiz vasıtasıyla Kızılay’a verilecektir. Kızılay da bu para ile ya yiyecek, giyecek, ilaç vesaire yollamak suretiyle aynı yahut da doğrudan doğruya nakdi yardımda bulunacak; toplanan parayı Beynelminel Kızıllaç’a vererek Macar milletine ulaştıracaktır... (Milliyet, 12 Kasım 1956)”

Macaristan’a her ne kadar birçok ülkeden yardım gelse de Sovyet askerlerinin acımasız saldırıları yapılan yardımların ulaşılmasını engellemiştir. Tercüman Gazetesi’nin 13 Kasım tarihindeki haberine göre Ruslar, yardım yapan ve yaralıları taşıyan, sokaklardan yaralı toplayan Kızıllaç kamyonları defalarca ateş açmışlardır.

4.3.7. Dünyadaki Yankıları

Macar ihtilalinin dehşet verici neticesine ait haberlerin dünyaya yayılmasıyla bütün memleketlerde Rusların korkunç intikamına karşı nefret hisleri uyanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi’nin 14 Kasım tarihli haberine göre Fransa’da komünist sendikaların tertiplemiş olduğu işçi grevlerine 600.000 kişilik işçinin arasından 3200 kişi katılmış, genel anlamda ülkede komünizm eleştirilmeye başlanmıştır. Fransa’nın dışında İngiliz komünist sendikalarda da istifalar meydana gelmiştir. İngiltere’deki Komünist Partisi’nde de büyük bir buhran yaşandığı belirtilmiştir. Norveç ve Danimarka Komünist Partileri de Sovyetler Birliği’ne karşı açıkça cephe almışlardır. Doğu Almanya’da ise Macaristan katliamını protesto için sessiz bir gösteri

---

¹² Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-28

düzenlenmiş, Leipzig şehrinde bir okulun öğrencileri siyah elbiselerle derslerine katılmışlardır (Cumhuriyet, 14 Kasım 1956). Sovyetler Birliği'nin Macaristan'a çok sayıda askeri kuvvetle girmesi ve binlerce insanın ölümüyle sonuçlanan ayaklanmaya karşı göstermiş olduğu refleks, dünya üzerinde komünizme bakış açısını olumsuz yönde etkilemiştir.

5 Kasım 1956 tarihinde ihtilal sırasında Sovyet askerlerinden kaçmayı başaran, İmre Nagy hükümetinde bakanlık görevinde bulunmuş olan, Sosyal Demokrat Parti başkanlığı da yapan Anna Kethly, Washington'da düzenlemiş olduğu bir toplantıda Macaristan'a sadece Birleşmiş Milletlerin yardım edebileceğini fakat bu yardımların silah ve cephane ile yapılmaması gerektiğini çünkü böyle bir yardımın yeni çatışmalar doğurup, yeniden insanların ölümüne yol açabileceğini belirtmiştir. Birleşmiş Milletlere mensup bir heyetin Macaristan'daki durumları inceleyerek dünya kamuoyunda da destek oluşturabileceğini de istemiştir (Aydın Tarihi, Kasım 1956).

Amerika'da Cumhurbaşkanı Eisenhower, Moskova'dan birliklerini geri çekmesini talep etmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ise Sovyetler Birliği'ni teline etmiş, bütün dünya memleketlerindeki öğrenciler Macarların bu kitle halindeki katliamına karşı nümayişler yapmıştır. Londra'da da bir protesto yürüyüşü yapan halk kollarında siyah bantlar taşımıştır. Paris'te Komünist Parti merkezi ile komünist yayın organı L'humanite'nin bürosu ateşe verilmiş, Batı Berlin'de yüz bin kişilik bir nümayiş tertiplenmiştir. Federal Almanya Başbakanı Adenauer, radyo ve televizyonlarda yaptığı konuşmalarda halkı sükunete davet etmiştir. Adenauer, Macaristan'da yaşanan çatışmalarda kendilerinin askeri ve harici hiçbir yardımının olmadığını belirtmiş ancak Macarların mücadelelerini hayranlıkla takip ettiğini aktarmıştır. (Mısıroğlu, 2014, s.172.)

Danimarka'da, Komünist Parti ikiye bölünmüş, taraflar arasında şiddetli bir mücadele yaşanmış, ülkede Macar şehitlerinin hatırasına hürmeten beş dakikalık bir saygı duruşu yapılmış, New York'ta 10.000 kişi bir araya gelerek Macaristan'a yardım için bir milyon dolar toplamışlardır. Viyana, Brüksel, Amsterdam, Roma, Lizbon, Madrid, Stockholm, Lahey, Yeni Delhi, Kopenhag, Lüksemburg ve diğer birçok büyük şehirlerde öğrenci nümayişleri ve sessiz yürüyüşler olmuş, elçilik binaları taşlanmış, polislerle karşı karşıya gelinen çatışma ortamları doğmuştur.

Uruguay'da Sovyet elçiliği tahrip edilmiş, İsveç'te ise İkinci Dünya Savaşı yıllarında kitleleri hareketlendiren ve liderliklerini yapan Bertil Harding, Sovyet askerlerine karşı mücadele etmek için gönüllü topladığı belirtilmiştir (Tercüman, 7 Kasım 1956).

Dünya, Avrupa'nın ortasında yaşanan gelişmelere sessiz kalmasa da fiilen yardım göndermekte yetersiz kalmıştır. Macarlar, özellikle Amerika'nın kendileri için topyekün bir yardım göndermeyeceklerini bilseler de kınamalardan ve insani yardımlardan daha fazlasını beklemişlerdir.

Macaristan'da yaşanan gelişmeler aynı zamanda dünya üzerinde büyük bir propaganda savaşlarından birini meydana getirmiştir. Rusların acımasız geri dönüşleri ve Avrupa'nın tam ortasındaki kan dökücülüğü komünist sempatanlarının, aydınların, şairlerin, yazarların kısacası tüm dünya komünistlerinin üzerinde bir etki bırakmıştır. Tabi ki de bu etki olumsuz olmuş ve komünizme ve Sovyet Rusya'ya nefret duymuşlardır. Jean Paul Sartre, yazarların içinde Sovyetler Birliği'ne ve komünizme karşı en büyük hayal kırıklığı yaşayan ve durumu eleştirenlerden biri olmuştur. Sartre, Macaristan'da gelişen hadiseleri eleştiremeyen arkadaşları ile de ilişkilerini bitireceğini belirten bir yazıyı L'Express gazetesinde belirtmiştir (Fejtö, 2012, s. 23). Fransız komünizminin önde gelen isimlerinden Jean Paul Sartre başta olmak üzere birçok tanınmış komünist partilerinden istifa etmişlerdir. Bütün bunlara rağmen netice değişmemiştir.

Cumhuriyet Gazetesi'nin 7 Kasım 1956 tarihli yayınına göre, Fransız parlamentosunda Macar milliyetçileri ve hayatını kaybeden çocuk ve kadınlar için bir dakikalık saygı duruşunda bulunulmuş, hükümet de Macar ihtilalcilerini desteklediğini ve Sovyet Rusya'yı protesto ettiğini bildirmiştir.

Hindistan ve Endonezya başkanlarının ortak olarak gerçekleştirdiği bir konferans sırasında Macaristan vatandaşlarının kendi özgürlüklerini tayin etme hususunda serbest olmaları gerektiğini ve Sovyet askerlerinin Macaristan'dan tahliye edilmeleri lazım geldiğini bildirmişlerdir (Ayn Tarihi, Kasım 1956).

Birleşmiş Milletlere bağlı bir heyetin Macaristan'daki durumu tahkik için gelmek istemesi ve Kadar hükümetine başvuru yapması sonucu, hükümet inceleme heyetini reddetmiştir. Bunun yanı sıra Hindistan başkanı Nehru'nun Sovyetleri mazur gören açıklamaları hem dünya kamuoyunu hem de Hindistan vatandaşlarını

sarsmış, Nehru'nun uluslararası sahada elde etmeye çalıştığı otoritesine zarar vermiştir (Türk Dili, 14 Kasım 1956).

Paris'te kapalı bir spor salonunda büyük bir miting gerçekleştirilmiş, mitinge 8000 kişinin katıldığı bildirilmiştir (Balıkesir Postası, 15 Kasım 1956). Mitingde gazeteciler, yazarlar, vekiller, eski siyasetçiler ve doktorlar söz almış, Sovyet Rusya'nın Macaristan'daki zulmünü kınamışlardır. Söz alan bir gazeteci Macaristan'da yaşanan gelişmeleri Sovyetlerin bir cinayeti olarak nitelendirmiştir. Bir öğrenci ise Birleşmiş Milletlerin Sovyetler Birliği'ne karşı tutumunu ve yaşanan olaylara karşı tavrını eleştirmiştir (Türk Dili, 15 Kasım 1956). Mitingden hemen sonra ise kalabalık bir grup nümayiş düzenleyerek, Ruslar aleyhine sloganlar atmış ve polislerle karşı karşıya gelmişlerdir. Görülmektedir ki Avrupa'nın çeşitli yerlerinde Macaristan'da yaşanan olaylar yüzünden tepkiler artmıştır (Ayın Tarihi, Kasım 1956). İngiltere'de de Centrbury papazı seyahatlerini anlattığı bir konferans sırasında öğrenciler, üzerinde Macar bayrağı bulunan bir tabut getirerek papazı susturmuşlar ve Macarların yanında olanları protestoya davet etmişlerdir (Balıkesir Postası, 15 Kasım 1956).

Fransa İçişleri Bakanı'nın yapmış olduğu açıklamalarda 18 Kasım günü, Fransa'nın Macarlılarla dayanışma içerisinde olduğunu göstermek amacıyla milli bir gün olduğunu ilan etmiş, bayrakların yarıya indirileceğini ve yardımlar toplanacağını belirtmiştir. Oxford Üniversitesi de kendi üniversitelerinde eğitimlerine devam etmek isteyen Macar öğrencilere burs verilecek bir fon ayarlanacağını açıklamıştır (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Yeni Zellanda'dan gelen haberlere göre Macaristan'da yaşanan olayları kınamak için ellerinde pankartlar bulunan kalabalık bir grup, Sovyet elçiliğine giderek içeriye girmeye çalışmış fakat başarılı olamayınca elçilik binasının bahçesine tabut bırakmışlardır. Daha sonraki günlerde de ülkede buna benzer protestolar yaşanmıştır. (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Sovyet komünist partisinin organı olan Pravda Gazetesi'ne ve Yugoslavya Başvekili Tito'nun yapmış oldukları değerlendirmelere göre, Sovyetler Birliği'nin ihtilalin başarıya ulaşmasının ardından gönderdikleri yardımlar, Macaristan'a gitmemiş olsaydı, Macarların kesin olarak başarıya ulaşacakları yönünde olmuştur. (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

4.3.8. Sosyal Durum

Budapeşte’de ihtilalin ardından sokaklarda gıda sıkıntısı baş göstermiş, binlerce Macar sokaklarda yiyecek arayışına girmiştir. Açlık, sefalet ve bulaşıcı hastalıklar meydana gelmiş ve bu konularda da halk mücadele içine girmiştir (Türk Dili, 13 Kasım 1956). Ekmek fırını ve birkaç yiyecek satan dükkânın önünde yüzlerce kişinin bulunduğu kuyruklar meydana gelmiştir. Açlık, ülke genelinde korkutucu bir hal almış, yiyecek taşıyan vasıtalar koruma altında çalışmışlardır (Tercüman, 7 Kasım 1956).

Yoğun bombardımanlar sonucunda binaların çoğu enkaz altında kalmış, binlerce insan değerli eşyalarını ve varlıklarını kaybetmiştir. Yıkılan bina sayısı ise 40.000’i bulmuştur (Balıkesir Postası, 24 Kasım 1956). Yıkılan binaların onarımları için inşaat işçilerine, yapılan grevlere son vermeleri ve işlerinin başına dönmeleri için çağrılarda bulunulmuştur.

Öğrenci teşkilatlarının hazırlamış olduğu bazı beyannameler duvarlara asılmıştır. Bu beyannamelerde, Birleşmiş Milletlerin Macaristan’da aldığı kararların uygulanması, Anna Kethly’nin Birleşmiş Milletler’e temsilci olarak gönderilmesi, söz ve yazı hürriyeti ve Nagy döneminde görev almış vekillerin tahliye edilmeleri ve Nagy’nin görevinin başına tekrar geri getirilmesi yer almıştır (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

İhtilal sonrasında Macaristan’da memurlar iş yerlerine gitseler de koridorlarda ayakta beklemişler, amirlerinin kim olduğunu öğrenememişlerdir. Bunun sebebi ise hiç kimsenin sorumluluk yüklenmek istememesi olmuştur. Komünist partinin en önemli yayın organı olanı Nepsabadszag Gazetesi ise satışa çıkmamıştır. Sokaklarda tramvaylar ve otobüsler görülmemiş, ulaşım konusunda zorluklar yaşanmıştır. Yiyecek maddelerinin durumu zaman içerisinde iyileşse de enflasyon korkusu sebebiyle vatandaşlar birçok şeyi satın almak istemişlerdir (Ayın Tarihi, 1956).

20 Kasım’daki haberlere göre Macaristan’daki şehir düzeni yavaş yavaş düzelmeye başlamış, 3000 dükkan ve 600 lokanta açılmış, dükkanların önündeki kuyruklar ihtilal sonrasındaki kuyruklara nazaran daha da azalmıştır (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Budapeşte'nin yaklaşık olarak 160 kilometre doğusunda yer alan ve 100.000 nüfusa sahip olan Debrecen şehrinde çocuk hastalıkları salgınları başlamış, Budapeşte de ise suların ve yiyeceklerin temiz olmaması sebebiyle amipli dizanteri hastalığı yayılmıştır. Yaşanan hastalığın sebebinin ise, sabun stoklarının yetersizliğinden doğan temizlik eksiliğinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Tahmin edilene göre de 10 günlük sabun stoklarının kalmasından dolayı, ihtiyaçlarının giderilmesi talep edilmiştir. Yaşanan çatışmalar sebebiyle hastaneler kullanılamaz hale gelirken, şehirde bulunan çeşitli binalar tıbbi yardım merkezi olarak kullanılmış, şehirdeki okulların da hasara uğraması sebebiyle eğitime başlanılamamıştır (Aydın Tarihi, Kasım 1956).

Kasım ayının son günlerinde Budapeşte'de hayat biraz daha normale dönmüş veyahut döndürülmeye çalışılmış, bu kapsamda atılan ilk adımlardan biri de sinemaların ve bazı alkollü yerlerin açılması olmuştur. 30 Sinema salonu günde iki kez gösterim yapmak şartıyla açılmış, alkol satışı bulunan birkaç yer de aktifleştirilmiştir (Balıkesir Postası, 30 Kasım 1956).

15 Kasım'da çarpışmalar tamamen durmuş, Budapeşte şehrinin büyük bir kısmı enkaz haline gelmiştir. Grevler uzun bir süre daha devam etmiş, Ruslar ise ellerine geçirdikleri Macarları vagonlara yerleştirerek, her zaman kullandıkları sürgün yeri olan Sibiry'a göndermişlerdir. İklim şartları olarak dünyanın en soğuk yerlerinden biri olan Sibiry'da yaşanan hastalıklar sebebiyle de salgın hastalıklar artmıştır.

Hürriyet mücadelesi Ruslar tarafında kanla boğulduktan sonra Budapeşte şimdi ölü gibidir başlıklı 13 Kasım 1956'daki Türk Dili Gazetesi'nin manşetinde yer alan haber ile ayaklanmanın Sovyetler tarafından bastırıldığı anlaşılmaktadır. Macaristan bu süreçte açlık ve sefaletle mücadele içine girmiştir. Rus tankları güneye doğru temizleme harekâtına devam etmiş ve evlerde silah aramaları yapılmıştır. Haberin devamında Kardinal Mindzetsy'nin de hayatının tehlikede olduğu belirtilmiş, Amerikan elçiliğine sığınan Kardinal'in elçilikten çıkar çıkmaz tutuklanması öngörülmüştür. Yeni bir hükümet kurulmuştur. Yer yer çatışmalar devam etmiş, 26 Ekim'den beri devam eden işçi grevleri ise hala sona ermemiştir.

14 Kasım'da yer alan haber içeriğine göre, Macaristan'da kurulan yeni hükümet, yaşanan gelişmelerle ilgili gözlem yapacak olan Birleşmiş Milletler

gözlemcilerini kabul etmemiştir. Fakat Birleşmiş Milletler genel sekreterliği Macaristan hükümetine girişimlerine devam etmiştir. Amerikan Büyükelçiliğine sığınmış olan Eski Başpiskopos Kardinal Mindsezy, Eisenhower'a bir mektup göndermiş ancak mektubun içeriği hakkında her hangi bir bilgi ortaya çıkmamıştır.

Times of İndia gazetesinde yer alan bir makaleden elde edilen bilgiye göre, Yeni Delhi hükümeti, Macaristan'da bulunan Sovyetler Birliği askerlerinin çekilmesini ve serbest bir seçim yapılmasını isteyen İtalya'ya karşı lehte bir oy kullanmamış, Sovyetler Birliğini mazur görecektutumlar sergilemiştir. Makaleye göre bu durum Batılı devletler tarafından yanlış anlaşılmaya yol açmış ve Yeni Delhi kamuoyunda Nehru'nun sağlamış olduğu otoriteyi kaybedebileceğinden bahsetmiştir.

Paris'te kapalı bir spor salonunda yaklaşık 8.000 kişinin katılım sağladığı bir miting gerçekleştirilmiş, Türk Dili Gazetesi'nin 15 Kasım 1956 tarihli haberine göre mitingde Macaristan'da yaşanan olaylar büyük bir cinayet olarak vasıflandırılmış, Sovyet Rusya aleyhine de sözler sarfedilmiş ve polis nümayişçileri ise güçlkle dağıtmıştır.

Haberin devamına göre, büyük bir devletin modern askeri gücü, basit silahlarla ayaklanmış Macar halkını mağlup etmiş, harp kaybedilmiş fakat ihtilal mağlup olmamıştır.

Macaristan'da kurulan Janos Kadar hükümeti, hem Stalincilik hem de Stalin'in Macaristan temsilcisi Mathias Rakosi ile alakalı olmadığını bu süreçte halka ispat etmeye çalışmaktadır. Halk Janos Kadar'a itimat etmemektedir çünkü Kadar, bir Rus tankının sırtında iktidara gelmiş ve kimse bu durumu affetmemiştir. Rakosi, Janos Kadar'ı 4 yıl müddetle hapsedirmiş olsa da liberalizm cereyanlarına aleyhtar olduğu inancı genel olarak hakimdir.

18 Kasım 1956 tarihindeki Türk Dili Gazetesi, Macaristan'daki durum hakkında genel değerlendirmelerde bulunmuş ve yaşanan gelişmeleri de aktarmıştır. Haberın anasayfada yer alan içeriğine göre Janos Kadar, ülkedeki diğer partilerde görev yapan kişilerle bir koalisyon hükümeti oluşturabilmek için temaslarda bulunmuştur. Petöfi Partisinden, İstvan Bibo, Ferenc Szabo ve Küçük Arazi Sahipleri Partisinden Gyoergy Balogh ile görüşülmüş fakat Sosyal Demokrat Partisinden bazı

isimler İmre Nagy'nin tekrar başvekil olması şartıyla kendileriyle çalışabileceklerini bildirmişlerdir (Türk Dili, 18 Kasım 1956).

İşçi Konseyinde bir konuşma gerçekleştiren Janos Kadar, Sovyet askerlerinin Macaristan'dan çekilme yollarını açıklamış, Kadar'a göre kuvvetler önce Budapeşte'deki kışlarına çekilecek, memleket dahilinde bulunan kışlalarda ihtilal için gelen takviye kuvvetler zaman içerisinde geri çekilecek ve Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan çıkması için müzakerelere girişilecektir. Çünkü Sovyetler Birliği'nin bu pakt üzerine Macaristan'da bulduklarını belirtmiştir (Ayın Tarihi, Kasım 1956).

Gazete, Janos Kadar'ı Sovyetler Birliği'nin kukla hükümeti şeklinde niteleyerek, Kadar'ın Merkez İşçi Konseyinde yaptığı bir konuşma sırasında Rus kuvvetlerinin Macaristan'dan çekilme safhalarını anlatmıştır. Buna göre, Rus kuvvetleri ilk olarak Budapeşte'deki birliklerine çekilecekler, ayaklanmayı bastırmak amacıyla Macaristan'a giren Rus tankları ve askerleri ülkeyi terk edecekler ve Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan çıkması için müzakerelere girişeceklerdir. Çünkü Rus askerleri Macaristan'da bulunmalarını Varşova Paktı'na bağlamaktadır.

Bundan başka batıyı tenkitlerinde cömert, Rusları kötülemekte çok cimri davranan sulh güvercini Nehru, Hindistan'daki infial üzerine Macaristan'daki Rus müdahalesini eleştirmek zorunda kalmıştır. Bitaraf memleketlerin dostu rolünü oynayan Rusya, onların düşüncelerine ehemmiyet vermeye mecbur kalmıştır (Akis, 1956, s. 19).

Diğer taraftan birleşmiş milletler Macar hadiselerini unutmuş değildir. Macaristan'a Birleşmiş Milletler'e mensup bir tahkik heyetinin gönderilmesi hususunda ısrar ediyordu. Kukla Macar hükümeti bu Birleşmiş Milletler kararına artık kati surette hayır diyemiyordu. Fakat Birleşmiş Milletler müşahitlerinin mukavemetçileri mücadeleye teşvik edeceği düşüncesiyle de kabul etmek istememişlerdir.

4.3.9. Köşe Yazarlarının Kaleminden Macar İhtilali

Macar İhtilali'nin gelişim süreci ele alındığında, Ekim ayının son günlerinden itibaren yaşanan olaylarla ilgili kamuoyunda duygu ve düşünceler oluşmaya başlamış, bu düşünceler gazetelerin köşe yazılarına da yansımıştır. Genel itibariyle köşe yazılarında Macarlar, kahraman, zulme karşı mücadele eden, mücadeleciler veyahut Ruslar tarafından baskıya uğrayan mazlum bir millet olarak görülmüş, düşünceler ise destek mahiyeti taşımıştır.

28 Ekim 1956 tarihli Hürriyet Gazetesi'ndeki köşe yazısında Ahmed İhsan, Polonya'da yaşanan hadiseler sonucunda Polonya'nın tarih boyunca yaşamış olduğu zulümleri ve talihsizlikleri aktarmış, yazısının sonunda Polonyalılar ve Macarlar için Rusların esiri olmaktan kurtulmalarını dileyen cümlelerini şu şekilde aktarmıştır.

“...Poznan hadiseleriyle, ekmek ve hürriyet istiyoruz avazeleri arasında açığa vurulan hürriyet aşkı, nihayet bu hafta Varşova'da patlayan isyan hareketleriyle gelişmeğe başlamıştır. Talihsiz Polonya milleti ve onunla beraber Macaristan ve diğer zavallı peyk milletler, çok temenni ederiz ki Moskova'nın esiri olmaktan tamamen kurtulur, kendi yurtlarında, hür ve müstakil olarak yaşamak imkanını bulurlar (Hürriyet, 28 Ekim 1956).”

30 Ekim 1956 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşe yazısında Ömer Sami Coşar, Macaristan'daki hadiseleri iki taraf açısından da değerlendirmiştir. Bu süreçte Gizli Polis Teşkilatı'nın lağvı, kızıl yıldızların reddedilmesi, çiftçilere tanınan haklar, komünist olmayanların ülke yönetimine katılamaması gibi durumları genel anlamda değerlendirmiş, askeri olarak başarı henüz kazanılmasa da büyük ölçüde Macarların muvaffak olduğuna kanaat getirmiştir. Coşar yazısının son satırlarında Macar milletinin kahramanlığını vurgulayarak çarpışmanın devam ettiğini de şu şekilde aktarmıştır: “...Son 48 saat zarfında Budapeşte'deki komünist iktidarın, komünizmi çökertecek tavizleri nasıl yapabildiği ve bunlar etrafında mütareke görüşmelerine gidebildiği sualinin cevabı da şimdi anlaşılıyor. İhtilalcileri, Romanya'dan alelacele getirilen Rus kuvvetleri Peşte'ye varıncaya kadar oyalamak. Kahraman Macar milleti için döğüş bitmemiştir (Cumhuriyet, 30 Ekim 1956).”

Burhan Felek, 30 Ekim 1956 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin üçüncü sayfasındaki Kahraman Macarlar başlıklı köşe yazısında, Macarların tarihteki durumlarından ve Türk milleti ile yakınlığından şu şekilde söz etmiştir:

“...Macarlar kanlı bir millettir. Tarihleri meydanda. İstiklalleri için çok kan dökmüşler. Şu son 35-40 yıl içinde kaç harp, kaç ihtilal geçirmişlerdir. Biz Macarları severiz. Tarih

boyunca dost veya düşman fakat daima asil bir ruhla yan yana veya karşı karşıya yaşamışız. Üstelik aynı kandanız. Macarlar Ongur denilen Türk kolundandır... (Cumhuriyet, 30 Ekim 1956) ”

Felek, yazısının devamında ihtilalin ortaya çıkış sebebinden ve gelişmelerden bahsetmiş, yazısında Macar milletine övgü dolu sözler sarf edip, kahramanlıklarını ve cesaretlerini sıklıkla şu şekilde dile getirmiştir:

“...Macarlar komünist düşmanıdır. Ve pek tabii Rus dostu da değildir. Yıllardır işgal altında kim bilir ne tazyikler gördü ve nihayet günün birinde tahammül edemedi patladı. Bu satırlar yazıldığı zaman Macar ihtilalinin yedinci günü idi ve birçok yerlerde Rus tankları Macar milliyetçilerinin karşısında susmuştu. Tel haberlerine göre birçok yerlerde Ruslar Macarlara karşı ateş etmemişlerdir. İnsan denilen hayvan neslinin kuvveti ne elinde ne belinde ne dilindedir. Bu kuvvet kafasında ve kültüründedir. Cesaret de buradan gelir şecaat de.. Bugün Macarlar dokuz milyonluk bir kütledir. 1914’den beri üst üste gelen harp mağlubiyetleri, komünist işgalleri küçülte küçülte bu güzel memleketi komşuları çıkarına bir mendil kadar bırakmıştır. Buna rağmen Macarlar çok çalışkan ve çok medeni bir millettir. Ne kadar cesur olduklarını da bu sefer gösterdiler. Rus tanklarına karşı silahsız ölüme giden milletin yaşamak hakkıdır. Doğruyu söylemek lazım gelirse şu birkaç günlük ihtilal, 1917 Rus ihtilalinden beri dünyanın gördüğü en büyük ihtilaldır. Bir adamın cesaret göstermesi, ölümden korkmaması parlak bir harekettir. Beş adamınki daha parlaktır. Ama bir millet hep birden bu derece büyük bir cesaret gösterirse onu takdir için söz bulmak güçtür... (Cumhuriyet, 30 Ekim 1956) ”

Daha sonra ise Macarların yardımına hiçbir devletin gitmediğini, kendilerini kurtarmak için kanlarını dere gibi akıttıklarını ve gelişmeleri radyodan takip ederken duygulandığını belirten bir yazıyla Macarların yanında olduğunu aktarmıştır.

Falih Rıfki Atay, 31 Ekim 1956 tarihli Dünya Gazetesi’ndeki köşe yazısında Sovyetler Birliği’nin ve beraberindekilerin baskı ve zulüm sistemini uyguladığı düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır:

“...İki gerçek büsbütün meydana çıkıyor. Biri Sovyetler Birliği ittifakının, rejim beraberliğinde dahi ne kadar tahammül edilmez bir zulüm sistemi olduğudur. İkincisi hürriyet, milliyetçilik ve demokrasi ideallerine bağlı olanlar yıllarca ve her türlü zulüm yolu ile tasfiye olunduktan, kızıl olmayan aydınlar tenkil edildikten, yıllarca uzun yıllarda yalnız bir tek dilli radyo, bir tek dilli basın halk efkârına hükmettikten sonra dahi, bu ideallerin küçük Macaristan’ı koskoca Rus hakimiyetine isyan ettirecek canlı kuvvetleri seferber edebildiğidir... (Dünya, 31 Ekim 1956) ”

Atay, yazısının devamında dünyanın kalbinin Macar hürriyetçileri için çarptığını ve bu hareketin şerefle ve insanca yaşamak ideali için olduğunu, bu yüzden de daha da fedakârlık yapılabileceğini belirtmiştir.

Peyami Safa, Milliyet Gazetesi'nin 1 Kasım 1956 tarihli nüshasında “Üçüncü bir dünya harbi çıkabilir mi?” başlıklı köşe yazısında, bir dünya harbinin çıkıp çıkamayacağı konusunu büyük devletler bazında ele almış, Sovyetler Birliği'nin hem iç hem dış siyasette, peykleri ile olan münasebetlerinde, Komünist Partisi ile ordunun arasında bir birlik olmadığını, son olarak da Macaristan'da yaşanan hadiselerin kanlı bir hal aldığını, Sovyetlerin genel anlamda bir buhran yaşadığını ve bir dünya harbine girişmek istemeyeceğini düşünmüş ve bunu da yazısına aktarmıştır.

Ahmet Emin Yalman, 1 Kasım 1956'daki Vatan Gazetesi'ndeki köşe yazısında, ihtilalin gidişatını genel olarak şu şekilde değerlendirmiştir:

“Düne kadar Macaristan'da her şey şüpheli görünüyordu. Ruslar Peşte'de çarpışmaya devam ediyordu, Romanya'dan ve başka taraflardan Peşte üzerine yeni kuvvetler harekete getirildiği söyleniyordu. Moskova'nın peyk memleketlerindeki tahakkümünden ve istibdattan vazgeçeceğine dair ortada hiçbir kat'i emare yoktu. Emniyet Konseyinde cereyan eden münakaşalarda Rus delegeleri kaçamak arıyorlardı, yaptıkları işin Macar iç işlerine karışmak olmadığını Rus kuvvetlerinin Macar hükümetinin isteği üzerine Varşova paktının hükümleri dairesinde vazife gördüklerini ileri sürüyorlar ve gülünç oluyorlardı. Son yirmi dört saat içinde her şey değişmiştir. Bir defa bütün Macar milleti, milli istiklal hareketinde beraber olduğunu belirtmiş, Macar Hava Kuvvetleri; eğer Rus kuvvetleri çıkmazsa, halkla beraber Ruslarla harbe tutuşmaya kararlı olduğunu açıkça ilan etmiştir. Yani Rusya için ya çekilmek veya Macar milletiyle harbe tutuşmak şıklarından birini seçmek lazım gelmiştir. Öyle görünüyor ki Ruslar bu tarzda bir harbin risklerini ve akıbetlerini göze alamamışlardır. Hem Macaristan'dan çekilmeye karar verdiklerini ilan etmişler, hem de Lehistan ve Romanya ile de müzakerelere girmeye ve askerlerini çekmeye hazır olduklarını belli etmişlerdir... (Vatan, 1 Kasım 1956) ”

Yalman, Rusların Budapeşte'de bulunmalarının sebebinin Macar hükümetinin daveti üzerine olmasının gerçek olmadığını düşünmüş, ardından ihtilal ile alakalı hissiyatını da şu şekilde açıklamıştır:

“...Bilhassa yeni nesilleriyle yüzde yüz Rus baskısına boyun eğdiği ve bunu benimsediği sanılan Macaristan'daki polis tazyiki kalkınca, bütün memlekette Moskova kölesi tek bir komünist bulunmadığı ancak bir avuç tufeylinin Moskova sayesinde külah kapmak istediği meydana çıktı. Allah'a şükür ki başta Macaristan olmak üzere bu tatlı

manzarayı görmeye başladık. Bunun herhalde sonu gelecek, gün geçtikçe içimiz daha çok açılacaktır. (Vatan, 1 Kasım 1956) ”

Yalman, yazısının son satırlarında aslında Macaristan’da Moskova’ya gerçek manasıyla bağlı hiçbir komünist bulunmadığını, bunun da ihtilal sayesinde ortaya çıktığını belirtmiş, ihtilalin gidişatına şükrederek daha iyi sonuçlara ulaşacağı temennisini kaleme almıştır.

Cumhuriyet Gazetesi’nin 1 Kasım 1956 tarihli yayınında, Ahmed Vâlâ Nureddin yazdığı köşe yazısında bütün dünyanın Macaristan’daki hadiseleri takip ettiğini ve dolayısıyla Türkiye’nin de oradan gelecek haberleri sıkı bir şekilde izlediğini aktarmış, daha sonra Macaristan’da yaşanan kanlı hadiselerden, Varşova Pakti’ndan ve bu durumun diğer peyk ülkelerde de ayaklanmaya yol açıp açmayacağına dair görüşlerinden bahsetmiştir. Ancak Ahmet Nureddin’in asıl anlatmak istediği, Doğu Avrupa’da Macar hadiseleri yaşanırken, güneyde de Süveyş Krizi’nin yaşanması, İsrail, İngiltere, Fransa, Mısır ve Rusya’nın bu olaylardaki çıkarlarının çatışıp çatışmadığıdır. Rusya Dışişleri Bakanlığı’nın daha önce Araplara karşı girişilen bir saldırıda yanlarında olacağına dair verilen sözün, şu an Macar ayaklanması sebebiyle tutulmadığından da söz edilmiştir.

Ömer Sami Coşar, Cumhuriyet Gazetesi’nin 1 Kasım tarihli nüshasında “Süveyş Bombalanırken” başlıklı köşe yazısında Macaristan’da yaşanan olayların Rusların müteceviz politikaları sonucu ortaya çıktığını yazmıştır. Batılı devletlerin Sovyetler Birliği’nin propagandalarına kapılan halk kitlelerini cahil olarak nitelendirerek bu milletlerin, Ortadoğu’daki halk kitlelerinin ve Asya’daki halk kitlelerinin Macaristan’da yaşanan olaylar üzerinden kendi taraflarına çekebilecekken, Mısır’da yaşanan olaylardan dolayı bu imkânı kaybettiğinden ve Sovyetlerin de bu durumdan istifade edebileceğinden söz etmiştir.

Peyami Safa, 6 Kasım tarihli Milliyet Gazetesi’ndeki yazısında yaşanan gelişmeleri aktarmış ve eleştirilerini şu şekilde yazıya geçirmiştir:

“Dünya’nın hiçbir terkibi, yan yana duyduğumuz çift kelimelerden hiçbiri, mesela Avrupa medeniyeti, mesela Eyfel kulesi, mesela akşam yemeği, mesela eşek inadı, mesela yılan zehri, mesela sam yeki ve daha bir sürü misalden hiçbiri, şu iki kelime kadar birbirine yakışmaz: Rus kahpeliği. Bu iki kelime birbirlerini öyle severek çiftleşmişlerdir ki ikisini birbirinden ölüm bile ayıramaz. Ve bu hayasız çiftin yavruladığı hileler, tuzaklar, cinayetler, katliamlar dünyanın dünkü, bugünkü ve yarınki

tarihinin en silinmez lekeleri olarak kalacaktır. Rus kahtpeliği! Fakat bu, Rus milletinden ziyade başına geçen müstebit arların, daha müstebit kızıl idarenin ve her memlekette döküntülerini gördüğümüz militan komünistlerin kahtpeliğidir. Dünya nasıl nefret ve matem içinde! Avrupa’da ve Amerika’da sokaklara dökülen halk, bu kahtpeliği avaz avaz haykırarak lanet okuyor; Hollanda gibi memleketlerde radyolar matemden susuyor, birçok üniversitelerin gençleri kahtpeler birliğinin elçilik binaları önünde toplanıyor, nefret kusuyor. Evvelki gece, Londra radyosunda milli bir Macar ajansının memuru tarafından dünyaya gönderilen son mesajları dinlerken harap oldum. Kahtpelerin tayyareleri ajans binasının tepesinde uçuşmaktadır. Tanklar her yeri sarmıştır ve gürültülerinden memurlar birbirlerinin sesini duyamaz olmuşlardır. Elllerinde bir makineli tüfekten ve birkaç kurşundan başka silah ve cephane yoktur. Yine gidip gelip bitişik odanın penceresinden ateş ediyor ve topraklarını müdafaa için son ümitsiz gayretlerini sarf ediyorlar. Nihayet, korkunç sessizlik. Son mesajın son cümlesi yarıda kalıyor. Artık Rus kahtpeliğinin üzerine, yirminci komünist kongresinin örttüğü yalan yorganı paramparça olmuş, kızıl hayasızlığın barış içinde beraberlik propagandası yıkılmıştır. Macar kahramanları boşuna lmediler: Dünyanın bütün gafillerini aldatan bir maskenin düşmesine hizmet etmek de en az bir vatan kurtarmak kadar unutulmayacak bir büyüklüktür (Milliyet, 6 Kasım 1956). ”

Peyami Safa, ihtilalin ardından Rusların Macarlar zerindeki saldırılarına karşı Milliyet Gazetesindeki yazısında Rusları sert bir şekilde eleştirmiş, Macarları ise kahraman olarak ilan etmiştir. Aynı zamanda yayın yapan bir radyo binasının etrafında yaşanan çarpışmaları da yazının içinde aktarmıştır.

Refi Cevad Ulunay, 9 Kasım tarihli Milliyet Gazetesi’nde, ihtilalin Rusların lehine sonuçlanmaya başlamasının ardından köşe yazısında şunları paylaşmıştır:

“Moskofların, mazlum Macar milletine karşı yaptıkları zulüm bütün dünyada öyle bir akis husule getirdi ki bugün kinat Rus isminden bile bir istikrah ve nefret duyuyor. Bunun asarını görüyoruz. Kruşçev’le Bulganin’in İşve Devletini ziyareti takarrür etmişti. Macaristan katliamı zerine İşve hükümeti, Rusya’ya şu haberi göndermiş: İşve, Rusya’nın misafiretini kabul edemeyecektir. Milliyet spor havadisı arasında şu haberi veriyor: Hollanda olimpiyatlardan çekildiğini resmen bildirmiştir. Olimpiyat tahsisatı olan yirmi beş bin dolar işgal altındaki Macaristan’a yardım fonu olarak ayrılmıştır. Bir haber daha: Beynelminel Olimpiyat Komitesinin Reisi, İşpanya’nın, Rusların Macaristan’da yaptıkları katliamı protesto için olimpiyatlardan çekildiğini bildirmiştir. Gerek Hollanda, gerek İşpanya olimpiyatlardan yalnız Macar katliamını protesto etmek için ekilmiyor. Bunun en mühim sebebi: Ruslarla bir yerde beraber bulunmamak, onların teneffüs eylediği havayı teneffüs etmemek... (Milliyet, 9 Kasım 1956) ”

Ulunay'a göre Macaristan'da yaşanan hadiselerin kendisine göre bir katliam niteliği taşıdığını belirtmiş ve spor camiasındaki gelişmeler üzerinden eleştirilerini devam ettirerek, birçok Avrupa ülkesinin Macarların yanında olduğunu ve Ruslarla herhangi bir konuda birlikte olmak istemediğini paylaşmıştır.

Ulunay, yazısının son satırlarında, Macarların Hunların evladı olduğundan ve Rusların Macarlara karşı yapmış oldukları saldırıları canavarca hislerle gerçekleştirdiğinden bahsetmiş olduğu yazısını şu şekilde tamamlamıştır:

“...Nerede kaldı ki büyük muhacerette Hunların evladı olan ve Avrupa'da asırlarca tarihini yaşatan Hon, Hongri, Hongruve yani Macarları kan ve ateşe boğan Moskofları insan addederek onlarla beraber bulunmağa tahammül edebilsin. Ne hüviyetle olursa olsun siz uzanan bir Rus eline bakıldığı zaman hatıra gelen ilk düşünce şudur: Acaba bu parmaklar kaç kişiyi boğmuştur? Artık diplomasi, politika, devletlerarası münasebatı diye bir şey yoktur. Bir tarafta yaşamak isteyen insanlar, diğer tarafta onları yaşatmak istemeyen canavarlar var. Onlar için dünya hükmünü vermiştir (Milliyet, 9 Kasım 1956).”

9 Kasım 1956 tarihli Tercüman Gazetesi'ndeki köşe yazısında Emin Galip Sandalcı, Macarların ayaklanmasının ve sonuçlarının Türk toplumundaki karşılığını anlatmış, Macarların, Türk milleti ile olan kardeşlik bağını vurgulayan ifadeler kullanmıştır. Hür Macar Radyosu'ndan yapılan son yardım çağrılarında da yer verilen yazı şöyledir:

“Evde, sokakta, radyoda, gazetede, vapurda ve tramvayda hep aynı mevzu: Macarlar. Üzülmeyen, acımayan, yüreği kan ağlamayan yok. Bu içten gelen bir kardeşlik, yakınlık duygusu. Şuurlu bir propagandanın yarattığı bir hava olmaktan çok uzak. Elinizde değil. Budapeşte Parlamento binasını Rusların elinden yeniden alanları veya Avusturya hududundaki gümrük binasında günlerden beri pes etmeyenleri duydukça, adeta onlarla birlikte dövüşmüş gibi oluyorsunuz. Ve hele, hala konuşmaya devam eden Hür Macar istasyonlarının, ‘vicdanımız sızlamıyor mu? Ümitsiz bir mücadeleye girişmiş olan Macar milletinin yardımına niçin koşmuyorsunuz? Sizden can değil, silah, yiyecek ve ilaç istiyorsunuz. Macar çocuklar da sizin çocuklarınız kadar sevimlidir. Onların ezilmesine razı olmayacağız. Biz ölmeden Ruslar evlerimize saldırmayacaklardır. Dünyanın vicdanına hitap ediyoruz. Macar milletinin yardımına hala niçin koşmuyorsunuz? Hür dünya utanınız’ diye feryat edişlerini duyup, okuyup da çaresizliğin hicabı içinde başımızı önümüze eğmeye olmanın ıstırabı... (Tercüman, 9 Kasım 1956)”

Sandalcı, yazısının son satırlarında Macarları öven ifadeler kullandıktan sonra, Türk milletini Macarları saygıyla anmaya davet etmiştir.

Kadircan Kafılı, 9 Kasım 1956 tarihli Tercüman Gazetesi'ndeki köşe yazısında, Macar ayaklanmasının ihtilale dönme sebeplerine ve Rusların katı tutumlarının nedenine şu şekilde yer vermiştir:

“Macarlar, Polonyalıların Ruslara karşı istiklal davasına kalkmalarından cesaret aldılar; ayaklandılar, dövüştiler, bir aralık muzaffer oldukları görüldü fakat bu hal uzun sürmedi. Ruslar yeni, zırhlı ve piyade birlikleriyle taarruz ederek Macar hudutlarını geçtiler, her tarafı istila ettiler, ihtilali kan ve ateş içinde boğdular. Polonyalılar bu işte daha akıllı davrandılar. Komünist idareyi değiştiremeyeceklerini, Rusya'ya bağlı kalacaklarını söylediler. Rusların müsamahası bu yüzdendi; fakat Macarlar milliyetçi bir ruhla ayaklandılar. Rusya ise milliyetçiliği asla affetmez, Polonya'ya karşı yumuşak davrandığı halde Macaristan'a karşı gayet insafsız olmasının sebebi budur... (Tercüman, 9 Kasım 1956)”

12 Kasım Milliyet Gazetesi'ndeki köşe yazısında, Refi Cevad Ulunay, Türkiye'de, Macar ihtilalinin etkilerini, toplumdaki genel kanıyı, duygu ve düşünceleri şu şekilde paylaşmıştır:

“Moskoflar, ırkdaşlarımız Macarları yok etmek için genç, ihtiyar, kadın, çocuk demiyor, öldürüyor. Rus kurşunundan canlarını ve hürriyetlerini kurtarmak isteyen bu millet bu kışta kıyamette yalınayak, baş açık yollara düşmüş, sığınacak memleket arıyor. Gazetelerde resimlere bakamıyorum. Yedisinden yetmişine kadar bütün çehrelerde hüznün, melâl, yeis, matem... Büyük babalar, büyük anneler için artık od ocak yok, Ruslar oğullarını öldürmüşler, kızlarını öldürmüşler, torunlarını tanklara çiğnetmişler, evlerini yakmışlar. Zavallıların yürek acısı çehrelerine vurmuş, ne yaptıklarını bilmez bir halde yollara düşmüşler. Moskofların cehennem yaptıkları cennet vatanlarından kaçıyorlar. Bunları dünya gazeteleri yazıyor, bütün dünya, Rusları telin ediyor, Macarlara acıyor. Bu kahraman millet ‘bize cephaneye verin, silah verin. Memleketimiz için sevine sevine ölelim’ diyor... (Milliyet, 12 Kasım 1956)”

Ulunay, Türk toplumundaki bireylerin, Macarları kendi evlatları gibi gördüklerini, üzüntüleriyle üzüldüklerini ve onları için bir çare aradıklarını, aynı zamanda ırkdaş olduklarını belirttiği Macarların kahraman bir millet olduklarını bir başka köşe yazısında yinelemiştir.

Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet, Tercüman, Vatan ve Dünya gazetelerindeki köşe yazıları genel itibariyle Macar ihtilalini desteklemekte ve yaşanan gelişmelerin

olumsuz sonuçlarını da paylaştıklarını belirtmektedir. Bu yazılar da Türkiye'deki vatandaşların, politik tutum fark etmeksizin tüm gazetelerin ve kuruluşların menşei olarak kendilerini aynı veyahut akraba kabul ettikleri Macar milletine ihtilalin başlangıcından itibaren destek olduklarını ortaya koymaktadır.

4.3.10. Macar İhtilaline Türk Devlet Adamlarının Bakışı

Macar ihtilali tüm dünyada büyük bir yankı uyandırdığı gibi Türkiye'de de büyük ölçüde karşılık bulmuştur. Türkiye'nin Budapeşte'deki elçilik binası ile uzun bir süre boyunca iletişime geçememesi, yaşanan gelişmeler hakkında tam anlamıyla bilgi sahibi olmadan açıklama yapılamamasına neden olmuştur. İhtilalin bastırıldığı günlerde ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından yaşanan olaylara ilişkin bir açıklamada bulunulmuştur.

Her Gün Gazetesi'nin 1 Kasım tarihindeki haberine göre, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya üzerinde yaşanan olaylarla ilgili görüşlerini açıklayacağını belirttiği meclis toplantısının gün içerisinde gerçekleştirileceğini bildirmiştir. Toplantının konusunun ise ağırlıklı olarak Süveyş, Polonya ve Macaristan'da yaşanan olaylar üzerine olacağı belirtilmiştir. Ayrıca habere göre Başbakan Adnan Menderes evinde Macaristan ve dış politikada yaşanan gelişmeleri konuşmak üzere Dışişleri Bakanı Ethem Menderesi ve umumi kâtabi Muharrem Nuri Birgi'yi kabul etmiştir (Her Gün, 1 Kasım 1956). Görüşme sonunda Dışişleri Bakanlığı sözcüsüne sorulan sorulara, henüz alınmış bir kararın olmadığı ve yaşanan hadiselerin dikkatle takip edildiği bilgileri verilmiştir (Cumhuriyet, 1 Kasım 1956).

Dünya Gazetesi'nin 2 Kasım tarihli yayınına göre, mecliste konuşma yapan Cumhurbaşkanı Celal Bayar¹³, Macaristan ile ilgili hadiselerle değinmiştir. “Son günlerde Polonya ve bilhassa Macaristan'da cereyan eden kanlı hadiseler, milletlerin ne pahasına olursa olsun ancak hürriyet ve istiklallerine sahip olarak yaşamak istediklerini vuzuh ile göstermiştir (Dünya, 2 Kasım 1956).” diyen Bayar, Polonya ve Macaristan'da yaşananların bir özgürlük mücadelesi olduğunu belirtmiştir.

---

¹³ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-16

Tercüman Gazetesi'nin 13 Kasım'daki yayınına göre, Hürriyet Partisi harici meseleler hakkında meclisin açık veya gizli bir müzakere yapması için teşebbüste bulunmuş, partinin meclis grubu toplanmış ve dış meseleler hakkında şu yazıyı tebliğ etmiştir:

“Hürriyet Partisi Meclis Grubu hükümet rejimlerine müstakil ve demokratik bir hürriyet kazandırmak üzere Macar vatanperverlerinin giriştikleri asil mücadeleyi tebcil eder. Bu istiklal ve hürriyet hareketinin haksız bir müdahale ile kan ve ateş içinde boğmak isteyen emperyalist tecavüzü ıstırap ve teessürle takbih eyler. Mamur ülkeleri tahribe uğrayan ve cesur evlatları imha edilen kahraman Macar milletine bütün medeniyet dünyasının yardıma koşması gerektiğini belirtir. Yurtlarından ayrılmaya mecbur kalan Macar hürriyet kahramanlarına iltica hakkı tanınmasını, maddi müzaharetin esirgenmesini temenni ve bu hadisenin istiklal ve hürriyet içinde yaşamak azmini benimsemiş bütün milletler hesabına müşterek bir dava olduğunu ifade eder (Tercüman, 13 Kasım 1956).”

Cumhuriyet Gazetesi, 14 Kasım'da Hürriyet Partililerin meclise dış meselelerin görüşülmesi için bir önerge verdiğini, bu önergenin tenkit maksadıyla değil istişare amacıyla olduğunu belirtmiştir. Hürriyet Partisi grup başkanvekili Urfa Milletvekili Feridun Ergin, konuyla ilgili şu önergeyi vermiştir:

“Son haftalar zarfında, harici hadiseler dünya sulhu bakımından endişe uyandırabilecek bir mahiyet iktisap etmiştir. Ortadoğu'da patlak veren ihtilaf, Türkiye'nin dâhil bulunduğunu geniş ittifak manzumesini yakından alakalandırmaktadır. Cumhuriyet hükümetinin takdirine bağlı olarak meclisin açık veya gizli bir oturumunda, siyasi hadiselerin takip ettiği seyir ve Türk hariciyesi ile müttefik hükümetlerin görüşleri hakkında izahat verilmesini ve bu mevzu etrafında müzakere açılmasını arz ve teklif ederiz. (Cumhuriyet, 14 Kasım 1956) ”

Hürriyet Partisi, gelişmelerden, açıklamalardan ve girişimlerden anlaşıldığı kadarıyla Macar ihtilalcilerini desteklemiş, mücadele edenleri kahraman olarak nitelemiş ve iltica etmek zorunda kalan Macarlara yardım edilmesi gerektiğini belirterek Macar ayaklanmasını bir hürriyet mücadelesi olarak görerek, destek olduklarını belirtmişlerdir. Cumhuriyetçi Millet Partisi ise Hürriyet Partisi'nin açıklamalarını destekleyecek açıklamalarda bulunmuş, dış meselelerin görüşülmesini talep eden bir tebliğ yayınlamıştır (Tercüman, 15 Kasım 1956).

Türk Dili Gazetesi'nin 18 Kasım'da yayınladığı habere göre Cumhuriyet Halk Partisi, dış meseleleri görüşmüş, görüşmelerde İsmet İnönü Türkiye'nin durumunu incelemiş, gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini açıklamıştır.

Türkiye'de politik olarak Macaristan hadiseleri endişe ile takip edilmiş, bunun dışında edebiyat, sanat, tiyatro ve spor camiasında da gelişmeler yaşanmıştır. Macaristan'daki karışıklıklar sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan Macar sporcular, Türkiye'ye gelmişlerdir. Tercüman Gazetesi'nin 7 Kasım tarihli haberine göre Türkiye'ye gelen sporcu kafilesi üzgün olduğu, göğüslerindeki armalarda yıldızların çıkarılmış olduğu, sporculardan bazılarının ihtilale katıldığı bildirilmiştir.¹⁴

Tercüman Gazetesi'nin 19 Kasım tarihli yayınına göre, İstanbul'da bir Macar kilisesinde ihtilalde hayatını kaybeden Macarlar için bir ayin yapılmış, bu ayinde çarpışmalara devam eden ihtilalciler ve ölen Macarlar anılmıştır.¹⁵ Aynı günlerde de bir Macar gemisi Türkiye'ye gelmiş, kaptan ve mürettebatı ile yakın ilişkiler kurulmuş, mürettebatın ailelerinden haber alamadıkları, iltica etme isteklerinin olduğu aktarılmıştır.

Macar ihtilali, tüm dünyada yankı uyandıran, hiç kimsenin beklemediği ve yaşam şartları ve hürriyet arzusu ile yaşayan binlerce insanın bir anda bir araya gelerek ortaya koydukları bir ihtilaldir. Macarlar, Sovyetler Birliği'ne karşı çok ciddi bir mücadele vermiş, ihtilal başarısızlıkla sonuçlansa da tüm dünyanın nazarında kazanılmış bir ihtilaldir. Dünyadaki birçok ülkede etkiler bıraktığı gibi, Türkiye'de de edebiyat ve sanat anlamında birçok yazarın dikkatini çekmiştir.

---

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-19

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ek-24

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

20. yüzyıl ortalarında bağımsızlık ve ekonomik özgürlük arayışı sebepleriyle yaşadıkları çağın süper güç devletlerinden biri olan ve aynı zamanda bağlı buldukları Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne karşı ayaklanan Macarlar, dünya kamuoyunda büyük yankı uyandıran bir mücadele vermişlerdir. Ayaklanma her ne kadar başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da, Macarlar tüm dünyanın sempatisini kazanmayı başarmışlardır. Ancak bu sempati, on binlerce kişinin hayatlarını kaybetmesine ve yüz binlercesinin ise memleketlerini terk etmelerine mâl olmuştur.

Sovyetler Birliği'ne bağlı bulunan ülkelerde yönetim açısından Macaristan'daki gibi sorunlar aynı dönemde ortaya çıkmış olsa da çözüm odaklı anlaşmalar sağlanmış fakat reaksiyon olarak Macarlar kimsenin beklemediği bir hadise gerçekleştirmişlerdir. Stalin döneminde ortaya çıkmış dikdatör zihniyet, toplumların hemen hepsine büyük acılar yaşatmıştır. Doğu Avrupa, Kafkasya ve Orta Asya'da bulunan ve Sovyetler Birliği'ne bağlı olarak varlığını sürdüren devletlerde yaşanan olaylar, toplumları Stalin'e ve bu bağlamda Sovyetler Birliği'ne düşman hale getirmiştir. Macaristan ise bu ülkelerden biri olmuş ancak zulme karşı mücadele etmekten kaçınmamışlardır.

Komünizm ve Rus fikriyat ile ilk olarak Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden hemen sonra tanışan Macaristan, kendilerini canlarından, mallarından, hürriyetlerinden ve yaşam alanlarından asıl yoksun bırakacak olan bu düşünce yapısı ile İkinci Dünya Savaşı'nın ardından daha da yakın olmuşlardır. Dünyayı kasıp kavuran, İtalya ve Almanya öncülüğünde ortaya çıkan faşizm Macaristan ile o yıllarda daha yakın olsa da savaşın Sovyetler Birliği'nin lehine sonuçlanmasından sonra faşist düşünce yapısı yerini komünizme ve Komünist Partisi'ne bırakmıştır.

Komünizm ve Komünist Partisi'nin yönetim tarzı, Macar toplumunu günden güne hürriyetlerinden yoksunlaştırmış, ekonomik olarak refah düzeyinin altında bırakmış, sosyokültürel açıdan olumsuz etkilemiş, bu bağlamda da Macarlar yaşam

biçimlerinden oldukça rahatsızlık duymaya başlamışlardır. 1956 yılında yaşanan ihtilalin en temel problemi bu olmuştur. Çok ağır koşullarda çalışan ve çalışmalarının karşılığını elde edemeyen, hayat standartlarından uzaklaşan, komünizme, Sovyet Rusya'ya ait olan tüm unsurları ülkelerinin her köşesinde görmekten rahatsızlık duyan Macarlar hazırlıksız, plansız ve oldukça ani bir ihtilal hareketine girişerek tüm bu sorunları ortadan kaldırmayı hedeflemişlerdir. Sovyetler Birliği'ne bağlı bir şekilde varlıklarını sürdüren devletlerden bazılarında da benzer sorunlar yaşanması ve nümayişlerin başlaması Macarları amaçlarına daha da yaklaştırmış, 23 Ekim 1956 tarihinde öğrencilerin ve işçilerin başlattığı bir ihtilal girişimi başlamıştır.

Macarların, ihtilalin başarılı gidişatı sonrası Varşova Paktı'ndan ayrılma düşüncesi ve tam anlamıyla Sovyetlerden kopma isteği, beraberinde geri dönüşü olmayan bir durum ortaya çıkarmıştır. İhtilali yöneten askeri kadronun tutuklanması, İmre Nagy'nin kaçırılması direniş gösteren Macarların gücünü azaltmış, büyük bir kuvvetle, daha hazırlıklı bir şekilde gelen Sovyet askerleri tekrar yönetimi ele geçirmeyi başarmıştır. Bunun sonucunda ihtilal hareketi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Sovyetler Birliği'nin Macaristan'da kontrolü tekrar ele geçirmesinin ardından, çatışmalar, direnişler ve işçi grevleri devam etmiş, yaşanan bu kaos ortamında can kayıpları ihtilalin ilk günlerindeki kadar olmasa da meydana gelmeye devam etmiştir. Macaristan, ülke olarak büyük bir felakete sürüklenmiş, gıda ve ilaç bakımından ciddi bir eksiklik oluşmuş, açlık, salgın hastalık gibi problemler ortaya çıkmıştır. Çatışmalar esnasında on binlerce bina yıkılmış veya tahrip olmuştur. Böylelikle Macaristan'da hayatta kalabilen vatandaşlar gıda ve sağlık sorununa ek olarak barınma sorunu da yaşamışlardır. Ülkedeki huzurun tamamen kaybolduğunu anlayan yüz binlerce Macaristan vatandaşı başta Avusturya olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkelerine iltica etmek zorunda kalmıştır. Böylelikle Avrupa'da ciddi bir mülteci problemi de oluşmuştur. Macar mülteciler, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avusturya, Almanya, İngiltere, Fransa gibi birçok devletlere iltica ettiği gibi, Türkiye'ye de iltica etmişler, uzun bir tarih süreci boyunca ortak noktalar bulunduran iki devletin vatandaşları büyük bir yakınlık kurmuşlardır. İstanbul'a gelen ve buraya yerleşen Macar vatandaşlara kucak açan Türk milleti, çatışmalar esnasında anne ve babalarını kaybeden Macar çocuklarını evlat edinmek için ise sıraya girmişlerdir.

Macar İhtilali'nin dünyada yankı uyandırması, dünya basınına ve ulusal basına yansımaları, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ülkelerde teşkilatlanma ve ideolojik fikirlerin yayılması anlamında yarış içerisinde olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne ve doğal olarak da komünizm anlayışına büyük ölçüde olumsuz etki oluşturmuştur. İhtilalin oldukça acımasız bir şekilde bastırılması, ilk günden itibaren Sovyet askerlerinin gerçekleştirmiş oldukları katliamlar, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne bağlı olan ülkelerde huzursuzluk yaratmıştır. Peyk memleketlerin dışındaki ülkelerde de antikomünist hareketlilik başlamış, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde Rus İhtilali'nin 39.yıldönümünde komünizm aleyhine nümayişler gerçekleştirilmiş, Sovyet Rusya sefaretlerine ve Komünist Parti binalarına saldırılar gerçekleşmiş ve ateşe verilmiştir. Moskova'daki törenlere daha önceki yıllarda katılım sağlayan batılı devletler, Macaristan'da yaşanan olaylar sebebiyle 39.yıl kutlamalarına katılmamışlardır. Katılım sağlamayanlar arasına Türkiye Cumhuriyeti'nin elçileri de dahil olmuş, tepkisini göstermiştir.

Macar İhtilali'ni alevlendirenlerin ve aksiyon hareketine dönüştürenlerin öğrenciler olması, komünizm fikriyatının dünya üzerinde daha çok sorgulanmasına da sebebiyet veren faktörlerden biri olmuştur. Düşünen, öğrenmeye açık olan ve doktrinleri, manifestoları, öğretileri toplumun diğer kesimlerine göre daha çabuk kavrayabilenlerin öğrenciler olması ve aynı zamanda bu öğrencilerin, komünizmi, Komünist Parti'nin faaliyetlerini, Sovyet Rusya'nın beklentilerini sorgulayıp ayaklanmayı başlatmaları, Sovyetler Birliği'nin hedeflerinden biraz daha uzaklaşmalarına sebep olmuştur.

Macar İhtilali, ortaya çıktığı günden itibaren, Türk basınına sürekli olarak yansımış, günlük gazetelerde, haftalık veyahut aylık dergilerde, çeşitli yazarların eserlerinde, tiyatro ve edebiyat alanında da ciddi ölçüde karşılık bulmuştur. Türkiye'de Hüseyin Nihal Atsız, Attila İlhan, Arif Nihat Asya gibi önemli fikir adamları kaleme aldıkları eserleri ile ihtilale destek vermiş, Tarık Buğra, Ayakta Durmak İstiyorum adlı piyesiyle konuyu ele almış, Jean Paul Sartre ise Sovyet Rusya'ya destek veren yazarlarla ilişkisini keseceğini açıklayarak Macar İhtilali'nin savunucusu haline gelmiştir.

Türkler ve Macarlar, tarihsel süreç boyunca, kimi zaman karşı karşıya gelerek savaşmış, kimi zaman ise birlikte yaşayarak kültürel anlamda etkileşimlerde

bulunmuş iki millettir. Bu bağlamda 1956 yılında yaşanan ihtilal hareketi, Türkiye Cumhuriyeti kamuoyunda ve basınında önemli bir yere sahip olmuştur.

Ulusal ve yerel gazeteler ayaklanmanın ilk safhasında ihtilalin neden ortaya çıktığını anlamaya çalışmış ve gidişat hakkında objektif bilgiler yansıtmıştır. Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet ve Tercüman gazeteleri ihtilali yakından takip eden ve sürekli olarak bilgi akışı sağlayan gazetelerin başında gelmiştir. İlk etapta nümayişçiler, ihtilalciler gibi ifadeler kullanılsa da daha sonraki günlerde ihtilalin taraflarından milliyetçiler ile Sovyet askerleri olarak bahsedilmiştir. Cumhuriyet Gazetesi'nin Macar milletini desteklediğini belirten haber yayını, Milliyet Gazetesi'nin Macarlar için yardım kampanyası başlatması, Hürriyet Gazetesi'nin hayatlarını kaybeden Macarlardan hürriyet uğruna öldüklerini belirten açıklamaları, Türk basının ihtilale ve Macar toplumuna yönelik bakış açısını net bir şekilde ortaya koymuştur.

Toplumun önemli sayılabilecek ölçüdeki kısmını fikirleriyle ve olaylara bakış açılarıyla besleyen, yönlendiren ve bilgilendiren köşe yazarları, Macar İhtilali'ne ihtilalin ilk günlerinden itibaren destek vermiş, Peyami Safa, Falih Rıfkı Atay gibi önemli isimler Rusların gerçekleştirmiş oldukları saldırıları ise her defasında ağır şekilde eleştirmişlerdir. Köşe yazarlarının hemen hepsi Macarların ihtilal hareketini kahramanca bulmuş, ölenlere ve yaralananlara ise üzüntülerini kaleme alırken Ruslara lanet etmişlerdir.

Çalışmada, ulusal ve yerel gazeteler, haftalık ve aylık dergiler incelenerek ihtilalin başlangıcı, gelişimi ve sonuçları ele alınarak Macar İhtilali'nin Türk basınındaki karşılığı ortaya konmaya çalışıldı. Genel itibariyle ihtilale destek maiyeti taşıyan, haberler, köşe yazıları, paylaşımlar ortaya çıkmış, Macarların ve Türklerin ortak yaşayışlarını ortaya koyan içerikler hazırlanmış, Kasım ayının başlarından itibaren ise durumun Macarların aleyhine dönmesiyle birlikte Ruslara karşı şiddetli eleştiriler ve kınamalar yapılmıştır.

Ayın Tarihi, Çakmak ve Akis dergileri ihtilal ile alakalı konuları ihtilal öncesi, ihtilal ve sonrası itibariyle genel anlamda ele almış, Ayın Tarihi ve Çakmak dergileri konuya daha objektif yaklaşmış, Akis Dergisi ise birkaç noktada Macarlara destek maiyeti taşıyan yazılarını paylaşarak taraf olmuştur.

KAYNAKÇA

- Armaoğlu, F. (2020). *20.Yüzyıl siyasi tarihi (1914-1996)*. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Buğra, T. (2021). *Ayakta durmak istiyorum (Piyas 3 Perde)* İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş
- Çolak, M. (2009). *1956 Macar ihtilali ve Türkiye*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Eckart, F. (2010). *Macaristan tarihi*. (Çev: İ.Kafesoğlu). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Fejtö, F. (2012). *1956 Macar ihtilali ilk antitotaliter ihtilal*. (Çev: F.B.Kocamemi) İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayın Yayınevi.
- Güner, A. (1982). *Tanklar gerçeği biliyor*. Ankara: Selçuk Yayınları
- Kadar, J. (1976). *Macaristan karşıdevrimi 1956*. (Çev: Z.Gökkaya) Ankara: Ser Yayınevi.
- Kontler, L. (2021). Macaristan Bin Yıllık Ülke. P.Furtado (Editör) *Ülkelerin tarihleri içinde* (s.143-153). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mısıroğlu, K. (2014). *Macar ihtilali*. İstanbul: Sebil Yayınevi.
- Tekin, N.T. (2014). *Çağdaş dünya tarihi (1789-1990)*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Togan, Z.V. (2020) *Umumi Türk tarihine giriş en eski devirlerden 16.asra kadar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Trory, E. (2015). *Macaristan 1919 ve 1956 karşıdevrimin anatomisi*. (Çev: Ö.Balkılıç) İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- (1966). *Macaristan'ın hürriyet savaşı 10.Yıl (1956-1966)*. Ankara: Türk Kadını Yayınları.
- ....(1956). İktisadi ve mali sahada; Demirperde. *Akis Dergisi*. 8 (126). 14-15
- ....(1956). Dünya'da olup bitenler; Polonya. *Akis Dergisi*. 8 (127). 22-23

- ....(1956). Dünya’da olup bitenler; Polonya. *Akis Dergisi*. 8 (129). 18-19
- ....(1956). Dünya’da olup bitenler; Macaristan hürriyet uğruna. *Akis Dergisi*. 8 (130)
- ....(1956). Dünya’da olup bitenler; Macaristan. *Akis Dergisi*. 8 (132). 14-16
- ....(1956). Dünya’da olup bitenler; Demirperde. *Akis Dergisi*. 8 (134). 17-19
- ....(1956). Dünya’da olup bitenler; Macaristan bitmeyen kavga. *Akis Dergisi*. 8 (135). 19
- ....(1956). Dünya’da olup bitenler; Macaristan. *Akis Dergisi*. 8 (137). 29
- ....(1956). Orta Avrupa; Macaristan. *Ayin Tarihi Dergisi*. (275). 212-254
- ....(1956). Orta Avrupa; Macaristan. *Ayin Tarihi Dergisi*. (276). 176-243
- ....(1956). Orta Avrupa; Macaristan. *Ayin Tarihi Dergisi*. (277). 446-477
- ....(1956). Dış Politika; Macaristan dize geldi Majeste! *Çakmak Dergisi*. (37). 6-7
- ....(1956). Hadiseler; Macar İhtilali. *Çakmak Dergisi*. (39). 10-11
- Akşam Gazetesi. (1956). *Ruslar Peşte’yi aldı, Macar hükümetini esir etti*. (4 Kasım 1956). 1
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macaristan’da ayaklanmalar oldu*. (25 Ekim 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Budapeşte şehri ateşler içinde*. (26 Ekim 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macaristan’da son durum*. (31 Ekim 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Rus birlikleri dünden beri Macaristan’ı terk ediyor*. (1 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Ruslar Macaristan’ı işgal etmeye başladılar*. (3 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macar milliyetçileri Ruslarla muharebeye devam ediyor*. (6 Kasım 1956). 1-4

- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macarlar açlık, soğuk, hastalıkla da kahramanca mücadele ediyor.* (13 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Budapeşte sokaklarında gömülemeyen ölüler dolu.* (14 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macar gençleri Sibiryaya'ya sürülüyor.* (15 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macar işçilerinin greve son vermeleri istendi.* (17 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macaristan'da her köylü toprak sahibi olabilecek.* (20 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Sibiryaya'ya sürgüne gönderilen Macarlar soğuktan donmak üzere.* (21 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Macaristan'da küçük çocuklar da sürgüne yollanıyor.* (23 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Budapeşte ve diğer şehirlerde yiyecek sıkıntısı had safhada.* (24 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Türkiye'ye gelecek olan Macarlar.* (26 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Rus askerleri birbirlerine karşı savaş ediyorlar.* (27 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Avusturyaya'ya mülteci akını devam ediyor.* (29 Kasım 1956). 1-4
- Balıkesir Postası Gazetesi. (1956). *Budapeşte'de sinema ve içkili yerler açılıyor.* (30 Kasım 1956). 1-4
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Macaristan'da da talebeler hükümete karşı ayaklandı.* (22 Ekim 1956). 1-5

- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Başkaldıran Polonya'nın takip edeceği siyaset.* (23 Ekim 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Polonya'da Ruslar aleyhine büyük nümayişler yapılıyor.* (24 Ekim 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Peşte'de patlak veren kanlı ihtilal.* (25 Ekim 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Peşte sokaklarında 3000 ölü yatıyor.* (26 Ekim 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Macar ihtilali kan ve ateş içinde yayılıyor.* (27 Ekim 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *İhtilalciler batı Macaristan'ı ele geçirdiler.* (29 Ekim 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Ruslar Macaristan'dan çekilmiyorlar.* (30 Ekim 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Macar ihtilali zafere ulaştı.* (1 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Meclis dün Bayar'ın nutku ile açıldı.* (2 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Sovyet Rusya Macaristan'ı kuşattıktan sonra dün müzakere masasına oturdu.* (4 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Peşte'ye yeni Rus taarruzu.* (5 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Kahraman Macaristan yeniden ayaklandı.* (7 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Peşte ve diğer Macar şehirleri yanıyor.* (8 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Bugün 18.ci gün: Kahraman Macar milleti hala çarpışıyor.* (9 Kasım 1956). 1-5

- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Rus askeri Macar ihtilalcilere katılıyor.* (11 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Macar ihtilali kanla boğularak yavaş yavaş sönmeye başladı.* (13 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Sovyet Rusya bütün Macar gençlerini trenlere doldurup Sibirya'ya sürüyor.* (14 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *CHP ve Hür Parti'nin Harici meseleleri dair görüşleri.* (18 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Şehrimizdeki Macarların gösterisine izin verilmedi.* (23 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Macaristan'ın ihtilal devri Başbakanı Ruslar tarafından kaçırıldı.* (24 Kasım 1956). 1-5
- Cumhuriyet Gazetesi. (1956). *Macaristan katliamı hala devam ediyor.* (28 Kasım 1956). 1-5
- Dünya Gazetesi. (1956). *Meclis açıldı.* (2 Kasım 1956). 5
- Her Gün Gazetesi. (1956). *Türkiye'nin görüşünü C.Bayar açıklayacak.* (1 Kasım 1956). 1
- Hürriyet Gazetesi. (1956). *Macar hürriyet savaşı dünya işi oldu.* (28 Ekim 1956). 1-5
- Hürriyet Gazetesi. (1956). *Bütün Macar şehirlerinde şiddetli bir açlık ve ilaç sıkıntısı başladı.* (8 Kasım 1956). 1-5
- Hürriyet Gazetesi. (1956). *Macar milliyetçilerine Rus erleri de katılmaya başladı.* (11 Kasım 1956). 1-5
- Hürriyet Gazetesi. (1956). *D.P. Grubunda dış politika görüşüldü.* (28 Kasım 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Polonya Ruslara karşı ayaklandı.* (24 Ekim 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Bütün peykler kaynaşiyor.* (26 Ekim 1956). 1

- Milliyet Gazetesi. (1956). *Milliyetçiler duruma hakim*. (28 Ekim 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Macaristan hürriyete kavuştu*. (31 Ekim 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Milliyetçi kuvvetler Budapeşte'ye girdi*. (1 Kasım 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Mindszenty Başvekil oluyor*. (2 Kasım 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Rus birlikleri Macaristan'ı terk edecek*. (4 Kasım 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Kızıllar, Macaristan'ı kızıla boyadı*. (6 Kasım 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Hür Dünya Rusya'yı takbih ediyor*. (9 Kasım 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *Budapeşte salgın hastalıktan kırılıyor*. (12 Kasım 1956). 1-5
- Milliyet Gazetesi. (1956). *İmre Nagy ve Pal Maleter idam edildi*. (18 Haziran 1958). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Rus tankları Macar milletini yıldıramadı*. (6 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Macar milleti yeniden bir ölüm dirim harbine girişti*. (7 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Macaristan boyun eğmedi*. (8 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Macar milliyetçileri savaşa devam ediyor*. (9 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Romanya'da da isyan hareketleri geliyor*. (12 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Macar ihtilalini gördüm*. (13 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Ruslar Macar gençlerini Sibiryaya sürüyor*. (15 Kasım 1956). 1-5

- Tercüman Gazetesi. (1956). *Rusya Macaristan'a tekrar 20 Tümen asker sevk etti.* (19 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Macar şilebi Balaton memleketine dönmüyor.* (23 Kasım 1956). 1-5
- Tercüman Gazetesi. (1956). *Memleketimize gelecek 500 Macar mültecisi Pendik'te Kızılay Kampına yerleştirilecek.* (24 Kasım 1956). 1-5
- Tan Gazetesi. (1956). *Ankara'da akisler.* (1 Kasım 1956). 1
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Polonya'dan sonra Macaristan da hürriyeti seçiyor.* (24 Ekim 1956). 1
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Macaristan'daki ayaklanma büyüyor.* (26 Ekim 1956). 1-3
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Budapeşte'nin içi cesetlerle doldu.* (27 Ekim 1956). 3
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Rus askerleri silahla ekmek değişiyor.* (31 Ekim 1956). 3
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Peşte düştü.* (1 Kasım 1956). 1-2
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Doğu Macaristan'ın Ruslar tarafından işgali üzerine harp endişesi arttı.* (3 Kasım 1956). 1-2
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Macar meselesi endişeyi arttırıyor.* (4 Kasım 1956). 1-2
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Macaristan işgal edildi.* (6 Kasım 1956). 1-2
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Macaristan hala azimle savaşıyor.* (7 Kasım 1956). 1-2
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Budapeşte'deki Türk elçiliği binası da tahrip edildi.* (8 Kasım 1956). 1-2
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Zavallı Macaristan.* (10 Kasım 1956). 3
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Macarlar hala mukavemet ediyor.* (11 Kasım 1956). 1-2
- Türk Dili Gazetesi. (1956). *Budapeşte şimdi ölü gibidir. Macaristan açlıkla karşı karşıya bulunuyor.* (13 Kasım 1956). 1

Türk Dili Gazetesi. (1956). *Macar hükümeti Birleşmiş Milletler müşahitlerini kabul etmiyor.* (14 Kasım 1956). 1-2

Türk Dili Gazetesi. (1956). *Rusların Macaristan'daki hareketleri bütün dünyada büyük infial uyandırdı.* (15 Kasım 1956). 1

Türk Dili Gazetesi. (1956). *Macaristan'da durum ne halde?.* (18 Kasım 1956). 1-2

Türk Dili Gazetesi. (1956). *Rusların yeni bir oyunu.* (25 Kasım 1956). 1

Türk Dili Gazetesi. (1956). *Budapeşte'de yeni nümayişler.* (4 Aralık 1956). 1

Vatan Gazetesi. (1956). *Meclis bugün açılıyor.* (1 Kasım 1956). 1

EKLER

Ek 1: Macar İhtilalcilerinin Başbakanlığa Getirilmesini İstedikleri İmre Nagy,
Cumhuriyet, 25 Ekim 1956.

Ek 2: 28 Haziran 1956'da Macaristan'daki Ayaklanma Öncesi Ortaya Çıkan Sorunlar İle Benzer Problemleri Yaşayıp İsyana Öncülük Eden Polonya'nın Poznan Şehrinde Bir Fuar, Akis, 6 Ekim 1956.

İkmal yol
inden ken
nkü Ame
günde 300.
m petrolü
Nevyork'a
ile, 8.500
u mesafe
Mesafedeki
kerinin yo
Bu yüzden
a ucuzdu.
va değildi.
esmi öden
yolunun
46.000 do

ortaya çı
undan do
caktı. Bu
kmah ida
nker yok
ti tanker
lamak için
i Amerika
Venezuela
ı yarıküre
ti.

petrol uz
günde 500
ek ve Orta
n kesilme
nerika Bir
varil pet
atı Yarıkü
ini günde
e artırmak
00 varil de
rupaya ula

ir tahmine,
borularının
yani Avru
tadar petrol
ayanıyordu.
etrol uzma
n diğer Or
millileştir
i halinde bu
berest sayı
du.

İkmal siste
inin üzerine
ekti. Petrol
nuhakkaktı.
Kuzey - Batı
etrol Kuzey
dirde, varil

bulmak gerekecek
den geçirilecek borularla Irak pet
rollerini Akdenize akıtmaktı. Fakat
bu birdenbire olacak bir şey değildi.
Mevcut petrol borularından istifade
edememek Batı Avrupayı da, Ameri
kayı da sıkıntıya sokacaktı. Çünkü
Venezuelladan ve Birleşik Amerika
dan sevkedilecek petrol miktarını çok
büyükölçüde artırmak zorunda ka
linacaktı. İstihsalde böyle büyük bir
artış kısa vâde içinde sağlanamazdı.
Çünkü bu birçok yeni istihsal ve u
laştırma tesisleri kurulmasına bağlı
idi.

Şu halde Avrupada olduğu gibi A
merikada da petrolü vesıkaya bağ
lamak, daha başka kontrol tedbirle
rine başvurmaktan başka çıkar yol
kalmıyordu. Bütün ikmal ihtiyaçları
nın Batı Yarıküresince sağlanabile
ceği kabul edilse bile bunun için Av
rupanın fazladan ödemek zorunda
kalacağı dolar miktarı yılda 1,2 mil
yar doları bulacaktı.

Yükü hafifletmek için Amerika
Birleşik Devletleri Batı Avrupaya

muştı. Bugüne kadar elde ettiği ne
ticeler acaba nasıldı? İstihsal na
sıl bir artış gösteriyordu? Halkın
geçim seviyesi yükseliyor muydu?
İşçi sınıfına dayandığı bilinen komü
nist rejiminde işçiler arzuladıkları
refaha kavuşmuşlar mıydı?

Bunları öğrenmek isteyenler ya
propaganda maksadı ile yayınlandık
larından şüphe edilmeyen resmî Sov
yet rakamları, ya Demirperde aralı
ğında içeriği şöyle bir görmüş olan
ların, ya da oradan kaçıp hürriyeti
seçenlerin anlattıkları ile yetinmek
zorunda kalıyorlardı. Böyle olunca
Sovyet ekonomisi hakkında verilen
hükümlerin büyük ölçüde hatalı o
labileceklerini kestirmek zor değil
di.

Meselâ bazı kimseler komünizmin
kapitalizmi kendi silâhı ile yani ist
ihisalle yeneceğine inanıyorlardı.
Komünizm plânlı hareket ettiği için
kaynakların israfına yer vermiyor.
İstihsalin büyük ölçüde artmasını
mümkün kılıyordu. Bu görüşü savu

Poznan fuarından bir görünüş

Refah ve hürriyet pahasına kalkınma!

AKIS, 6 EKİM 1956

Ek 3: Bem Heykeli'nin Önünde Toplanan Macar Nümayişçileri, *Macaristan'ın Hürriyet Savaşı 10. Yılı, (1956-1966, s. 4)*

ADRES: Çarşamba, Maltahane Sokak No: 1 - LİTANBUL
TELEGRAF: MİLLİYET - LİTANBUL
POSTA KUTUSU : 492 - LİTANBUL
TELEFON : 27 42 10 (Santral)

BUGÜN 6 SAFA 15 KURUS

Milliyet

Halk Gazetesi

Çarşamba 24 EKİM 1956

POLONYA RUSLARA KARŞI AYAKLANDI

3 büyük şehirde Ruslara ait her şey yıkılıp yıkıldı. Macaristanda da nümayişler başladı. Bulganin'in Başvekilliği terki muhtemel

HAKKI TARIK US DEDİNDİ! (İSTANBUL DÜNYA) ...

DENGE Dengine

Milliyet yayıncıları arasında denge dengine ...

Malların alım ve satımı yeni esaslara bağlandı

Yağ, meyve, sebze, tereyağı, peynir yumurta kâr hadleri dışında bırakıldı. El fiyatları şimdilik değiştirilmiyor

MECBUR KALIRAM AÇIKLARIH ...

Başvekil tesanüdün önemini belirtti

"Asıl büyük işler önümüzdedir. Bunları başaracak her imkâna sahibiz"

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ ...

GÜLEK, MENDERES'E Adanada cevap verdi

Genel Sekreter muhalefetin insafsız olmadığını söyledi - İnönü de şehrımızde konuşacak

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ ...

Fevzi Lütfi 'Şerhatepe konuşabiliyoruz, diyor

İSTANBUL (DÜNYA) - Şerhatepe ...

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ ...

Kaçakçı Yunan Kaçıcıları reddi hâkimde bulundu

TALEBİ YERSİZ BULAN AVUKAT, HRİSTO'NUN VEKİLLİĞİNDEN İSTİFA ETTİ

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ ...

12 Hürriyet Partili Adliyyeye verildi

AKHISAR'DA DA 4 HURİYETÇİ MEBUS HAKKINDA TAKRİBATA GEÇİLDİ

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ ...

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ

İRAN HARBİYE NAZIRI ...

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ ...

500 METRELİK BİR SOSİS

İRAN HARBİYE NAZIRI ...

İRAN HARBİYE NAZIRI GELDİ ...

Ek 5: 1 Kasım 1956 Cumhuriyet Gazetesi'nin Ana Sayfasında Yer Alan Stalin'in 7-8 Metrelik Devasa Heykeli Yıkılırkenki Görüntüsü.

Ek 6: 1 Kasım 1956 Cumhuriyet Gazetesi'nin Ana Sayfasında Yer Alan Stalin'in Heykelinin Yıkıldıktan Sonrası.

Cumhuriyet

Yolda 5 Apartman Dairesi Zengin ve çapılı para İhtiyaçları için Herkes bir hesap açsın. DEMİRBANK

32 nci yıl sayı 11.583

KURUCUSU VE YÜRÜRLÜK HAZIRLAYAN

Cumhuriyet Gazetesi Sayfa Numarası 22228 Yıl Numarası 22228 Cuma 26 Ekim 1956

Peşte sokaklarında 3000 ölü yatıyor

Peşte sokaklarında ölümler korkunç.

C. M. P. nin ikinci büyük kongresi dün toplandı

1320 delegenin katıldığı kongrede Bülökbashi 1 saat süren sert bir nutuk söyleyerek iktidarı tenkid etti

Büyük kongreden notlar

(Devlet Gazetesi yayını)
Ağdam 26. — C. M. P. de birinci büyük kongresi bugün başladı. İkinci büyük kongresi ise dün başladı. İkinci büyük kongresinde Bülökbashi 1 saat süren sert bir nutuk söyleyerek iktidarı tenkid etti.

Atatürk'ün sesi

İstanbul radyosu, Atatürk'ün sesini bugün bütün Türkiye'de yayınladı. Atatürk'ün sesini bugün bütün Türkiye'de yayınladı.

Başbakan dün Balıkesirde bir konuşma yaptı

Madenler — Çiğdemli madenleri adlı etrafında bulunan petrol yataklarını keşfetmek için çalışmalar başlatıldı. Başbakan dün Balıkesirde bir konuşma yaptı.

Rus tankları halkın içine daldı ve bunları grup halinde ezdi, buna rağmen 3 tank ihtilalcilerin eline geçti

İhtilalciler içinde delikanlılar ve genç kızlar ekseriyette idi

İhtilal hareketine Macar ordu birliklerinin de katıldığı anlaşılıyor, şehirde bir çok resmi binalar atese verildi

Yeni hükümet ihtilalcilere tavizler veriyor. Sovyet Bülökbashinin memleketten çekilmesini istemesi üzerine de bildirildi, buna rağmen çarpışmalar yer yer devam ediyor

Londra 26 (RU). — Bulgaristan rafetleri bugün yapıldı. Sovyet Bülökbashinin memleketten çekilmesini istemesi üzerine de bildirildi, buna rağmen çarpışmalar yer yer devam ediyor.

İhtilalcilere iki mühim tavsiye!

1 — Macar Kuvvetleri Partisi Sosyal Demokrat Grubu'na çağırılıyor.
2 — Balıkesir İktisadi Kurumu'na çağırılıyor.

Başbakanın ikinci büyük kongresinde Bülökbashi 1 saat süren sert bir nutuk söyleyerek iktidarı tenkid etti.

Hür. P. Başkanının Başvekiline mukabelesi

Ege'deki Hürriyet Partisi ekibi gezisini bugün tamamlıyor

İstanbul 26 (TUNA). — Hürriyet Partisi Başkanının Başvekiline mukabelesi yapıldı.

Demokrat İzmir gazetesi davası karara kaldı

Makbûse, gazete sahibinin ölümlü suçunu kanıtlayamadığı için davası karara kaldı.

Son dakika: Macaristan ikinci bir ihtilal arifesinde!

Paris 26 (FR). — Son günün vaziyetinde Macaristan ikinci bir ihtilal arifesinde.

Yeni hükümet ihtilalcilere tavizler veriyor.

Londra 26 (RU). — Bulgaristan rafetleri bugün yapıldı. Sovyet Bülökbashinin memleketten çekilmesini istemesi üzerine de bildirildi, buna rağmen çarpışmalar yer yer devam ediyor.

Polonyada Rus dostu beş Nazir azledildi

Varşova radyosu, seçmelerin tehir edildiğini bildiriyor; Gomulka'nın bugün Moskova'ya gitmesi muhtemeldir

Paris 26 (FR). — Varşova radyosu, seçmelerin tehir edildiğini bildiriyor; Gomulka'nın bugün Moskova'ya gitmesi muhtemeldir.

Fransa ile Tunus arasında harb mi?

Londra 26 (RU). — Fransa ile Tunus arasında harb mi?

Paris 26 (FR). — Fransa ile Tunus arasında harb mi?

Macar ordusu halka harabör

Budapeşte radyosu, Macar ordusunun halka harabör olduğunu bildirdi.

Şişide Havuz

Şişide Havuz — Şişide Havuz hakkında haberler.

Şişide Havuz — Şişide Havuz hakkında haberler.

Ek 9: Türk Dili Gazetesi'nin Macar İhtilali İle İlgili Yayımlanmış Olduğu İlk Haber, 24 Ekim 1956

Çarşamba
24
EKİM 1956
Yıl: 31 - Sayı: 7511
Kuruluşu: 16 Mayıs 1926
Sayısı (10) Kuruştur

Türk Dili

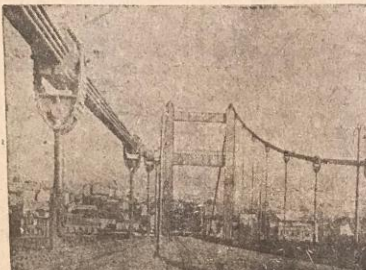
Pazarlı çıkması BALIKESİR DE ÇIKARILAN HALK GAZETESİ Telefon No. 1246

Kurucusu: Hayrettin Karan
Sahibi: Cevdet Demirel
Mesul Müdürü:
İsmail Kampos
Yazıların neşredilme edile-
mesin geri verilmez
Balıkesir — Türk Dil

Polonya'dan sonra Macaristan da hürriyeti seçiyor

Polonya'nın bağımsızlığını kazanması Kruşev'in liderliğinin sona ermesine sebep olması muhtemeldir.

Washington 25 (R) — Polonyayı idare eden Komünist partisinin politbüro-sundan Stalin taraftarının temsilciler, Milliyetçi Vladyaslav Gomulka'yı liderliğe getirmesine Doğu Avrupa'daki diğer Sovyet peykleri üzerinde de tesiri olacağına inanılmaktadır.

Budapeşte'den bir görünüş

Yetkili kaynaklar Macaristanın da birkaç hafta içinde aynı çeşit bir hareketle bulunarak eski bağvekillerden İmre Gagyı iktidara getireceğini umduklarını söylemişlerdir. Nagy, bir zamanlar gözden düşmüş, fakat son zamanlarda itibarı iade edilerek Komünist partisine yeniden alınmıştır.

Bazı muhahitler, Polonyadaki Gomulka liderliğindeki bağımsızlık hareketinin zafere kazanmasının Nikita Kruşev'in Sovyet Komünist Partisindeki liderlik

durumuna da son verebileceğini ileri sürmüşlerdir. Bildirildiğine göre, Kremlede hâlâ nüfuzlu bulunan Stalin devri siyasetçileri Kruşev'i şiddetle itiham etmektedirler. Bu aralar Kruşev'in Titoyu destekler siyasetinin Sovyetlerin peyk devletler imparator-

luğuna son vereceğini iddia etmektedirler. Stalin taraftarlarının silahlı bir dabe hükümet yapmaktan vazgeçmelerinden sonra Varşovada sükûnet hüküm sürmektedir. Varşova varoğlarında Polonya askerleri ile Rus askerleri arasında çarpışmalar olduğuna dair gelen haberleri teyit edilebilmek mümkün olmamıştır.

Varşovadaki Politbüro merkezine binlerce tebrik ve destek kâğıtları gelmiştir. İşlerinden bir tanesi Varşova Askerî Akademisinden gönderilmiştir.

Bugün yeni Politbürünun batı ile yardım üsasebetlerine dair bir kararı açıklanacağı zannedilmektedir. İyi haberler olan bir kaynak, bu beyanatın Ameri-kan mali ve teknik yardım mübabet karşılacağı, ancak hiç bir şart koşulmadan, olduğu takdirde kabul edileceğini bildirmiştir.

Hükümet tütüne prim vermeyecek

Ticaret Vekili, bu hususu katıyetle açıkladı

Tütünler işlenirken

Ankara, 23 (a. a.) — Tütüne prim verileceği hakkında dolışan bazı söylentiler üzerine malûmatına müvacaat edilen İktisat ve Ticaret Vekili Zeynep Men-dalici Anadolu Ajansı muhabirine şu beyanatta bulunmuştur: "Fihakkıka bazı mahfillerde tütüne prim verile-

ceği hususunda söylentiler olduğu duyulmaktadır. "Vekâletimize atfedilen bu şayiaların asılsız olduğu nu ve tütün için bucaın evvel olduğu gibi bugün de hiçbir suretle prim ihdası ve tütün rejimi üzerinde hiçbir değişikliğin tabis mevzuu olmadığını tekrar beyan etmek isterim."

Başbakan bugün Balıkesire geliyor

Adnan Menderes'in Fabrikayı açarken bir konuşma yapması muhtemel

Başbakan Adnan Menderes, evvelce de bildirdiğimiz gibi bugün Ayvalık yolile İzmirden şehrimize gelecektir. Evvelce Başbakanın salı günü Ayvalığa gelerek geceyi orada geçireceği bildirilmişse de programda sonradan değişiklik yapılmıştır. Oaun için Menderesin ancak bugün İzmirden hareket ederek Ayvalık, Bırhaniye, Edremit ilçelerine uğrıyarak akşama doğru şehrimize geleceği anlaşılmaktadır.

Doğruca iplik fabrikasına gidecek olan başbakanın açış sırasında bir nutuk vererek İzmir bölgesinde olduğu gibi muhalefete cevap vermesi muhtemeldir. Bundan başka hazırlanan program gereğince, başbakanın, eski meşket hastahanesinde yapılan ilâve ve tadilatla meydana geti-

Başbakan A. Menderes rilen Cöğüs hastahanesinin, 52 evlerdeki yeni yapılan Atatürk ilkokulunun açılışlarında bulunacağı, Evkaf otelinin temelini atacağı, Çimento fabrikasının da geleceği haber verilmektedir. Bu akşam Dokuma fab- (. evamı Sa 2 de)

Öğretmenlere yıpranma payı

Marttan itibaren böyle bir ödenek verilmesi düşünüldüğü.

Ankara, 23 (Özel) — İlk okul öğretmenlerine yıpranma tazminatı verilmesi için Mili Eğitim Bakanlığında yapılmakta olan çalışmalar ilerlemektedir. Bakanlık tarafından hazırlanacak olan bu tesarı meclisin önümüzdeki müza-

kere devresinde görüşülecek ve kanuniyet keşettiiği takdirde, yeni mali yıl başından itibaren ilkokul öğretmenleri, miktarları 70-80 lira tutarında bir yıpranma tazminatı alacaklardır.

Bir köylü kardeş kaatili oldu

Karakavak köyünden Mehmet Emin Çağlar ağabeyisini körek darbesile öldürdü.

Merkez ilçeye bağlı Er-tuğrul bucağının Karakavak köyünde bir cinayet işlenmiştir. Mehmet Emin Çağlar adında bir köylü ağabeyini öldürerek kardeş kaatili olmuştur.

Mehmet Emin Çağlar bir meseleden dolayı ağabeyisi Muhittinle kavgayı tutuşmuş ve bir aralık bidete kapılarak elindeki kükrele ağabeyisinin başına vurmuştur. Kanlar içinde yere yuvarlanan Muhittin biraz sonra ölmüştür. Hâdiseden sonra jandarma tarafından yakalanan kardeş kaatili adalete verilmiştir. Kaatili sorgusunun müteakip tevkif olmuştur.

Ulus hakkında yeni bir takibat

Ankara, 23 (Özel) — Ankara basın savcılığı, Ulus gazetesi sahibi Kasım Gülek ile neşriyat müdürü İbrahim Çöçöçüoünü savcılığa davet etmiştir. Ancak vakit geç olduğundan her ikisi de savcılığa gidememişlerdir. Buonun yeni bir dava ile alakası olduğu tahmin edilmektedir.

Balıkesir Postası

PERŞEMBE
25
— EKİM — 1956
İdari Yetkili İpek Sokak No. 5
Balıkesir
— 55444—
TELEFONLAR : 1149 — 1312 (8-4)

ŞENELİ 14
Sayı : 4154 * GÜNLÜK SİYASİ GAZETE * Fiyatı : 10 Kr.

Egedeki tetkik ve ziyaretleri dolayısıyla dün şehrimize gelemeyen Başvekil Menderes bugün geliyor

Başvekil karşılamak üzere Vali ile Belediye Reisi dün Ayvalık'a gitti-Menderes tezahüratla karşılanacak

Çarşamba günü akşam üzeri şehrimize geleceğini bildirdiğimiz Başvekil Adnan Menderes, Egede di-

(Sona dörette)

Başvekilimizin geçen seferki gelişlerinden bir hatıra

GÜNÜN OLAYLARI

Milletçe seviniyoruz.

M: Yenal

Şehrimiz bugün tarihi günlerinden birini daha yaşıyor. Tarihi güler diyoruz, çünkü Balıkesir hakikaten 946'dan 50'ye kadar Demokrasi İhtilalinin kökleşip inkişaf etmesi uğrunda maddî — manevî her türlü fedakârlıktan as lâ çekinmemiş, çoğu zaman ızdırabı, sıkıntılı anları geçirmiştir. Eğer tulli kuşu bugün bu şehrin üzerinde kanat çermişse bunun, biraz da bu şehrin ve fakir evlâdlarına borçludur. Her gecenin bir gündüzü, her ızdırabın bir felâhi olduğu gibi, Balıkesir de, geçmişteki o karanlık günlerinin aydınlığına kavuşmuş, yıllarca hasretini çektiği, hayalinde yaşadığı o eserlerin bugün meyvelerini toplamaya başlama albetteki sevinecek, elbetteki acılarını unutmaya çalışacaktır.

Bugün aramızda gör mekle iftihar ettirdiğimiz bir şahıs, Balıkesir vilâyeti olarak içten bir sevgi gös teriyorsak bu, mazideki kötü bir zihniyetin ve kötü bir geleniğin yı kılınmasında ön ayak olmuş bir fedaiye yapılan bir gös teriden başka bir şey de değildir. Bunu çok görmesin ler...

İstiklâl savaşında ön derlik etmiş bir vilâyet, uzun yıllar ihmal edilmiş ve onun sakinleri ise, çe şitli valdilerle oyalanmış ve âdeta bir çocuk gibi âldâ tılmıştır.

Maziye mal olmuş bü tün bu olaylar, henüz ka falardan sökülüp atılma mıştır. Onun için bu şehir balı, partî ve hükümet olarak yapılan ve yapılmakta eserler karşısında haklı olarak hayecanlanıp seviniyoruz. Bu kadîrî mas millet, bir fincan kahvenin bile kırk yıl hatırını unut maz.

MACARİSTAN'DA Ayaklanmalar Oldu

Nümayişçilerle zabıta arasında cereyan eden sokak muharebesinde her iki taraf da ölü verdi

Viyana 24, (R)— Dün gece yarısı Macaristanda başlıyan karışıklık bugün sabaha kadar devam etmiştir. Verilecek haberlere gö-

(Sona dörette)

Ankara otobüslerinde kadın biletçi

ANKARA, 24 (Özel) — Şehrimiz otobüs işletmesi, yolcularına azami nezaketi göstermek için otobüslerinde kadın biletçiler çalıştıracaktır. İlk defa trolleybüslerde dönmek için kadın biletçiler başları kazandıkları takdirde diğer otobüslerde de çalıştıracaktır.

Bir kadının sebep olduğu kavga

Salı günü İrindin Kuruca nahiyesine bağlı Çeltim köyünde, Ahmet Çeltim, Veli Çeltim, İsmail Çeltim ve Nazlı Çeltim arasında bir kavga çıkarmışlardır. Bu kavga kısa zamanda gelişmiş ve kavga cılar birbirlerini ağır şekilde yarandırlar. Yaralıları tahkatta Nazlı Çeltim'in sebep olduğu anlaşılmıştır.

Günaltay söylediklerini inkâr mı ediyor ?

Kumar oynarken yakalandılar

Manyaş kazasının Maltepe mahallesinde, İnkâr Tahir adındaki bir şahsın kahvehanesinde kumar oynayan Kâzım, Tahsin, Ali adındaki şahısların kumar oynamakta oldukları bir sırada yakalanmışlar ve adalete verilmişlerdir.

İSTANBUL, 24 (Özel) — C.H.P. İktidarının son Başvekilî Şemseddin Günaltay, Başvekil Adnan Menderes'in Denizlide yaptığı konuşma, kendisinin Ege seyahati ve yaptığı konuşmalara dair söylemiş olduğu sözler üzerine, dün gazetecilere şunları söylemiştir:

— Ben, gezdiğim yollardan bahsettim. Bütçemizin (Sona 4 nçüde)

Tütün Kaçakçıları

Dursunbeyde üç şahıs sattıkları tütünlerle birlikte ele geçirildi

Evvelki gün Dursunbeyde tütün kaçakçılığı yaptıkları anlaşılan üç şahıs hakkında tahkikata başlanmıştır. Bildirildiğine göre vaka şöyledir. Kazanın aşağıyağaları

köyünde bir kaçakçının kaçak tütün satışı ihbar edilmiş ve bunun üzerine bu köyden İsmail Bilgiç adlı şahsın evinde arama yapılmıştır. Bu aramada, Cebeci mahallesinden Mehmet Şeker adlı şahsın terazi ve el kantarı ile birlikte (Sona 4 üde)

Balıkesir Pamuklu Dokuma Sanayi T.A.Ş. Fabrikası

Başbakanımızın uğurlu elleriyle bugün açılacak olan Balıkesir Pamuklu Dokuma fabrikası, son senelerde yapılması mühim bir artış gösteren fabrikalardan biri ve muhakkak ki en mühimidir. 6.9.1953'de inşasına başlanıp 6.9.1956'da bitirilen bu güzel fabrika 9.000.000 lirasına mal olmuştur. Bir kaç sene içinde amorti edileceği ümit edilmektedir. Şirketin sermayesi 7.000.000 T.L. dir. Başta 2.000.000 T.L. ile Ziraat Bankası, sonra 1.500.000 T.L. ile İş Bankası, 1.470.000 T.L. ile Sümer Bankası ve 2.030.000 T.L. temin

Gazeteciler, Dokuma fabrikasının makbeleri başında

YAZAN Ayda VANER eden 250 hisse ile hemşehrilerimiz sermaye yaptırılmışlardır. Yani bugün gözlerimizin önünde bir saat hassasiyeti ile çalışan bu güzel abide Türkiye'mizin ekonomik hayatında (Sona 4 nçüde)

Zorla parasını ve saatini almışlar

Evvelki gün Burhan-geçin Torak köyünde bulunan bir evde, bir köylünün para ve eşyasını gasbedilmişlerdir. Öğrendiğimizde nazaran bu köye hıyanetlerini özlömlük üzere gelen büyükdere köyünden 72 yaşında İbrahim Akı adındaki bir ihtiyarın cebindeki 350 lirası ve bir saat, Torak köyünden Vehbi Zihni ile İsmail Hekim adındaki şahıslar tarafından zorla alınmıştır. İhtiyar sonunda bu şahıslar yakalanmışlar ve adalete verilmişlerdir.

Ek 11: Hürriyet Gazetesi'nin 28 Ekim 1956 Tarihinde Yayımlamış Olduğu İhtilal Sırasında Hayatını Kaybeden Macarlar.

Ek 12: Hürriyet Uğruna Ayaklanan Macarların işareti, Kollarına Bant Halinde Takılmış Kızıl Yıldızsız Macar Bayrağı, *Hürriyet*, 28 Ekim 1956.

Ek 13: Budapeşte'de Stalin Heykelini Devirerek Üstüne Çıkan İhtilalciler, Cumhuriyet, 30 Ekim 1956.

Kaldırımarda birca...

İhtilâlcilerin ileri sürdükleri 16 talep

Basın ve toplanma hürriyeti, serbest seçim, Rus ordusunun çekilmesi bunların başında geliyor

SON DAKIKA:
İhtilâlcilerin komünistlere ultimatому

Londra 29 (R) — Geç vakit Macaristandan alınan haberlere göre, Győr şehrindeki ihtilâlciler konseyi Budapeşteye komünist hükümete bir ultimatом yollamış ve Rus ordusunun derhal Macar topraklarından çıkarılmasını istemiştir. Aynı zamanda, Nagy hükümetindeki bütün Rakosi dalkavuklarının da atılmasını talep etmiştir.

Bu ultimatом verildikten pek az sonra Rakosi'nin yakınlarından addedilen münâkâlat bakanı Bebrük'in istifa ettiği Peşte radyosu tarafından bildirilmiştir. Rakosi Stalindir ve halen Rusyada bulunmaktadır.

Diğer taraftan Győr ihtilâli konseyinin, Macaristanın dört bir tarafındaki ihtilâl konseyleri ile temas kurduğu ve tek bir idare altında bunları toplamaya çalıştığını öğrenilmiştir. Hâlen ihtilâlcilerin merkezi Győr'dür. Győr radyosunun bu gece duyulan bir mesajında ihtilâlcilerin a teçhizatı 7 Macar tümenine sahip oldukları da açıklanmıştır. İhtilâlcilerin hava birliklerine de sahip oldukları bildirilmiştir.

Bu gece Peşte radyosu Çepel fabrikasının 100.000 işçisine hitab etmiş, çift yevmiye verileceğini vadetmiş ve yarından itibaren greve son verip iş başı yapmalarını istemiştir.

Moskovanın, Rus Başbakan yardımcılarında Mikoyan'ı bu akşam Peşteye yolladığı da öğrenilmiştir. Mikoyan Stalin devri idarecilerindedir.

Londra 29 (R.-a.a.) — Batı Macaristanda Magyrovvar'da idareyi ele almış olan (İhtilâl konseyi) Budapeştedeki komünist hükümete 16 madde-lik bir program göndermiş ve bunun tatbik edilmesini istemiştir. Bu programın başında (Birleşmiş Milletler anayasasında belirtildiği şekilde hür ve demokratik bir hayat istiyorum) — Arkası Sa. 5, Sü. 1 de —

Macar milletini destekliyoruz

Mareşal Rokosovky
Son nümayişler e
yalılar Rusya ve Ma
aleyhinde tezahürat
di Sovyetlerin Mareş
Varsova askeri pakta
ğna getirecekleri ve
tiji kurtarmağa çalı
maktadır.

Soyyet aleyhtarını b
lırdığı Polonyada kor
taviz vermekle meşg
de Kardinal Wysinski
rakıldığı ve tekrar J
kilisesi başına getir
tir. Bu Katolik Kar
tarafından bir müd
— Arkası Sa

Öktem intib

Hür. P. Ge
iktisadi sıkı

Ankara, 29 (O
— Hürriyet Part
Dr. İbrahim Ökten
de bir basın topl
vazife gezile hakk
hat vermiştir. 18
rin hayli hâdiseli
Öktem intibaların
lamıştır.

Peştedeki Stalin heykelini yıkıp üstüne çıkan ihtilâlciler nümayiş yaparken... Birinin elinde silâh, diğerinin elinde milli Macar bayrağı görülmektedir
(Yazısı 3 üncü sahifemizde)

Ek 14: Ayaklanma Sonrasında Caddelerde Yatan Cesetler, *Tercüman*, 12 Kasım 1956.

Tehlikeyi ilk anlayan Amerikan Sefareti olmuştu. Hem bir konvoy hazırladı ve Peşte'deki Amerika'lıları Avusturya'ya bu konvoya girmek istedim fakat yer-

Budapeşte caddeleri şimdi, yukardaki fotoğrafta görüldüğü gibi, insan cesetleri, tank ve kamyon iskeletleriyle tıklım tıklım doludur Foto: T.H.A

Gece hırsızı, girdiği

Ek 15: Avusturya'ya İltica Ederek Hayatlarını Kurtarmak İsteyen Macarlardan Bazıları, *Tercüman*, 8 Kasım 1956.

AMERİKA, İngiltere, Fransa Mısırdan derhal çekilsin

Macar halkı, Rus zulmünden kurtulmak için akın akın Avusturya hududuna doğru yürümektedir. Resimde Avusturya'ya geçen bir aile görülüyor

Macaristan boyun eğmedi

İngiltere 2500 Macar mültecisini kabul edeceğini dün açıkladı

Rus İhtilâlinin 39 uncu Yıl dönümü merasimlerine hiç bir millet iştirak etmiyor

Tercüman Macaristan'a dair kerî birlikleri sokakta gördükleri
Radyo elde edilen en son herkese ateş açmaktadırlar. Bu
Servisi haberlerden anlaşıl- arada, Budapeşte'deki Yugoslav El-
düzüne göre. Macar cılık hırsının nencesinden cadde-

Başvekil Tahranda

Tahran, 7 (A.A.) — (Ana-
dolu Ajansının hususî servisi)
Başvekil Adnan Menderes, re-
fakatindeki zevatla birlikte

Mustafa Kemal Derneği Başkan-
Muhtar Kumral yaptığı ekele
toplantısında Kadıköy hey-
meydanına Atatürk'ün bir hey-
kelinin dikilmesi için kararını
kennin dikilmesi için söylemiştir

Ek 16: Macaristan'da Yaşanan Gelişmeler Hakkında ve Ülke Gündemi İle İlgili Açıklamalar Yapan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Milliyet Gazetesi, 2 Kasım 1956.

NUTKU İLE AÇILDI

Son dünya hâdiselerine temas eden Reisicumhur, "Karışık vaziyetlerde kat'î hükümler verip, neticelere varmakta acele etmiyoruz,, dedi

[HUSUSİ MUHABİRİMİZDEN]
ANKARA, 1 — Büyük Millet Meclisinin Onuncu Devre, üçüncü içtima yılı, bugün saat 15 te Reisicumhur Celâl Bayar'ın nutkuyla açılmıştır.

Sözlerine geride bıraktığımız yılın sulh ve sükûn içinde geçmiş olduğunu ve memleketimizin ilerleme yolunda bulunduğunu belirterek başlayan Reisicumhur, kaçakçılığın önlenmesi yolunda alınmış olan kararlara temas ederek, bunların müsbet neticeler vermiş olduğunu belirtmiştir.

Bilhassa Suriye hududundaki yabancı şebekelerin ortadan kaldırılmasının kat'î bir zaruret olduğunu ifade eden Bayar, ticaret sahasında ahlâkın teşekkülüne müsbet tesirleri olan Millî Koruma Kanunundan şükranla bahsetmiştir.

Millî Koruma Kanunu ve diğer kanunların tatbiki için vazifeli adalet cihazının takviye edildiğini bildiren Reisicumhur, 1950 senesinden beri kurulan mahkeme sayısının bu sene tesis edilen 55 mahkeme ile 477 ye vasil olduğunu söylemiştir.

SAĞLIK MESELELERİ

Bundan sonra sağlık hizmetlerine temas eden Bayar, içtimai muavenet ve sağlık tesislerinin artırılması için gayretler sarfedilmekte olduğunu beyanla, bir sene zarfında yapılmış olan tesislerle, hastahanelerdeki yatak sayısının 23.240 a verem yatak sayısının 7.800 e çıkarıldığını bildirmiştir. Verem aşısının da bütün yurda teslim edilerek 4 milyon 500 bin vatandaşın aşılmasını bildiren Bayar, 100 bin nüfusa isabet eden veremden ölümlerinin 1950 senesinde 150 iken bu yıl 78 e düştüğünü bildirmiştir.

MAARİF İŞLERİMİZ

Maarif hizmetlerinde de büyük ilerlemeler kaydedilmiş olduğunu belirten

Bayar 1950 senesinde 460 bin çocuğun devam ettiği 12 bin 511 ilk okul varken öğrenci sayısının 2 milyon 116 bine, ilkokulların da 19 bin 122 ye çıkarıldığını bildirmiştir. Öğretmen okullarındaki öğrenci adedinin 18 bine yükseldiğini bildiren Bayar, Orta okul sayısının 343 den 536 ya lise adedinin de 59 dan 90 a öğrenci sayısının da 157 bin 554 e vasil olduğunu ifade eden Bayar teknik öğretim sahasında da esaslı iyileşmeler kaydedildiğini bildirmiştir. Yüksek öğretim sahasında da ilerlemeler olduğunu, mevcut üniversitelerin esaslı şekilde genişletilmekte bulunduğunu ve yeni üniversitelerin yakında faaliyete geçeceklerini söyleyen Bayar müteakiben zirai duruma geçmiştir.

ZİRAİ GELİRDEKİ ARTIŞ

Memleketimizin bir ziraat memleketi olduğunu ve nüfusumuzun büyük kısmının geçimini bu sahada temin ettiğini belirten Bayar, iktisadi kalkınmamızda başlıca hedefi bu sahannın teşkil ettiğini belirttiikten sonra bunun neticesi olarak 1950 senesinde 4 milyar 472 milyon lira olan zirai gelirimizin 7 milyar 584 milyon liraya yükseldiğini söylemiştir. 3 senedir bol mahsul aldığımızı söyleyen Reisicumhur, tütün, pamuk, fındık gibi mahsulümüzün iyi olduğunu bildirmiş ve yeniden açılan şeker fabrikaları ile pancar istihsalimizin arttığını ve böylece köylünün kazanç imkanlarının geliştiğini belirtmiştir. Orman Kanununun ehemmiyetine işaret eden Bayar, Orman mahsullerinin de değerlendirildiğini ve mahsulün 703 bin metre mikâbından 1 milyon 321 bin metre mikâba çıktığını gelecek yıl bunun 2 milyona vasil olacağını haber vermiştir.

NAFİA HİZMETLERİ

Müteakiben Nafia hizmetlerine geçen Reisicumhur, karayolları hakkında izahat vermiştir. Köprü ve liman mevzularında da rakkamlara istinad ederek geniş izahat veren Bayar, su işlerine geçmiş ve barajların ehemmiyetine işaretle ikmal edilmekte olan baraj ve santrallerin önümüzdeki yıllar faaliyete geçeceğini bildirmiştir. 1950 de 790 milyon kilovat saat olan elektrik istihsalının iki yıl içinde 4 milyara yükseleceğini söylemiştir.

BAYAR, DÜN MECLİSTE AÇIŞ NUTKUNU SÖYLERKEN.

Devamı Sa. 3, Sü. 1 de

Kardinal Mindszenty

**Mi
Baş
Macaristan
talebeler**

LONDRA, 1 — dan tahliye edile
ristân'da, bir kaç
Kardinal Mindsz

Prag Radyosu,
Başvekilliğe getirile
Macaristan dahilinde
genişlemektedir. Mi

münist vekilleri tas
istenen vekiller bil
Munnich, Sanayi Ve
kili Sandor Cezottn

STALİNCİ PO
Tam bir sükûnetin
Budapeşte sokaklarind
etnis ve Milliyetçiler
kaladıkları yerlerde
lerinde mitralyöz sesle
bütün Rus askerleri t
da kaldırılmıştır. Mi

İMRE N.
Başvekil İmre Nag

Ek 17: Sovyet Askerlerinden Kurtulmayı Başarıp Avusturya'ya İltica Etmeyi Başaran Yaşlı Bir Macar Kadını, Milliyet, 6 Kasım 1956.

(Hususi surette gönderdiğimiz Ümit Deniz'den)

TEL - AVIV, 5 — Müttefiklerin Süveyş'e asker çıkarmaları burada heyecanla karşılandı. Ecebi gazetecilerin hepsi Süveyş'e gitmek

[A.P.]

Bugünkü Macaristan, Rusların elinden kurtulup Avusturya'ya iltica edebilen şu zavallı Macar anasının göz yaşlarında en doğru ifadesini bulmaktadır.

göç saha
lığında f
rak Rusy
müştür. T
si de kat

Y

K

k

Büt

Avru

ait k

[M]

LOND
vetlerini
lerine u
yetçileri
lasına ka
vam e
Başvekil
tan'da âs

Ek 18: Macar İhtilali Sırasında Budapeşte'de Bulunan Yüksek Mühendis Celal Solakoğlu'nun Hatıraları ve Parlamento Binası Önünde Çekilmiş Fotoğrafı, *Tercüman*, 15 Kasım 1956.

Geçen hafta İngiliz ve Fransız Hava Kuvvetlerinin Port - Said civarındaki askeri sleri bombaladıkları sırada bu şehrin meşhûr mahallerinden bazılarında da hânsi dev am eden bir yangını söndürmeye çalışan Mısırlı bir çocuk görülüyor

Macar gençlerini sürüyorlar

lerine rağmen Macar işçileri ve arı umumî greve devam ediyorlar

«Sovyet Rusya veya Kızıl Çin gön herhangi bir müdahale teşebbüslerine Milletler kanalı ile karşı koyacaktır.»

«Harmarskjold'un sarfettiği gayretler: Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Macaristan ve Mısır meselelerinin halli için sarfettiği gayretler takdire şayandır. Harmarskjold'un girişmiş olduğu teşebbüsleri baltalayacak herhangi bir harekette bulunmamak yerinde olur. Macaristan ve Mısır meselelerinin harp sahaları haricinde bir hal çaresine bağlanacağı temenni edilir.

Dörtlü toplantı: Dört Büyükle rin bu sırada en yüksek mertebede bir konferans aktetmeleri bir hatâ teşkil eder. Maamafih böyle bir top-

lantı müml muna istikb haizd Ma yanın cesar si fec Birleş dafaal

fareti utlar”

naklar- ildikine ur çift- 'da bir etmek irya'ya Ma-

peste- nieket yetler ş mu- ürgün idğini

erlere stinin mege rıdır. in ye- in al- kul- undan

rasyo- in ge- derek, ar ta- aciaya lemiş- i. 1 de

Celâl Solakoğlu'nun Buda- pestede tarihî hâdiselere sah- ne olan Parlamento binası önünde çektiği fotoğraflardan biri

İHTİLÂLİNİ GÖRDÜM

Anlatan : Budapeşte'den Hür Dünyaya havalanan son uçakla Macaristan'ı terkeden Yüksek Mühendis CELÂL SOLAKOĞLU

ir kız çocuğu deli gibi kına doğru koşuyordu

İzmirde tipik bir boşanma dâvası

İzmir, 14 Bugün sehrimiz- Hususi Mu- de çok enteresan habirimizden bir boşanma dâvası telefona — vuku bulmuştur. Mahkeme safaha- tından anlaşıldığına göre H. ismindeki bir adam yeni evlendiği A. is- * Devamı Sa. 5, Sâ. 4 de *

G M P DIS I

Yük endişesi kendi memleketleri idi. Yeşilköy-
memleketlerinden bir şeyler öğrenmeğe çalıştılar

İde ak

ndikten
tarafın-

35 yaşla-
genç ve gü-
kadın. Ulus
nından Sıh-
Bakanlığına
te sırtında
olduğu hal-
Bu kadın
önce blü-
ü, omuzları,
Trolleybüse
alkın hay-
a sütyenini
ayet Sıhhat
Trolleybüs
tobüsten in-
indirilmiş ve

Bu da bir Macar sporcusudur.
Fakat göğsündeki armada ne
bir Macar millî işareti ne de
Kızılyıldız var.

Yosunun
belirttiğin
lerinin ka
rın sabah
saat ayar

Washin
Amerika'd
menin 61
sabahın e
sandık ba
lardır. Mi
kadderatı
let - Hül
başkan M
Senatör
29 vali s

Amerik
takibeden

Baz ted kal

P.T.T.
sım pulla
den itiba
sına kar
kaldırılan
maktadır
kinci yılı
inci Bey
Döküman
letleraras

Ek 20: Budapeşte'deki İlk Hadiselerin Patlak Verdiği Günler ve Çocuğu İle Zor Durumda Kalan Bir Macar Kadını, *Tercüman*, 12 Kasım 1956.

Tel. Yazı İşleri: 48 10 73 - Abone ve ilâ

Buda-Peste'de ilk hâdiselerin patlak verdiği günlerde daima tehlikeli olan büyük caddeler üzerindeki evlerin sâkinleri, şehrin kenar mahallelerinde boş evlere veya akrabalarına taşınmışlardı. Resimde çocuğunun sütü ve battaniyesini alarak meskenini terkedken bir Macar anne görülüyor

Sırtlarına mayın

Ek 21: Avusturya'ya İltica Eden Ailelerden Biri, *Tercüman*, 8 Kasım 1956.

ar
ör sismo-
to geçen-
i bir ha-
ere göre,
nesi ola-
an bu zat,
ere da-
iddia et-

nci

icaret Ve-
eraberinde
soy oldu-
k tetkik-
l şerefine
n sonra
kazamız-

ia ilk

evam eden
kuraklık-
a yağma-
yan hava
an sonra
hleyin ya-
hrin etra-
beyaz ol-

randa

e

halifede *
rakamla-
rsı 49 ile
Senato-
ge benze-

halen De-
ekseriyete

lâzım olan
le aşarak
Eisenho-
saatlerin-

Ben Gurion bu sözüleri bugün
Parlâmentoda sarfetmiş ve Ko-
münistler hariç, bütün partilere
mensup mebuslar tarafından şid-
detle alkışlanmıştır.

Sanatkâr Münir Nurettin'den
dâvacı olan Aylâ Doğanay

Macaristan'dan Avusturya'ya iltica eden çocuklu ailelerden biri

uğma göre
la Macarla
vaşlar cere
yo istasyon
ne yardım
bilhassa
Macaristan
kılığın hül
nazarı ile
raftan İn-
mültecileri
tere'ye ka-
tır. Ayrıca
ve Danim-
kabul ede-
PARIS'

Paris 7
labalık bu
merkezini
vermişlerd
Sovyet
tan'da gir-
testo mal-
lık Komü-
kordon a-
ve parti
na rağmen
yi tahrip
lardır. .

Günün
ce Paris'l
ne dövizle
da birikt
Şehrin
binlerce
rafından
kuç bir
önliyecek
tı. .

«Kahrol-
şasın Hü-
asalım»
sinin altı
lize'ye va-
bir kat d
kesimlerin
ruplarla
onbirleri

Daha s
yerekten
kezi önün
çeliğin p
binaya g
bütün ev

BORSA

**İlkokullar için
PARMAK ÇOCUK**

Ek 22: Macaristan'dan Avusturya'ya Sınır Karakolu Önünden İltica Eden Macarlardan Bazıları, *Tercüman*, 13 Kasım 1956.

Lübnan Reisicumhuru Kamil Samun

Suriye Reisicumhuru Sükrü Elkuvvettli

Suriye Hariciye Vekili

Salâh Bittâ

«Türkiye bugünkü müessif ha

Macaristan'ın muhtelif kesimlerinden Avusturya'ya milliyetçi akını devam etmektedir. Resimde bir hudut karakolu önünden Macaristan Avusturya topraklarına ayak basışları görülmüyor

“Gümüşhane çarşısı,, dün tamamen yandı

Gümüşhane 12 Dün gece gehri-
Musul Mu- mizde bulunan
habirimizden bir marangoz
telefonla — dükkanında elek-
trik kontağı ne-
ticesinde bir yangın çıkmış ve 13
adet dükkanı bulunan Gümüşhane
Çarşısının tamamen yanmasına se-
bep olmuştur.

Marangoz dükkanında başlayan yangın kısa zamanda komşu dükkanlara sırayet ederek itfaiyenin ve halkın gayretlerine rağmen söndürülemedi. Şu anda insanca kayıp olup olmadığı hakkında hiçbir malumat alınmamakla beraber, zararın çok büyük olduğu anlaşılmaktadır.

Başvekilin dünkü tetkikleri

MACAR İHTİLÂLİNİ GÖRDÜM

Anlatan : Budapeşte'den Hür Dünyaya havalanan son uçakla Macaristan'ı terkeden Yüksek Mühendis CELÂL SOLAKOĞLU

İhtilâlin ikinci günü bir ölüm kalım savaşı başladı

Astoria otelinin kapısından çıkan her Rus subayı milliyetçi gençlerin ellerindeki silâhlardan çıkan kurşunlarla biçiliyordu

Budapeşte'de, yer yer başlı-
yan nümayişler, vakit geç-
tikçe bir ihtilâl şeklini alıyordu.
Akşam saat onaltı aralarında, şe-
hirdeki fabrika işçilerinin grev
yaptıkları ve büyük gruplar halin-
de Stalin meydanına doğru yürü-
dükları haberi geldi. Yarım saat
sonra, ekserisini Üniversite tale-

Ek 23: Avusturya'nın Andau Bölgesinden Sınırı Aşarak İltica Eden Bir Macar Kafilesi, *Hürriyet*, 28 Kasım 1956.

Ankara, 27 (A.A.) — Demokrat Parti Meclis Grubu Başkanlığından bildirilmiştir:

Demokrat Parti Meclis Grubu bugün reis vekillerinden Muzaffer Kurbanoglu'nun başkanlığında toplanmış, gündemde mevcut ve Seyhan Mebusu Sinan Tekehoğlu'nun son günlerde tekevvin eden (Devamı Sa. 5, Sü. 4 te)

Avusturya Hariciye Vekilleri, Amerika'dan açılan gediğin kapatılmasını istediler

Hududa doğru : Rusların hudutta aldığı sıkı tedbirlere rağmen, büyük güçlükleri göze alarak Avusturya'ya sığınan Macarların sayısı her gün artmaktadır. Resim Avusturya'nın Andau bölgesinden hududu geçen bir Macar kafilesini göstermektedir. (Foto: Hürriyet - U.P.)

Macar işçileri greve şartlı olarak son verdi

Buna rağmen Peştede durgun hayat devam ediyor. Tramvayları Rus tankları çekiyor

Amerikalı senatör Knowland, Sovyetlerin Birleşmiş Milletlerden ihrac

ÖZE

Ek 24: İstanbul'da Bulunan Macarların Kilisede Yaptıkların Bir Ayın Sonrası Çekilmiş Görüntüleri, *Tercüman*, 19 Kasım 1956.

Ek 25: Türkiye'ye Sığınmış Olan Macar Gemisi Balaton'un Mürettebatı, *Tercüman*, 23 Kasım 1956.

Uyvetleri Mısır ını terk ediyor

Memleketimize iltica etmiş olan Balaton şilebi personeli Tercümanı tetkik ederlerken

Macar şilebi Balaton memleketine dönmiyor

**Eğer ailelerinden haber alamazlarsa şilebin
bütün mürettebatı memleketimize iltica edecek**

Evvelce iltica eden Macarlar Amerika'ya gidip orada hürriyet için çalışacaklarını söylediler

Pazar günü limanımıza gelen ve Kırmızı Yıldızlı Macar bayrağını taşıyan Balaton gemisinden memleketimize iltica eden milliyetçi Macarlar, dün Emniyet Müdürlüğüne tertiplenen bir toplantıda gazetecilerin suallerine cevap vermişlerdir. Türkiye'ye iltica kararını, Macaristan'da Komünist idarenin tekrar işbaşına geçmesi ve Rusların giriştiği katliâmdan sonra verdiklerini ifade eden mülteciler, sunları

**Akaryakıt
mevzuunda
4üncü tebliğ**

Ek 26: Macaristan'dan Avusturya'ya İltica Eden Macarlar ve Avusturyalı Askerler, *Tercüman*, 6 Kasım 1956.

ine devam ediyor

kla-
üca-
esil-
ecrit

e en
edir.
erici
ya-
ran-
mıș-

aris-
a de-

este-
imde

ntro-
kşam
Sov-
la *

i
i
4

en
iden
öy'e
yısı
yük
olan

Macaristan'dan Avusturya'ya kaçmaya muvaffak olan ihtilâlciler-
den bazıları hudutta Avusturyalı muhafızlarla görüşüyorlar

Kasım Küfrevî tekrar

Ek 27: Beyrut Limanı'nda Gemilerinden Ayrılarak New York'a Giden Macar Mültecilerinin İstanbul'da Çekilmiş Fotoğrafi, Cumhuriyet, 28 Kasım 1956.

r konuşma
rupun bü-
şkil etmiş
ka hâdise-
dikkat ve
lmış oldu-
ittifakile
ustur.
şayiaları
Schrimiz
n kabinede
ği ve ve-
kânlıklara
unda müh-
ncak gece
alâkalılar
i. 3 te —

ter arasında Budapestenin eski polis
müdürü de vardır.
Bu sabah Avusturya hududunu ge-
çerken Buçuk ormanında 20 kadar
Macarın cesedine rastladıklarını söy-

nin sosyalizmi demuarı
rine kuracağını, millî bünyeyi mev-
cud şarları ve an'aneleri gözönünde
— Arkası Sa. 5, Sü. 6 da —

Beyrutta hürriyeti seçen 17 Macar denizcisi dün uçakla İstanbuldan geçtiler

Milliyetçi Macarlar «Rus tankları çekilmedikçe
memleketimize dönmiyeceğiz» dediler

Dün New Yorka hareket eden milliyetçilerden
bir grup uçağa binerlerken

(Yazısı 3 üncü sahifemizde)

ki
eri
raya
srael
cek
bu husus-
adar her-
ni beyan
enin Tel-
çağırması,
lirmış ve
yeni bir
mişlerdir.
etinin ka-
emini ga-
rdir. Ay-
6 da —

Ek 28: Milliyet Gazetesi'nin Macaristan'dan Türkiye'ye İltica Edenlere Karşı Başlatmış Olduğu Yardım Kampanyası Haberi, 12 Kasım 1956.

KAHRAMAN MACAR MİLLETİNE YARDIM KAMPANYASI AÇIYORUZ

Hürriyet için çarpışan Macarlar yardıma muhtaçtır. Onlara karşı milletçe duyduğumuz alâkanın büyüklüğünü yapacağımız teberrular ispat edecektir

1 - Hürriyeti uğruna kahramanca çarpışmakta olan Macar milletine bütün bir dünya elini uzatmakta, imkân nisbetinde yardıma çıkmaktadır. Bu insani vazifeye katılmakta Türk milletinin de şerefli göstermeveceği şüphesizdir. İşte MİLLİYET, bu hususta teberrula geymeyi ve arkadaş Macar milletine yapacak yardımlar için vasa ömürü uygun görmüştür.

2 - Gazetemizin bu bahiste yaptığı ilk tepebbüs, Macar mültecileri için bir teberru listesi açmak olmuştur. Hürriyetperver vatandaşlarımızın yapacakları para yardımları toplanarak gazetemiz vasıtasıyla Kızılay'a verilecektir. Kızılay da bu para ile ya yiyecek, giyecek, ilaç vesaire yollamak suretiyle aynı, yahut da doğrudan doğruya nakdi yardıma bulunacak; toplanan parayı Beynelmilel Kızılay'a sorerek Macar milletine ulaştıracağız.

3 - Bu yardıma katılmak isteyen yurttaşlarımız buldukları yerdeki İŞ BANKASI şubesine teberrularını yatırabilirler. Ancak parayı yatarken bunun «İSTANBUL YENİCAMİ ŞUBESİNDEKİ MACAR MÜLTECİLERİNE YARDIM» hesabına göndermesini kaydedeceklerdir.

4 - MİLLİYET bu nakdi yardıma başlangıç olarak (1000) lira teberruda bulunmuştur.

5 - Bu hürriyet yarışına katılacak vatandaşlarımızın isimleri her gün gazetemizde neşrolunacaktır.

6 - Gazetemiz bundan başka bütün bir dünya memleketlerinin giriştiği bir harekete de katılmaya karar vermiştir. Bilindiği gibi, muhtelif memleketler emsalsiz sayıda Macar ilticisini milleti olarak kabul etmektedir. İşte MİLLİYET de Türkiye'nin Macarlar ailesinin sembolik bir örneği olarak bir Macar milleti ailesini, bütün mesulliyetini üzerine alarak, Türkiye'ye misafir edecektir. Gazetemiz Haricinde Yekâleline gereken müdâracatı yapmış olup başlarında millet cevap alacağı umindedir.

FRANSA YARAFINDAN KABUL EDİLEN KATİLESİ PARIS-YARDIM YA İ YAFETLERİ GYMİS GENC KIZI

ADRES : Çagağolu, Mollafeneri sokak No. 1 - İSTANBUL
TELGRAF : MİLLİYET, İstanbul
POSTA KUTUSU : 492, İstanbul
TELEFON : 27 42 10 [Santral]

YIL: 7 — SAYI: 2322

BUGÜN
6
SAYFA
15
KURUŞ

Milliyet

Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALI HACİ KARACAN

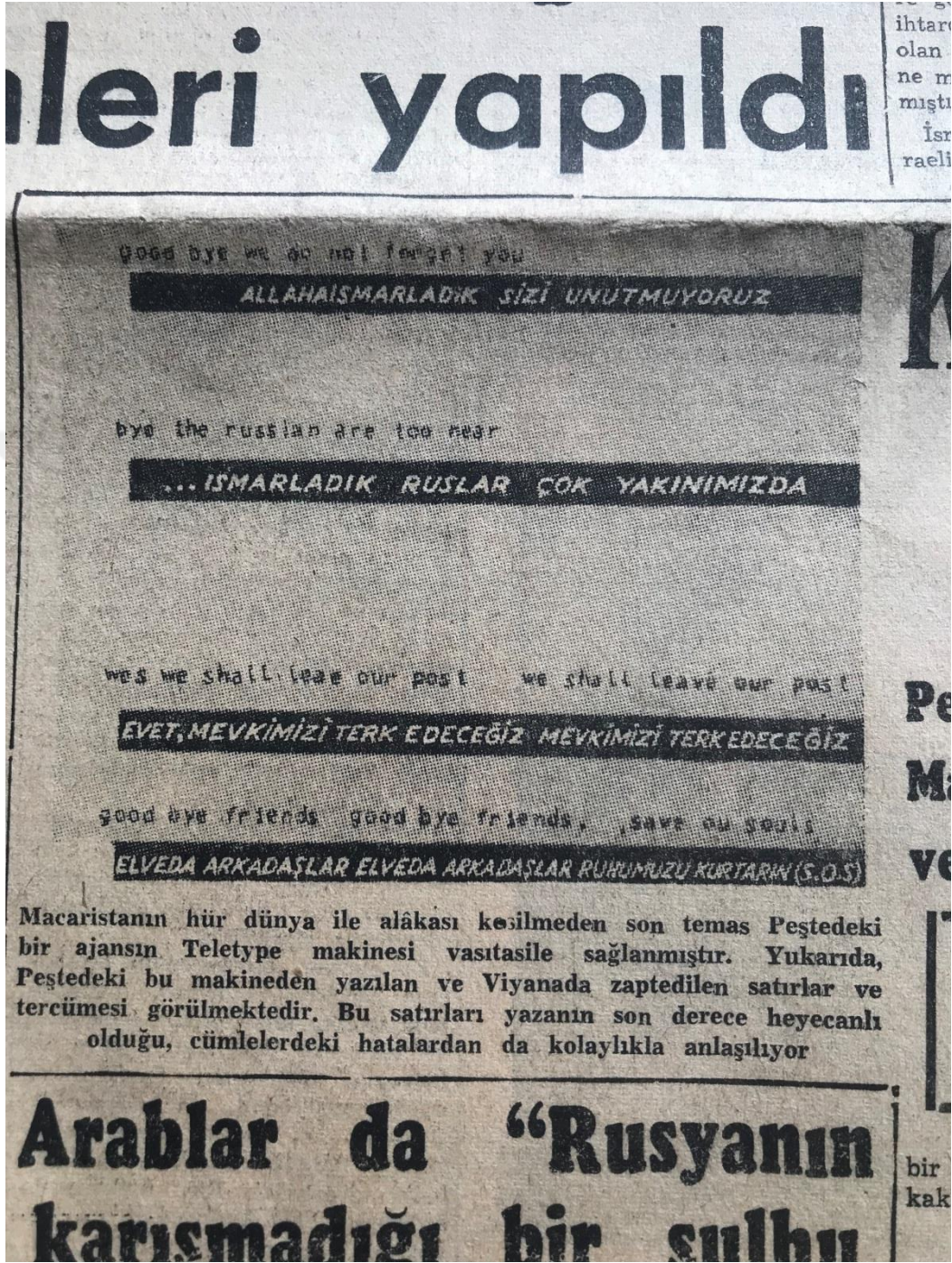
PARIS'e
Haftada
7 Servis

BUDAPEŞTE SAKLANAN hastalıklardan kurtulan Bodrumlarda saklanan Milli öcceleri Rus kuvvetlerini

Ek 29: Macaristan'da Yaşanan Çatışmalar Esnasında Budapeşte'de Bir Faks Makinesinden Viyana'ya Gönderilen Son Satırlar, *Cumhuriyet*, 7 Kasım 1956.

Ek 30: Kardinal Mindszenty'nin Bildiri Okurkenki Bir Görüntüsü, Çakmak, 1 Aralık 1956, S.39.

leri-
miş
den
miş!
car
ile-
eri-
isti
ak-
ini
fa-
şat
ni-
tin
bu
ra-
ti-
ler
ze-
cat
ilk
ni-
ün
za-
n-
de
a-
ir-
ça,
ği
en
ve
a-
a-
i,
al
i-
i-
c-
e
e
r-
e
:
t-
r-
a

Mki Nagy son yıllarda, kendisi mahsus babayani tavırları, muhitte temasında güler yüzlülüğü sayesinde asık suratlı komünist liderler arasında bir istisna teşkil ediyor ve Macarlar tarafından, diğerlerine nisbetle daha kolay kabul edilecek bir adam hüviyeti arz ediyordu. Nagy'nin lehine olan diğer bir nokta da, bütün Macaristanın gönül birliğiyle birinci derecede nefret ettiği, Macaristanda komünist zulmunun sembolü, Matyas Rakosi'nin Nagy ile ömrü boyunca bağdaşamamış olmasıydı. Rakosi, Nagy'yi küçümser ve hiçbir vakit ciddiye almazdı. Macar komünistleri bunu bilirlerdi. Hattâ Macar Politbüro sunun bir toplantısında Rakosi, Nagy'den "Ahmağın biri" diye bahsetmişti. Rakosi'nin bu kanaatinin ne derecede kat'i olduğunu

Belki Nagy'yi o komünistlerin birbirlerini kırdıkları çağda kurtaran da İkinci Dünya Harbini Rusyada geçirmiş olması olmuştur. Çünkü harp sırasında Tito veya Gomulka gibi çeteler idare ederek Nazilere karşı savaşan komünist elebaşları, sonradan takındıkları mağrur tavırlarla Stalinin âsabını bozup sevimsiz olmuşlardı. Halbuki Nagy, Moskova anavatanında sonuna kadar dayanmış kalmış olmakla övünebilirdi. Nitekim Macaristana, 1944 de, Sovyet Mareşali Tolbukin'in ordularıyla döndü. O günden sonra da kâh İçişleri Vekili, kâh Parlâmento Başkanı, sonra bir ara sadece iktisat profesörü oldu. 1952 de de hattâ birkaç zaman Başvekil Muaviniği yaptı.

Böyle olmasına rağmen, Stalin-

KARDİNAL MINDSZENTY

(Din gayreti)

Ek 31: Macar İhtilalcilerinin Ayaklanma Başladığındaki Nümayiş Görüntüsü, Akis, 22 Aralık 1956.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Ayaklanmış Macar halkı

Esaret ölümden beterdir

rasında yeni esaslar üzerine eskisinden sıkı bir işbirliğinin başlaması için Mollet'nin, Eden'in, Dulles'in, Pineau'nun ve Selwyn Lloyd'un ortadan çekilmesi zaruriydi.

Macaristan

Sönmeyen ateş

Geçen hafta New Yorktaki Macar Dış İşleri Bakanı Horvath, hükümetinden "Mr. H. 16 Aralıkta Macaristanı ziyaret edemeyecektir" cevabını alıyordu. Horvath, Birleşmiş

Konseyini susturmaya muvaffak olamamıştı. Halk hükümete değil, İşçi Konseyine itaat ediyordu. Vakıa kâğıt üzerinde hükümet, İşçi Konseyini lâğvetmişti. Tekrar faaliyete geçen gizli polis işçi liderlerini tevkif etmişti. Fakat herşey nafileydi. İşçilerin 48 saatlik yeni grevi Kadar hükümetinin hiçbir otoriteye sahip olmadığını bir defa daha göstermişti.

Lenin'in 1917 deki parolası "İktidar İşçi Konseylerindedir" sözü 1956 da Macaristanda tahakkuk ediyordu. Fakat şimdi Lenin'in sakıncaları

